

XXIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ПЪРВА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

41. заседание

Вторникъ, 17 януарии 1939 г.

(Открито въ 15 ч. 40 м.)

Председателствували подпредседателитъ Георги Марковъ и Димитъръ Пешевъ
Секретари: Димитъръ Марчевъ и Серафимъ Георгиевъ

СЪДЪРЖАНИЕ:

Съобщения:

Отпуски	905
Законопроектъ	905
Отговоръ на питане отъ министра на железницитъ, пощитъ и телеграфитъ, относно невѣрното съ- общение на радио София, че народното пред- ставителство единодушно одобрило външната политика на правителството	905
Говорили: запитвачъ Д. Гичевъ	905
М-ръ В. Аврамовъ	905

По дневния редъ:

Бюджетопроектъ за разходите презъ 1939 б. г. по Министерството на търговията, промишлеността и труда. (Докладване и разискване)	906
Говорили: Б. Абаджиевъ	906
Х. Василевъ	910
Г. Петровъ	915
В. Рашевъ	924
Д. Савовъ	927
П. Станковъ	937
Н. Василевъ	939
Н. Контевъ	941
Дневенъ редъ за следващото заседание	944

Председателствувашъ Георги Марковъ: (Звъни) При-
сѣдствуватъ нужното число народни представители. От-
варямъ заседанието.

(Отсѣдствуватъ г-да народнитъ представители: Алек-
сандъръ Симовъ Гиговъ, Василъ Илиевъ Мандаровъ, д-ръ
Георги Славчевъ Георгиевъ, Гето Кръстевъ Гетовъ, Гри-
горъ Василевъ Гьоревъ, Дойко Петковъ Дойковъ, Жико
Петковъ Струнчевъ, Йорданъ Тодоровъ Йордановъ,
д-ръ Кънчо Милановъ Милановъ, Недѣлко Атанасовъ Мо-
чуровъ, д-ръ Никола Ивановъ Дуровъ, Ради Найденовъ
Драгневъ, Тодоръ Павловъ Кожухаровъ и Христо Мин-
чевъ Каркъмовъ).

Преди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, имамъ да
направа на народното представителство следнитъ съоб-
щения.

Председателството е разрешило отпътъкъ на следнитъ
народни представители:

на г-нъ Никола Стамболиевъ — 1 день, за 16 т. м.;
на г-нъ д-ръ Кънчо Милановъ — 1 день, като свиде-
тель по дѣло въ Шуменския областенъ създъ;
на г-нъ Христо Каркъмовъ — 2 дена, за 17 и 18 т. м.;
на г-нъ Недѣлко Атанасовъ — 2 дена, за 17 и 18 т. м.;
на г-нъ Григоръ Василевъ — 2 дена, за 17 и 18 т. м. и
на г-нъ Йорданъ Тодоровъ — 2 дена, за 17 и 18 т. м.

Съобщавамъ, че отъ Министерството на финанситъ —
Главна дирекция на държавнитъ и на гарантиранитъ отъ
държавата дългове — е постѣпилъ законопроектъ за
сключване заемъ отъ Българската земеделска и коопе-
ративна банка въ размѣръ на 128.000.000 л. за мѣроприя-
тия по подобрене на земеделството.

Тоя законопроектъ ще се раздаде на г-да народнитъ
представители и ще се постави на дневенъ редъ.

Преди дневния редъ, г-нъ министърътъ на железни-
цитъ, пощитъ и телеграфитъ е готовъ да отговори на
питането на народния представител г-нъ Димитъръ Ги-
чевъ.

Има думата народниятъ представител г-нъ Димитъръ
Гичевъ да прочете питането си.

Димитъръ Гичевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни пред-
ставители! Питането, което на 30 ноемврий м. г. съмъ

отправилъ къмъ г-нъ министра на железницитъ, пощитъ
и телеграфитъ, има следното съдържание: (Чете) „Г-нъ
министре! Днесъ радио София е възвестило, като радостна
новина за българския народъ, невѣрното съобщение, че
народното представителство, като никога, единодушно
одобрява външната политика на правителството. Като
имамъ предвидъ невѣрността на това съобщение, моля
да ми отговорите:

1. Считате ли за допустимо да се явяватъ и занаяпредъ
такива невѣрни съобщения чрезъ националния радио-
предавателъ?

2. Не мислите ли, че по тоя начинъ се засѣга presti-
жътъ на Парламента и се убива вѣрбата на народа къмъ
държавни институции?“

Председателствувашъ Георги Марковъ: Има думата
г-нъ министърътъ на железницитъ, пощитъ и телегра-
фитъ.

Министъръ Владимиръ Аврамовъ: Г-да народни пред-
ставители! Уважаемиятъ народенъ представител г-нъ Ди-
митъръ Гичевъ ми отправя питане, въ което, като зая-
вява, че имало невѣрни съобщения чрезъ националния
радиопредавателъ, ми поставя въпроса: считате ли за
допустимо да се правятъ и занаяпредъ такива невѣрни
съобщения? Касаетъ се за съобщението на радиопредава-
теля, че въ комисията по Министерството на външнитъ
работи, споредъ изявленията, които се направиха тогава
отъ председателя на комисията уважаемиятъ народенъ
представител г-нъ Георги Говедаровъ, народното пред-
ставителство било единодушно по главнитъ линии на
външната политика на страната въ настоящия моментъ.
Вѣрно ли е това съобщение на службата, г-да народни
представители? Азъ поддържамъ, че е вѣрно. Радио-
службата го е взела отъ изявлението на председателя на
комисията, което е било въ смисълъ, както казахъ, че
народното представителство, а не отлѣдни народни пред-
ставители, е било съгласно по главнитъ линии съ воде-
ната въ настоящия моментъ външната политика на прави-
телството. Следователно, радиослужбата не е направила
никакво невѣрно съобщение.

Г-да народни представители! Радиослужбата следи нашия обществен живот — това е нейн дълг — и подчертава всичко онова, което е положително в него. Радиослужбата е счела, че действително е едно положително явление в нашия обществен живот, едно добро и радостно събитие за българския народ фактът, че народното представителство е единогласно по въпросът от външната политика на страната. Следователно, невърно съобщение от радиослужбата няма. Какво трябва да направя радиослужбата? Да съобщи обратното ли — че народното представителство е разединено по важният въпрос от външната политика на страната?

Димитър Гичев: Няма външна политика правителството.

Министър Владимир Аврамов: Ако имаше такова нещо, то щеше да бъде едно отрицателно, едно нерадостно съобщение в нашия обществен живот и радиослужбата нямаше да го съобщи. Радиослужбата търси радостни явления от нашия живот и като ги намери, ги съобщава, за да укрепча вярата на народа в държавата. В случая, както казах, имаме едно положително, едно радостно събитие и радиослужбата го е съобщила.

Его защо за въпроса на уважаемия народен представител г-н Гичев аз отговарям, че нищо невърно не е съобщила нашата радиослужба.

Димитър Гичев: Цялото Народно събрание знае, че това не е вярно.

Председателстващ Георги Марков: (Звъни)

Димитър Гичев: И тук, в Народното събрание, външната политика на Кьоссизанов никога не е одобрявана. Съ всички лъжливи сведения не ще накарате обществото да вярва. (Ржкоплетския от нкои в ляво)

Председателстващ Георги Марков: Моля, г-н Гичев, седнете на мястото си! Г-н министърът. Ви отговори.

Министър Владимир Аврамов: Г-да народни представители! Както ви казах, не се говори конкретно за народни представители, а се говори общо за народното представителство, че е одобрило външната политика на страната в главните й линии. Нищо повече не се е подчертавало от председателя на комисията, да каже, че някои от присъстващите в комисията народни представители са изказали особено мнение. Така че радиослужбата не е направила никакво невърно съобщение, и тя заслужава похвала, а не укор.

Това е, което имам за отговора на уважаемия народен представител г-н Димитър Гичев. (Ржкоплетския от дясно и центъра)

Председателстващ Георги Марков: Пристигаме към първата точка от дневния ред:

ДОКЛАД НА БЮДЖЕТАРНАТА КОМИСИЯ ПО БЮДЖЕТОПРОЕКТА ЗА РАЗХОДИТЕ ПО МИНИСТЕРСТВОТО НА ТЪРГОВИЯТА, ПРОМИШЛЕННОСТТА И ТРУДА ЗА 1939 БЮДЖЕТНА ГОДИНА.

Има думата първият записан по ред оратор г-н Бонин Абалджиев.

Бонин Абалджиев: (От трибуната. Чете) Г-да народни представители! Мене се пада честта пръв да открия работата по бюджетния проект за разходите по Министерството на търговията, промишлеността и труда, и ще се постарая да изпълня дълга си дълга, доколкото в дългогодишната ми практика, като председател на Варненската търговска камара, съм могъл отблизо да следя стопанския живот на страната и да имам една ясна преценка за службата на Министерството на търговията, промишлеността и труда.

Бюджетът на държавата или на отделното министерство, както и всеки бюджет въобще, не е само един финансов изглед. Съдържащи в себе си разпределянето на разходите и приходите, които имат, бюджетът е едновременно и план за дейността на държавата или министерството за съответната финансова година. Затова именно, когато ни се предлага за одобрение бюджетът на Министерството на

търговията, промишлеността и труда, което е най-тесно свързано с стопанството на страната ни, намъ се налага да го разгледаме не само от финансова гледна точка, но и в връзка с стопанската политика, изразена в него. Аз бих отишъл и по-далеч — ние трябва да подложим на преценка досегашната стопанска политика, да посочим нейните недостатъци и да укажем пътищата, на които трябва да се спре настоящемъ и въ бъдеще вниманието на управляващите това министерство.

Всички ония, които разгледаха приходния бюджет на държавата, се сиреха на обстоятелството, че главният приходен източник на нашата държава са косвените данъци и че, в сравнение с другите държави, България стои на първо място в това отношение. Надава се тревога, че този начин на събиране големата част от държавните приходи е в противоречие с едно справедливо и равномерно разхвърляне на данъчното бреме и, по-нататък, че, благодарение на тесната зависимост на сбора на косвените данъци от промишления размах на консумацията, приходният бюджет е поставен на една подвижна основа. Аз бих казал, че това не е единствената причина за нестабилността на приходния бюджет.

Наред с характерното действие на преобладаващото косвено облагане, ние с право бихме могли да посочим като не по-малък фактор на тази нестабилност и преобладаващия земеделски характер изобщо на нашето стопанство. Както в всички други страни с подобна стопанска структура, така и у нас, ни постоянно приключва потокът, който определя размаха на постъпленията от пръки данъци и който очертава възможностите на консумацията, като инструмент на косвеното облагане — националният доход, е в тесна зависимост от капризността на климатическите условия през вегетационния период. Единствено изходно средство за неопределяемо отражение и върху пръките, и върху косвените данъци. Следователно, трябва да дойдем до заключението, че главната причина за нестабилността на приходния бюджет е преобладаващото земеделско стопанство и че пренасящото значение на косвените данъци у нас идва само да подсили тази нестабилност.

Като изхождам от това заключение, аз идвам до убеждението, че основното средство за стабилизирането на нашия бюджет лежи в стабилизирането на стопанството ни. Докато добивът на народното ни стопанство продължава да бъде в такава голяма зависимост от земеделската реколта, докато земеделното е един от най-главните фактори на вътрешната ни и външна търговия, докато то е и си остава като почти изключителен фактор за създаване консумативната способност на нашето население, за стабилност на българското стопанство и на българския държавен бюджет не може въобще да се говори.

Трябва да се признае, г-да народни представители, че направеното за излизане от това положение е твърде малко или, по-скоро, нищо. Наистина, напоследък се направиха твърде сполучливи опити за подобряване доходността на земеделското ни стопанство. Въведоха се по-трудointензивни и по-разнообразни култури, през които се внесе едно относително подобрение в стабилността на земеделското стопанство и неговия доход. Никой не може да отрече, че това е една полезна реформа, която трябва да се поддържа и задълбочава. Но наред с това трябва да се потърсят нови области и да се започне за тяхното бързо и рационално разработване.

Ще си позволя да посоча на нашето бездействие по отношение на подземните ни богатства. В нашата земя изобилствуват най-разнообразни каменовъгли, рудни и кариерни находища и минерални извори, които биха могли да бъдат един важен фактор в стопанството на страната ни и разработването на които би услужило твърде много на стабилизирането на последното, следователно, и на стабилизирането на държавния бюджет.

Направеното от нас в това направление в една по-сериозна форма може да се реализира в експлоатацията на каменовъглените залежи. Що се отнася до останалите най-разнообразни подземни богатства, скрити в недра на нашата земя, можем да кажем, че направеното досега се ограничава в повечето случаи в незавършени проучвания, раздаване и запазване на промишлеността, без оглед на съществуващите и предлагани възможности за отпочване на тяхната рационална експлоатация.

Въ бюджетпроекта на държавата за 1939 г., макаръ и да виждаме предначертани известни мѣроприятия въ тази насока, не се отбелязва преминаване къмъ единъ по-резултатенъ начинъ на действие. Единствениятъ пера въ разходния бюджетъ на Министерството на търговията, промишлеността и труда, които указватъ на известни грижи въ това направление презъ настоящата 1939 г., сѫ помѣстени въ глава I — веществени разходи, пунктъ 5.

За проучване на медни, желязни, въглищни и др. рудни залежи, доплащане и доставка на машини и уреди по тия проучвания, сѫ предвидени 1.600.000 л., срещу 1.000.000 л. за 1938 г.

За монетаристически, геологически и геофизически проучвания за петролъ, доставка на нужните машини, уреди и др., отъ които 1.000.000 за сондажи съ дълбочина 2.000-метрова сонда, сѫ предвидени 2.500.000 л., срещу 1.500.000 л. за изтеклата 1938 г.

За петротехнически и петрографски изследвания: поклашина, уреди, консумативни материали, купуване книги за не повече отъ 10.000 л. и за районните области минни инспектори — насти, кашетарски, отопление, осветление, мобилировка и измѣрвателни инструменти сѫ предвидени 300.000 л., срещу 200.000 л. за миналата година.

За уредба на миненъ музей и за издаване на миненъ годишникъ сѫ предвидени 100.000 л., срещу 20.000 л. за 1938 г.

И най-после, за каптажи на минералните води и доставка и доплащане на съответни машини за проучване сѫ предвидени 1.000.000 л., срещу 1.200.000 л. за изтеклата година.

Параграфитѣ, които ви цитирахъ, обхващатъ цѣлата проектирана дейностъ, насочена къмъ желанието подземните природни богатства да се приобщятъ къмъ по-скоро къмъ машината на нашето народно стопанство, за да я заздравятъ и подобрятъ капацитетъ ѝ. Несъмнено е, че предвиденото представлява отъ себе си само едно продължение на досегашната политика на бавни и окончателно независими проучвания и едновременно съ това — изразъ на мудността, съ която пристъпваме къмъ разработването на нашите богатства.

Г-да народни представители! Известно ви е, че въ Провадийско е открита каменна солъ. Това обстоятелство даде основание да се върва, че въ страната ни въроятно има и каменно масло — нефтъ. Въ връзка съ това се предприеха частични проучвания, резултатитѣ отъ които даватъ основание да се надяваме, че въ Варненско, Провадийско и източно Стара-планина наистина можемъ да се натъкнемъ на това богатство. Обаче, въпреки изключителното значение на този продуктъ, проведенитѣ досега проучвания сѫ частични и недостатъчно радикални. Докато тѣ се протакатъ отъ нѣколко години насамо, поради липса на достатъчно кредити, които не възлизатъ на една цифра невъзможна за нашия бюджетъ, българското национално стопанство изнесе въ чужбина, за вносъ на нефтови продукти, съ стотици милиони левове. Азъ смятамъ, че ставамъ изразителъ на нашето желание, каго настоявамъ въ тагзодниия бюджетъ на Министерството на търговията, промишлеността и труда да се предвиди за целта кредитъ, напълно достатъченъ за окончателното установяване паличността на този продуктъ въ педрата на нашата земя. Този въпросъ не търпи отлагане, защото е свързанъ съ капитални политически и стопански интереси на страната ни.

Единъ другъ въпросъ отъ тази областъ остава неразрешенъ отъ близо 10 години наамъ. Следъ за неговото разрешаване не намирамъ и въ настоящия бюджетпроектъ на държавата, и по всичко изглежда, че разрешаването му ще се протача още дълго време. Касе се за солъга, открита въ Провадийско още презъ 1937 г., възможността за подземната експлоатация на които, изглежда, още не е окончателно проучена. Говори се, че работитѣ се забавятъ и поради нѣкаквитъ конфликтъ или споръ между държавата и земеделски синдикатъ, който сега има експлоатацията на солена вода. Азъ не съмъ въведенъ въ подробности на този споръ, но казвамъ и да е неговата основа, той не бива да слага незабавното пристъпване къмъ експлоатацията на това голѣмо национално богатство. Никакви съображения — правни или отъ каквото и да е друго естество — не могатъ да се противопоставятъ на жизненитѣ интереси на националното стопанство, което продължава да заплаща съ своята оскъдна валута вноса на солъ и нейните произведения, докато въ Провадийско лежатъ неизползувани

около 150 хиляди кубически метра солъ. Това е единъ абсурдъ отъ гледище на разумната стопанственостъ, който трѣбва да се отстрани немедленно.

Поддигамъ този въпросъ, за да предизвикамъ незабавното му проучване и, ако евентуално се налага нѣкакви разходи въ връзка съ бързото преминаване къмъ експлоатацията на солъга, да се пристъпи къмъ разрешаване на финансовитѣ въпроси още въ бюджета за настоящата година.

Споредъ компетентни лица, въ нашата земя се криятъ най-разнообразни находища на оловни, цинкови, манганови, хромови, желязни и златни руди, каолинови, слюдени и азбестови находища и най-различни карнерни материали които стоятъ още недостатъчно проучени и неизползувани. Многобройните следи отъ експлоатацията на тѣзи богатства презъ дълготното минало сѫ едно положително доказателство за възможността, при по-големи грижи и усилия въ издирването и проучването имъ, да се натъкнемъ на нѣкои богати и ценни рудни находища, подходящи за експлоатация и първостепенни фактори за стопански възходъ. За тази голѣма и трудна задача въ бюджета на Министерството на търговията, промишлеността и труда, § 19, сѫ предвидени само 1.600.000 л. — една сума, която, по моя преценка, изключва всѣкаква възможностъ за една усилена и резултатна работа въ това направление. Азъ смятамъ, че и този кредитъ трѣбва да бъде увеличенъ, съобразно нуждата отъ бързи и дейителни проучвания.

Когато се говори за необходимостта отъ бързото проучване и организиране експлоатацията на тѣзи богатства, обикновено се натъкваме на въпроса за финансирането на тѣзи мѣроприятия. Ако приемемъ, че финансирането имъ отъ иностранны капиталъ, при настоящето положение на страната ни, е невъзможно, остава ни да разрешимъ въпроса на мѣстна почва. Азъ смятамъ, че, въпреки оскъднитѣ държавни срдства и въпреки нискоинитѣ банкови капиталъ, този въпросъ може да бъде поне отчасти разрешенъ, стига само държавата да съерфдоточи вниманието си на по-ограниченъ кръгъ обекти. Сега тя си е запазила голѣмо число минни концесии и периметри, които надхвърлятъ нейните потенциални сили и грѣчатъ на смистелуващите възможности за разработването на нѣкои отъ тѣхъ. Имътъ на държавата въ това отношение трѣбва да се различа чрезъ една основна проверка, която ще има за задача да установи удобнитѣ и изгодни за държавата обекти, съответствуващи на податливитѣ ѝ сили. Всичко останало трѣбва да се предостави на частната инициатива, подкрепена съ неотечни и варантни кредити, покровителствени мѣга, евгипъ и удобенъ транспортъ, улеснение за привличане на чужди капиталъ и пр.

Накъ въ връзка съ намирането на финансови ресурси за проучването и разработването на подземнитѣ ли богатства, азъ смятамъ за необходимо да се сира на една принципна възможностъ. Презъ 1-3 години се проведе списването на всички държавни фондове въ едно Напсина, съществуваша разумни мѣтини за тази реформа. Никой не би могълъ да отрече, че, вмѣсто да съществуватъ множество фондове, неразполагани години наредъ съ достатъчни срдства за пристъпване къмъ реализирането на тѣхните задачи много по-умѣтно и стопански по-оправдане е тѣзи разпръснати суми да се събятъ въ едно, за да се хвърлятъ веднага за пълното осъществяване на най-належащите, стопански и фискално най-оправданитѣ задачи. Действителността, обаче, потвърдена въ печатното изложение на новия министъръ на финанситѣ къмъ бюджетпроекта на държавата, не е държала сметка за тѣзи наистина рационални съображения — събятъ фондове сѫ били употребени не за създаването на продуктивни и културни мѣроприятия, за каквито бѣха предназначени тѣзи фондове, а за покриване консумативнитѣ нужди на държавата. Но такъвъ начинъ спестяватъ и набрани национални срдства за повишаване продуктивнитѣ и културни сили на нашата бѣха похабени и стопанството ни се лиши отъ възможността да разчита на тѣхната помощъ. Подобенъ начинъ на действие не може да бъде оправданъ и той трѣбва веднажъ заличаги да бъде изхвърленъ отъ практиката по управлението на бюджета. Нека се надяваме, че несе въ бжетенъ сумитъ по разнитѣ фондове ще се пасиратъ за едно планомерно и постепенно осъществяване на тѣхните задачи, по степента на тѣхната спелностъ отъ гледището на продуктивнитѣ стопански интереси на страната

За да биде по-изчерпателен въ моите препоръки за бързото преминаване към пълно използване на природните ни богатства, аз ще задържа за момент вниманието ви върху усвоената у нас система за експлоатирание на големите ни богатства от най-разнообразни минерални извори. По-голямата част от използваните сега за кълане извори държавата е претогрпна за временно или вечно използване на някои градски общини, които пък, от своя страна, са поели ангажимент да ги благоустроят модерно и да направят всичо необходимо за рационалното им използване. Всъщност, обаче, болшинството от тях не са направили дори минималното в това отношение, поради което даже и ония от изворите, водещи на които се ползват с световна известност и които имат изключителни условия за разработване в рентабилни предприятия, въ истокът и сигурни източници на чужда валута, по своето устройство стоят още далеч и от елементарните изисквания на посетителя-европеец. И въ това направление трябва да се вземат бързи и неотложни мерки. Трябва да се вземат мерки, държавата да приеме незабавно една проверка на направеното досега и на финансовите възможности на тези общини, за да може да се пристъпи част по-скоро към превръщането на тези извори, поне на най-обещаващите от тях — Солудервентските и Хисарските бани — въ рентабилни предприятия, организирани било на местна почва, било на концесионни начала.

Ще си позволя да се спра тук и на един многократно проявяван менталитет, който е ставал често пъти причина за осуетяването на ценни мероприятия. Това е страхът от концесионерския капитал и от чуждите заемни капиталы. Аз заставам на становището, че докогато не бъдем въ състояние да доставяме сами средствата за организиране и устройване рационалната експлоатация на нашите природни богатства, ние трябва да се помирим с участието на чуждия капитал, бил той концесионерски или заеман. Това все пак е по-добре, отколкото да оставяме да се гърчи от сизми слабите организми на нашето стопанство и да изоставяме назад въ нашата материална и духовна култура. Дълговете, които ще оставим на нашите наследници, не трябва да ни плашат въ тоя случай, защото заедно с тях ще им оставим и добре устройени и рентабилни предприятия, които ще носят достатъчна рента. Демагогията, която се прави съ този въпрос, трябва да престане, за да се развие паметта на по-бързото преминаване към пълното използване на нашите природни богатства.

Г-да народни представители! Следвоенното време доведе голми изненади за стопанския свят. Наред с кризата и въ връзка с нея, то постави стопанските дейтели въ положение да работят при един необицаен дотогава за тях режим. Стопанският живот на настоящето се развива под знака на ограничението. Универсалният дотогава принцип на свободата — поне зктрешна — на стопанската дейност сега е отчегнен. На негово място се установиха редица ограничения, регламентации и пр. и пр. стъпнители мерки. Някои голми съсловия, предимно земеделците, които, безспорно, се намирова въ най-неблагоприятно положение, приеха радостно намесата и подкрепата на държавата. Въ останалите стопански браншове и въ гражданството въобще наистина усетиха да се оформи пуждата от държавната намеса при известни обстоятелства. Днес тя не се отрича така категорично. Онова, което дразни, обаче, се заключава въ обстоятелството, че държавата постепенно и непрекъснато продължава да нахлува въ стопанския живот, като въ това нахлуване не само играе ролята на регулатор, на принципаелен уредник на стопанските отношения, но се и оформява твърде бързо въ крупен стопански деятел, който постоянно заплашва да отнеме обектите ту на един, ту на друг бранш. Както казах, голма част от стопанските дейтели вече се е сближила с мисълта, че при известни неформални обстоятелства държавата трябва да вземе мерки за охрана и защита на националното стопанство. Приемайки тази защита, стопанският деятел не може да отрече и правото на държавата, въ такива времена, да внесе известни ограничения въ неговата дейност. Но както стопанските дейтели на практика, така и по-голямата част от тия на теорията счотат на необходимостта да се спазва една разумна граница. Има един предѣл, който граничи съ прекалеността и бюрократизма и преминаването на който води до обратни

резултати. Разгърнете отчетите за дейността на Дирекцията за храноизнос, на Българската земеделска и кооперативна банка и на свързаните съ нея съюзи на популярните банки, за да се убедите, че нашата държава е навлязла твърде дълбоко въ най-рискованата област на стопанското предприе — търговията. Този процес трябва неминуемо да спре, защото неговото разрастване може да се разрази въ един социален въпрос съ тежки последици за народното стопанство. Държавата, съ своя бюрократична машина, трябва да се задоволи съ ролята си на принципаелен уредник на отношения между известни категории стопански дейтели. Това е разумната граница, към която тя трябва да се върне. Защото ако е истина, че е необходима държавната намеса въ стопанския живот при известни условия, два пъти по-голям истина е, че свободата на частната инициатива, личният риск и отговорност на стопанските дейтели са необходимите предпоставки за успех и напредък на стопанството, както и за правилното поставяне и разрешаване на предстоящите ни стопански задачи.

Същото трябва да се каже и за контрола, упражняван върху износната ни търговия. Въ 1935 г. се създаде Експортният институт, който имаше за задача да концентрира въ себе си пръснатите дотогава въ различни ведомства най-разнообразни служби свързани съ нашия износ, да внесе единство въ тяхното ръководство, да поддържа износа и да упражнява контрол върху износните, поставени под надзор, артикули. И въ организацията на този институт са допуснати грешки, които трябва да се отстранят веднага въ интереса на общото ни национално стопанство. На първо място, искам да обърна внимание на обстоятелството, че цялата работа на този институт е централизирана въ София, като въ някои гранични пунктове има районни инспектори, съ задача да следят за годността на изнасяните контролирани артикули. Това обстоятелство има особено голмо значение въ връзка съ разпореждането на Експортния институт, съ което се забранява на търговските му съветници, неговите представители въ чуждите държави, да изпращат сведенията си едновременно и на търговско-индустриалните камари, които още преди този институт обслужваха нашия износ а и сега продължават да го обслужват. По такъв начин информацията на Експортния институт остават да ползват само софийските износители, които имат възможност да влизат въ прък контакт съ неговите служби. Износители от селищните градове на камарите трябва да бъдат доволни, ако получат тези сведения 10—15 дни след датата на издаването им. Износители пък от останалите градове на държавата ни трябва да се задоволят съ онова което се помества въ 15-дневното списание „Експортен преглед“. Тази практика трябва да се премахне. За да бъдат от пълна полза за нашия експорт информацията на търговските съветници на Експортния институт въ чужбина, трябва да се получават едновременно въ института и въ търговско-индустриалните камари. Само тогава те ще постигнат целта си, ще бъдат народостопански полезни.

Когато говоря за Експортния институт, аз не мога да не спомена и да не обърна внимание на г-н министра на търговията, че се налага една проверка на всички наши търговски съветници, изпратени въ другите страни, защото има съветници, които нямат понятие от търговия, има съветници, които случайно са изпратени за таква и които, въесто полза, допринасят вреда.

Йосиф Разсуканов: Браво!

Боян Абалжиев: Аз имам да се спрам повече на този институт. Ще си позволя само да изкажа огорчението на някои стопански дейтели от провинцията от това, че някои проявления от неговата дейност са създали впечатление, че той често е ограничавал своята дейност за по-тесен кръг стопански дейтели. Въ случая, признавайки неговото значение, аз искам само да напомня, че той трябва да служи изключително на общите интереси на народното стопанство, еднакво на интереси на всички стопански дейтели; че всичко отклонение от тази обща основна линия може да коства неговото съществуване или, най-малко, ще спъне равномърното развитие и разпределяне на неговите приноси към нашето стопанство.

Азъ също бихъ обърналъ вниманието на г-нъ министъра на търговията и на другъ единъ въпросъ. Съставътъ на съвета при Експортния институтъ не е комплектуванъ достатъчно добре, въ смисълъ, че нѣма представители на всички краища на страната и на всички стопански дейтели, които биха могли да допринесатъ твърде много съ своето участие. Има нѣкои мѣста, като районътъ на Варненската търговско-индустриална камара, които не сж застъпени съ нито единъ представителъ въ съвета при този институтъ, въ прѣлки много пъти отправянитъ искания къмъ Министерството на търговията. Това, струва ми се, е единъ пропускъ, който трѣбва обезпечено да се коригира.

Ще се спра само на единъ въпросъ отъ областта на нашата индустриална политика.

Г-да народни представители! Нашата индустрия израства вече до нивото на мѣстната консумация на по-малковитъ артикули. По-нататъшното ѝ развитие ще има за предпоставка създаването на условия за излизане на външнитъ пазари. Достатъчнитъ ни стопански развой показва че ние наистина можемъ да изнасяме нѣкои индустриални произведения, като растителни масла, консерви отъ плодове и зеленчуци, брашно, захарни издѣлия, минни и карьерни продукти и пр. Независимо отъ това, и по-нататъшното развитие на преситенитъ вече отъ гледншето на мѣстната консумация браншове би могли да намѣри, може би, единственъ отлущникъ на външнитъ пазари. И въпрѣки че днесъ може би не се виждатъ особени изгледи въ туй направление, азъ смятамъ, че е дългъ на държавата да постави началото на една политика, която да насочи вниманието на нашитъ индустриалци къмъ външнитъ пазари. Следъ като законътъ за насърчение на мѣстната индустрия изигра своята роля и бѣ отмененъ, воедъ стопанската политика на държавата стои необходимостта да се пристъпи къмъ разширяване пѣтя на по-нататъшното развитие на нашата промишленостъ. Достатъчно е да се направи онова, което отдавна практикуватъ по-напредналитъ държави, т. е. наредъ съ освобождаването на изнасянитъ промишлени произведения отъ тежеститъ на вътрешната консумация, както и съ възвръщането на евентуално платенитъ мита и други такси при вноса на суровитъ материали, държавата да премине и къмъ едно по-активно участие въ подпомагането на този износъ съ общопознатото сръдство на износнитъ премии. При една точна калкулация ще се види, че тази премия нѣма да бѣде само въ полза на индустриалеца, а фактически ще бѣде платена и разпредѣлена между българския производител на сурови материали, българския промишленъ работникъ и българския индустриалецъ. Азъ съмъ увѣренъ, че, поставени предъ такива възможности, много индустриални браншове ще съумѣятъ да изтѣзатъ на чуждитъ пазари и да пласиратъ тамъ произведенiята на българския земеделски и промишленъ трудъ.

За да приключа своитъ бележки върху нѣкои въпроси отъ стопанската политика на държавата, азъ ще се спра и на вниманието, което отъ нѣколко години насамъ, поне външно, се отдава на стопанскитъ съсловия. Правителството отъ 19 май 1934 г. поиска да ги организира и да формира отъ тѣхъ оная здрава и политически чиста основа, върху която можеше да се изгради една политика, очистена отъ недѣлитъ на партийното минало. Къмъ Министерството на търговията, промишлеността и гуда се създаде специално отдѣление за организиране на професионитъ, което въ бюджетопроекта вече се преименува на дирекция. Трѣбва, обаче, да констатирамъ, че въпрѣки тѣзи грижи за създаване здрави професионални съюзи, последнитъ не сж получили още правото на тежка дума при разрешаване даже и на чисто стопанскитъ въпроси — да не говоримъ за ония многобройни области, съ които тѣ сж въ по-близкъ или по-далеченъ досегъ.

Безспорно, законътъ за организиране професионитъ подлежи на провѣрка и измѣнение. Много пъти е повдиганъ въпросъ отъ българскитъ занаятци, че е допустната една капитална грѣшка, като чирацитъ и калфитъ на българскитъ занаятци сж поставени въ категорията на работницитъ. Тѣ не сж работници, а сж ученици, които преминаватъ единъ периодъ на обучение отъ близо 6 години, презъ който периодъ изучаватъ занаята. Съ поставянето на чирацитъ и калфитъ на българскитъ занаятци въ категорията на работничеството каточели се предопредѣля мѣстото на занаятчийския чиракъ и калфа. Въмсто той да се стреми да се усвѣршенствува, за да стане истински майсторъ-занаятчия, у него се убива ку-

ражътъ и каточели му се казва, че за него нѣма мѣсто въ българския занаятъ, нѣма мѣсто за една самостоятелна стопанска дейностъ и че той е обреченъ да бѣде вѣчно работникъ. Това е една голѣма грѣшка, която трѣбва да се коригира — занаятчийскитъ калфи и чираци, които фактически сж ученици, ще трѣбва да се обособятъ въ една отдѣлна организация къмъ Българския занаятчийски съюзъ. По този начинъ ще се избѣгнатъ и неудобствата при сключването на колективнитъ трудови договори, къмъ сключването на каквито организацията на работницитъ, смѣтайки занаятчийскитъ калфи и чираци за работници, пристѣпва. Тая грѣшка въ закона за организиране на професионитъ трѣбва да бѣде коригирана, защото тия колективни договори, които нѣкои се имчатъ да наложатъ на българския майсторъ-занаятчия, спѣватъ неспратъ дейностъ.

Г-да народни представители! Не мога да не кажа нѣколко думи и за отношенията на Министерството на търговията къмъ търговско-индустриалнитъ камари. Каточели има известни служби при Министерството на търговията, които сж неприятелски настроени и неприятелски гледатъ на търговско-индустриалнитъ камари, тогава когато, по силата на закона, търговско-индустриалнитъ камари сж създадени, за да бѣдатъ сътрудници на Министерството на търговията, да му поднасятъ въ една разработена форма не само теоритически и научно, но и практически въпроситъ отъ стопански и финансовъ характеръ. Въ своята дейностъ, въ своя животъ, въ продължение на 42 години, търговско-индустриалнитъ камари все таки успѣха да създадатъ убеждение въ българското общество, че сж институти на творчество и че улесняватъ твърде много работата на нашитъ стопански министерства, като имъ поднасятъ въпроситъ разработени, систематизирани, вземайки въ внимание възможнитъ противоречия между съсловията, координирайки и унифицирайки интереситъ, влагайки единъ идеализъмъ и пълна незаинтересованостъ. И, за съжаление, тия именно, бихъ казалъ, есенции на работитъ на търговско-индустриалнитъ камари често пъти се захвърлятъ въ министерствата, безъ да имъ се отдаде достатъчно внимание, съ единъ погледъ даже. Тази практика на водене едностранчица, самостоятелна чиновническа политика никой пътъ не е допринесла нѣщо общото народно стопанство, защото само тогава, когато се съпостави умътъ на българския стопански деятель, разбирането му по известни въпроси съ общата стопанска политика на страната, въ редъ разсуждения, въ редъ срещи и конференции, тогава само, ако се поднесе на държавата единъ законопроектъ отъ стопански характеръ, той би билъ целесъобразенъ, би билъ точно на мѣстото си и не би претърпявалъ измѣнения и допълнения още следъ първото си излизане отъ законодателното тѣло.

Азъ уважавамъ Министерството на търговията. Винаги, когато влизамъ въ него, азъ смятамъ, че тамъ действително се твори, но корекции сж необходими за известни личности, които сж се самозабравили. И азъ вѣрвамъ, че министърътъ на търговията ще съумѣе да координира мисълта на отдѣлния чиновникъ съ мисълта на отдѣлнитъ стопански институти, каквито сж търговско-индустриалнитъ камари. Зашто, г-да народни представители, ако проследимъ дейността на тия институти, когато ние говоримъ за професионално образование, ще видимъ, че значитѣ на гона профес. онално образование се дадохъ отъ търговско-индустриалнитъ камари. Днесъ три четвърти отъ тѣхнитъ бюджети се издвигватъ за просвѣтата на българското занаятчийство и за българската търговия. Тѣ единички съзнаватъ, че ние никой пътъ не можемъ да получимъ единъ истински майсторъ творецъ, ако той не е снабденъ съ познания и култура, ако той не знае да чете, ако той не знае да смѣта, ако той изобщо не познава добре българския езикъ и ако той не познава известни нужди за неговитъ работи, дейности. Допълнителнитъ чирашки училища, които сж зародени отъ търговско-индустриалнитъ камари и които, бихъ казалъ, достойно се раководятъ отъ Министерството на търговията, работятъ тѣкмо въ това направление. Азъ зная, че съ единъ малкъ персоналъ отъ нѣколко души само въ отдѣленето за професионално образование при Министерството на търговията се извършва грамадна работа и се контролира не само държавното промишлено образование, но се контролира и пасочва и онова образование, което се издѣржа отъ търговско-индустриалнитъ камари. И азъ бихъ казалъ, че ако се говори за измѣстване на професионалното обра-

зование от Министерството на търговията, би се създавала една голяма гръшка. Тамъ вече има достатъчно трасирани шосета, има достатъчно подготвени хора, които сочатъ, че действително възпитанието на промишления ученици съвпада на една програма, на една правилна постановка, че те използватъ най-добре въ живота своето образование. Нека се обърнемъ къмъ всички стопански институти, нека се обърнемъ къмъ всички банки, нека се обърнемъ къмъ различните отрасли на стопанския животъ и ние ще видимъ, че питомникътъ на професионалното образование — за гордостъ на тези институти, които съ иматъ днес това образование — изпитватъ достойно своя дългъ и съ влизатъ на свои постъ на своето място.

Повдигайки този въпросъ, азъ бихъ зачекналъ и въпроса за допълнителното занаятчийско образование. Нека се разбере отъ г-да народните представители, че това образование е една необходимостъ, че безъ това образование производството на българския занаятчи не може да върви отъ възходъ къмъ възходъ. И днесъ ние съ гордостъ можемъ да заявимъ, че българското занаятчийско производство конкурира европейското, въ прѣки осъществителни условия, при които занаятчийта работи, въ прѣки липсата на технически уреди и машини, въ прѣки липсата на капиталъ. Работейки съ две ръце въ мизерни, катини и пранини работилници, занаятчийта произвежда чисти мобили, чисти дрехи, обувки — всичко опова, което ни изобикаля. И действително, българскиятъ майсторъ-занаятчи е единъ стопански деятелъ отъ първа величина. Преди неговата дейностъ и преди неговото производство азъ се прекланямъ. (Ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Въ Министерството на търговията действително се засѣга много области. Азъ говорихъ преди малко и за българската индустрия. Отъ много страни българската индустрия се атакува. Атакува се и отъ тази трибуна. Атакува се отъ различни страни, безъ, обаче тия, които я атакуватъ, достатъчно да се аргументиратъ и безъ достатъчно да изложатъ въ кои части именно българската индустрия прѣчи на стопанския животъ, къде отегчава българската държава и какво дава тази българска индустрия на държавата. Вѣрно е, че въ миналото българската индустрия израсла благодарение на закона, който покровителствуваше тази индустрия. Но това бѣха зачехлитъ на нашата млада индустрия, зачехлитъ на деятелитъ въ тази индустрия, които въ голѣмото си мнозинство съ хора не отъ кой знае каква сръда; или съ били занаятчи, или съ били търговци, или съ били скромни стопански деятели, но преди всичко тѣ вложиха въ своитѣ индустриални предприятия най-важното, което е нужно за индустриалното производство — своето творчество, своя умъ и своя трудъ. И когато ние говоримъ за българската индустрия, трѣбва да погледнемъ на изминатия пътъ отъ тази индустрия, трѣбва да погледнемъ действително дали тоя пътъ е билъ такъ гладъкъ, какъвто нѣкои си го представяватъ. Трудноститъ, които българската индустрия е сръщала въ продължение особено на 30-40 години, съ трудности, които въ никога държавна, въ никога народъ не съ били прѣминали. Но благодарение на природнитѣ си качества въ кои и да е областъ на стопанската дейностъ, българинътъ винаги е дѣвалъ резултати, въ прѣки труднитѣ условия. Защото, г-да народни представители, все единъ и същъ е стопанскиятъ деятелъ и въ индустрията, и въ занаятѣтѣ, и въ търговията, и на полето, и на нивата. Благодарение на тази продуктивностъ и на ума на този голѣмъ труженикъ-българинъ, днесъ ние се ползуваме отъ изграждането на българската държава, на българската култура. Нека така погледнемъ и на индустрията. Азъ бихъ помолилъ г-нъ министъра на търговията, който познава българската индустрия, най-после да излѣзе предъ българското общество съ едно изложение, съ едно проучване, азъ бихъ казалъ, съ всичко опова, което има възможностъ да направи Министерството на търговията, да се излѣзе даже и съ калкулацията на индустриалнитѣ произведения, за да блесне истината предъ българското общество, да се разбере, че не е грѣшка това, гдето нашитѣ предприятия разрастватъ и че разрастватъ, защото условията, при които се създадохъ, съ такива и защото желанието на българския индустриалецъ не е да живѣе въ разкошъ и да пилѣе спечелената пара, но да увеличава винаги своето производство, да увеличава своитѣ машини, да увеличава своитѣ сгради, съ което, безспорно, подобрява и поминѣтъ на българския работникъ.

Г-да народни представители! Азъ не бихъ искалъ повече да отнемамъ вашето време. Бихъ казалъ, че Мини-

стерството на търговията, заедно съ Министерството на земедѣлието и Министерството на финанситѣ, съставляватъ една отъ най-важнитѣ групи министерства. Тѣхната дейностъ трѣбва да бѣде координирана въ всички отрасли, защото нѣма въпроси, интересувати въ единъ моментъ Министерството на търговията, които да не интересуватъ въ същия моментъ и Министерството на земедѣлието; не можемъ да говоримъ за търговия, било въносна или износна, било вътрешна или външна, безъ да засегнемъ и дейността на Министерството на земедѣлието; не можемъ въ никой случай да говоримъ за просперитетъ на българската търговия, на българскитѣ занаяти, на българската индустрия и земедѣлие, безъ да ги свържемъ съ дейността на Министерството на финанситѣ.

Тукъ се говори много за данъчната система. Данъчната система въ даденъ моментъ може да бѣде единъ проводникъ или главенъ достъп за просперитетъ на българската търговия и на българската промишленостъ. По догадка, докато въ Министерството на финанситѣ не се създаде убеждението, че данъцитѣ, прѣки или косвени, трѣбватъ да се унифициратъ, трѣбва да се групиратъ въ нѣколко групи, българскиятъ стопански деятелъ не може да бѣде спокоенъ въ своето предприятие. Тия фатални срокове, които тежатъ върху всѣка една работилница, върху всѣки единъ работникъ, бихъ казалъ, върху всѣки единъ търговецъ, спъватъ и ума, спъватъ и дейността, спъватъ и продуктивността на българския стопански деятелъ. Всѣки петъ дни фаталенъ срокъ, всѣки десетъ дни фаталенъ срокъ, който води следъ себе си глоби, глоби, глоби.

Не може, г-да народни представители, да не се стремимъ да освободимъ ума на българския творецъ отъ данъчното бreme. То трѣбва да бѣде облекчено, трѣбва да бѣде унифицирано, трѣбва да бѣде ясно и определено. Голѣма частъ отъ тия опрощавания, които ставатъ въ прометарната комисия, не съ отъ нежстание да се плаща, не съ отъ желание да се махне отъ дълга къмъ държавата. Всѣки стопански деятелъ, преди всичко, има съзнание, че трѣбва да изпълнява своя дългъ къмъ държавата, че тѣ трѣбва да се подкрепя и материално, и морално. И когато тѣзи хора се провикватъ: създайте леснодѣлно данъчно облагане, създайте данъчни категории, които да бѣдатъ лесноразбираеми, създайте данъчно облагане, което да изплащае тогава, когато имаме възможностъ — това не е отъ желание да не се плаща; напротивъ, това е отъ желание да се плаща, но да се плаща ясно и определено, а не да се плаща като се търсятъ непременно известни пропуски, за да се товарятъ данъкоплатитѣ съ тежки и непоносими глоби.

Азъ бихъ отговорилъ на г-нъ министъра на финанситѣ, когато онзи денъ разправихъ за една декларация, неподписана отъ нѣкой данъкоплатецъ и която трѣбва да върви отъ първоначалната комисия въ контролната комисия, въ Административния съдъ и т. н.; грѣшката, г-нъ министре, преди всичко е въ чиновникитѣ, които съ приели тази декларация, грѣшката, преди всичко, е въ данъчнитѣ агенти, които съ отивали да проверяватъ тази декларация и не съ обърнали внимание да кажатъ на данъкоплатеца: „Вие сте пропуснали да подпишете декларацията, подпишете я“. Именно тамъ трѣбва да бѣде насочена дейността на ония, които съ патоварени съ задачата да събиратъ данъцитѣ.

Съ тѣзи нѣколко думи азъ се ограничавамъ и вървамъ, че г-нъ министърътъ на търговията ще вземе бележка отъ моитѣ заключения и ще се съизяснява въ неговото желание да коригира всичко, което е възможно. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председателствуващъ Георги Марковъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Христо Василевъ.

Христо Василевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Нашата страна е земедѣлска, 81% отъ нашето население добива своя доходъ и своето препитание отъ земедѣлие. Паралелно съ него вървятъ и останалитѣ отрасли отъ нашето стопанство — индустрия, занаяти и търговия. Повече отъ 90% отъ нашия износъ е отъ чисто земедѣлски произходъ — сурови и полусурови материали; останалитѣ 10% съ сѣщо така отъ земедѣлски произходъ, само да обработени материали. Не е достатъчно, обаче, само да се добиятъ въ качествено и въ количествено отношение земедѣлски продукти, не е достатъчно само да имаме плодородие, да имаме единъ добивъ, който да оформява национал-

ного ни богатство; паралелно съ него е необходимо да върви и търсенето на пазари, които да гарантират добра цена на произведителя, да гарантират и един активен търговски баланс. Без една организирана дейтелност за намиране пласментъ при най-изгодни условия на нашите земеделски произведения, за организиране механизма на обмяната на всички блага, които нашата страна дава, всякакво развитие, всякакво рационализиране на нашето земеделско стопанство ще остане без резултат. Защото ние знаем, че даже и тогава, когато сме имали голямо плодородие, когато сме имали голямо производство въ количествено отношение на земеделски продукти, при липсата на гарантирани пазари сме дохождали тъкмо до обратното на това, което е очаквано: настъпва нещастие, настъпва мизерия. Затрудненията по износа на зърнените храни, както и по износа на излишците от нашите вина — по който въпрос напоследък разискваме въ Камарата — показват, че ако ние навреме не погърсим пазари, за да гарантираме износа на излишците от нашето земеделско стопанство, нѣма да постигнем нашата задача: да обогатим нашия народъ, да подобрим въобще нашето стопанско положение.

Отъ тукъ произтича и голѣмата задача на този важенъ факторъ въ нашата държавна и стопанска политика — Министерството на търговията, промишлеността и труда.

Г-да народни представители! Ако ние не намѣримъ и не гарантираме добри пазари за нашите произведения, безспорно, не можемъ да очакваме никакъвъ напредък и никакво преуспѣване. Една държава, въ която паралелно съ развитието на земеделието не върви и развитието на нейната индустрия, на нейните занаяти, на нейната търговия, добива физиономията на колониална страна. Ако ли въ една страна има развита индустрия, има развита търговия и занаяти, обаче тѣ не сѣ въ рѣцетъ на истински ползаници, тя добива вече физиономията на една колония (Рѣкоплетскания отъ лѣво). Отъ тия именно съображения и подъ тази свѣтлина азъ искамъ да разгледамъ въпроса за нашата търговия.

Г-да народни представители! Ако нашето стопанство следъ войната преживява една криза, причината за това е въ липсата на едно пригаждане къмъ условията, които се създадоха следъ войната. А това е задача на нашето Министерство на търговията, промишлеността и труда. За голямо съжаление, Министерството на търговията, промишлеността и труда и до днесъ не е влѣзло въ прѣката своя задача: да командва, да направлява както вътрешната, така и външната търговия. Неговата задача е ясна и определена, тя е: да засили механизма на обмяна на стопанските блага така, щото ползата въ най-голямъ размѣръ да остане за оная, който влага своя трудъ въ земеделското производство. Единственото богатство, което износва нашата страна, това сѣ земеделските продукти въ сурово, полусурово или преработено състояние. И затуй грижите на българската държава не могатъ да бѣдатъ рикше другде така голѣми, както по отношение на основния поминѣкъ на населението — земеделието, върху което се гради цялата стопанска структура на българската държава. Наредъ съ-това ще върви и покровителството на останалите отрасли, обаче тѣ винаги ще се явяватъ въ услуга, за да се добие единъ резултатъ: повече блага и действителни цени за земеделското производство, както въ вътрешната, така и въ външната търговия.

Въ днешния моментъ има създадени наченки на едни първоначални грижи за нашето стопанство, да може то да израсне здраво и мощно, подкрепено отъ грижите на българската държава. Това е задачата на двата института: Дирекция за храноизносъ и Експортния институтъ. Азъ нѣма да се спирамъ сега нито върху единия, нито върху другия, защото тѣ иматъ специални бюджети, по които ще си кажемъ думата. Дълженъ съмъ, обаче, да заявя, че азъ сѣмѣтамъ Дирекцията за храноизносъ като една придобивка не само за българския производител, но и за българската държава, защото чрезъ нея тя стабилизира цялото стопанство — не само земеделското, но и занаятчийското и индустриалното. Паметни ще останатъ решенията на всички стопански категории въ България въ полза на съществуването на Дирекцията за храноизносъ — съ заключение на София, единъ центъръ, който си присвоява правото да представлява търговска и занаятчийска България и който излѣзе съ резолюция противъ тол институтъ. Всички разклонения на Търговския и Занаятчийския съюзи, които сѣ въ непосредствена връзка съ българското земеделското стопанство и които знаятъ, че тѣ пулсиратъ само тогава, когато пулсира здраво българското сѣто, се явиха като здрави защитници на намѣсата, на интересията на държавата за валоризиране цените на земеделските произведения, на зърненото производство.

Г-да народни представители! Азъ ще имамъ възможностъ да ви убѣдя съ цифри и данни, че търговскиятъ капиталъ въ България не е въ състояние да обслужва даже само единъ аргументъ. Но за това — когато му дойде времето.

По отношение на Експортния институтъ. Отъ сега мога да кажа, че азъ не съмъ доволенъ отъ неговата организация. Съгласно чл. 2 отъ закона за Експортния институтъ, той бѣше създаденъ съ други цели и задачи, обаче остана да фигурира въ тѣя видъ, да дава илюзията, че действително нашиятъ износъ е концентриранъ въ единъ стопански институтъ, който съ своята дейтелностъ ще даде максимални придобивки за цялото стопанство. Но действително нашиятъ износъ е концентриранъ въ единъ стопански институтъ, който съ своята дейтелностъ ще даде максимални придобивки за цялото стопанство и ще даде най-голямото перо въ активната частъ на нашия търговски баланс. Обаче, за тѣлѣто съжаление, той остана да бѣде командванъ отъ единъ съществителенъ комитетъ при Българската народна банка и си остана при старото положение на раздаване контингенти и т. н. Но и за това ще говоря, когато му дойде времето. Въ бюджетарната комисия, при разглеждане бюджета на Министерството на търговията, азъ засегнахъ този въпросъ и си запазихъ правото да говоря по него въ пълнума. Вѣрвамъ, че г-нъ министърътъ ще ми даде възможностъ да се изкажа по него.

Г-да народни представители! За да дойдемъ до една намѣса на държавата, до създаване на държавни институти, които да се намѣсватъ прѣко въ командата на нашия вътрешенъ и външенъ обмѣнъ, това не е случайно. Азъ съмъ дълженъ да подчертая, че ние изгубихме цели 10 години, 10 години ние умувахме, ние теоретизирахме, а тѣзи 10 години донесоха толкова нещастия на нашето стопанство и на нашия народъ, че ще трѣбватъ още 10 години, за да се взематъ мѣрки и да бѣдатъ излѣкувани всички поражения, които се направиха.

Тогава когато въ цялия свѣтъ настѣпна една стопанска революция; тогава когато въ цялия свѣтъ се отрече либералистичното схващане за търговия и обмѣнъ; тогава когато всички държави почнаха да контролиратъ своя външност и износъ, всѣка гледа да пази златото си и да командва, да диктува външната и вътрешната търговия, само ние останахме съ консервативното схващане и въ продължение на 10 години тъпчемъ на едно мѣсто, безъ да имаме никакви резултати.

Г-да народни представители! Само отъ единъ фактъ, който ще ви посоча, ще видите какви разрушения ние направихме въ нашето стопанство и каква голѣма отговорностъ иматъ онези, които ги причиниха.

Стопанската криза, която дойде у насъ, обикновено се обяснява съ това, че следъ като въ 1927 г. сключихме два заема — българскиятъ и стабилизационниятъ — Народната банка и всички частни банки почнаха да кредиторизиратъ и съ една кредитна инфлация се създадоха условията, за да дойдемъ до това положение.

Г-да народни представители! Това обяснение е много наивно и много несериозно. На нашето зърнопроизводително население бѣха раздадени прѣкомѣрни кредити. Имаше повикъ отъ държавата за рационализация и модернизация на нашето земеделско производство. Всички сведущи агрономи подъ командата обикаляха България и говорѣха за това. У насъ безспорно се внесаха земеделски машини, данни на дългосроченъ кредитъ. Така кризата отъ 1929 г. завари грамадната частъ отъ нашето земеделско население въ едно тежко задължително положение. Обаче азъ твърдя, че ако тогава се бѣха взели мѣрки, ако навреме се видѣше, че въ свѣта става нѣщо друго, че старото си е отживѣло, ако навреме държавата бѣше се намѣсвала, за да регулира вътрешните цени при настѣпващото падане на цените на зърнените храни и се отидѣше къмъ една правилна ваторизация, ние нѣмахме да дойдемъ въ никой случай до туй положение, въ което дойдохме. Азъ ще ви посоча и следниятъ данни.

Въ този периодъ, когато кризата вече настѣпна, ние имаме следното състояние: поради влошаването, въ земеделското стопанство се получиха голѣми количества зърнени храни, които дойдоха да покриятъ голѣмата частъ отъ загубата на земеделския стопанякъ, която се яви поради спадане цените на земеделските произведения. И ако тогава имаме единъ контролиранъ износъ, ако имаме единъ установенъ планъ въ външната ни търговия, ако имаме договори, сключени съ близките и далечни страни, гарантиращи благоприятни цени за нашите земеделски произведения, които познаваме, срещу тия стоки, които внасяме отъ вънъ, азъ ви утвърждамъ, че нашиятъ търговски балансъ бѣ бѣлъ по-благоприятенъ отъ балансътъ ни презъ най-добриятъ години, които изживѣ нашето земеделско стопанство. Азъ имамъ една статистика, отъ която се вижда, че цялото ни зърнено производство въ

продължение на 5 години — въ годишните, когато стопанската криза беше въ вихъра си — е получило едва 490 милиона лева по-малко, отколкото е получавало въ най-благоприятните години; или, процентно изразено, то е получило 2% или максимумъ 3% по-малко отъ brutния си доходъ въ миналото.

Обаче дезорганизираната вътрешна търговия и създадената паника улесниха и подсилиха кризата въ нашето земеделско стопанство. Тукъ именно лежи и отговорността на най-големия кредитен институтъ у насъ. Азъ ще ви припомня, че въ 1929 г. Народната банка, следъ като беше разпръснала своите кредити и препоръчваше съ специални окръжни да бждатъ използвани 9-месечните кредити на земеделските стопани, отъ което следваше, че тя ги търси — и тя ги търсеше чрезъ частните банки, като реесконтрираше 9-месечните имъ портфейли — у нея се яви стремежъ да се избяга отъ своите излишци, въ който стремежъ тя се увлече. Въ това нейно увлечение тя беше извържана и отъ чуждите банки, които и предлагаха неограничени кредити въ чужди дивизи, но си запазваха правото да определятъ срока и стойността имъ; а впоследствие тѣ се явиха да конкуриратъ съ продажбата на чужди платежни срѣдства Б. н. банка. Тѣзи представители на чуждия капиталъ защитаваха чужди стопански интереси. Въ 1929 г. Българската народна банка почувствува опасността отъ разклащането на нашия левъ, разбра, че нашиятъ левъ се претърпя известно крушение, и веднага взе бързи, свѣткавични мѣрки, безъ да държи сметка за нашето стопанство — затуй защото Народната банка се ръководеше отъ единъ бюрократичен персоналъ, който не познава пулса на народното стопанство. И трѣбваше да се свика една строго конфиденциална конференция тукъ, въ София, въ Чиновническото дружество, на всички провинциални банки, на която конференция тогавашниятъ управителъ на Българската народна банка Асенъ Ивановъ излъча и заяви: „Г-да! Понежме Българската народна банка рееск. търговските ни балансъ, държавата ни е изгубила 1.800.000.000 л. чужди дивизи, ние ви съобщаваме, че отъ днесъ нататъкъ нѣма да приемаме селски портфейли, който да бжде реесконтриранъ въ банката ни“.

Туй създаде истинска паника. Съжалявамъ, че г-нъ Кълю Милановъ не е тукъ да потвърди моите думи. Тогазъ азъ направихъ изъяснение на Асенъ Ивановъ, че абсолютно нищо общо нѣма земеделското стопанство съ изгубването на чуждите дивизи и съ намаляване активната страна на търговския ни балансъ, и ако е необходимо да се взематъ нѣкакви мѣрки, трѣбва да бждатъ взети мѣрки да бжде спънатъ вносетъ на стоки отъ вънъ, особено на стоки, безъ които можемъ да минемъ. Но тѣ бѣха виро-зави!

Това, г-да, беше въ началото на 1930 г., когато международните пазари отбелязаха силна тенденция на спадане цените на земеделските произведения. Частните банки, като не можаха да реесконтриратъ при Народната банка своите селски портфейли, обърнаха ги въ изпълнителни листове, почнаха екзекуции, създаде се уплахъ и почна предлагането на безценица на всички артикули на земеделския трудъ. Тазъ именно безценица създаде голѣмата дефинитивност и голѣмата задължителност на земеделското стопанство. Имаше рече вземане на прѣкомѣрни лихви, за да бжде отложено плащането на дълга за известно време.

Отъ тукъ, споредъ менъ, се даде първиятъ сигналъ за създаването на една стопанска катастрофа, последниятъ на който чувстваваме и досега. Въмсто този кредитен институтъ — Б. н. банка — да запази спокойствие, въмсто той да улесни съ нови кредити селските стопани и да създаде стопанско спокойствие, той раздуха огъня, и въ този огънь изгорѣха най-жизнените стопански единици. А следъ тяхното изгаряне се повлѣкаха най-добрите търговци, най-добрите индустриалци, най-добрите деятели въ нашия стопански животъ. Това беше трагедията на българското стопанско съсловие. Тая трагедия дойде не поради спадането на международните цени, но поради липсата у насъ на съзнание, че въ свѣта ставъ нѣщо ново, че въ свѣта се създаватъ нови начини на обмѣнъ, на търговия. Ако държавата беше вземала тогава мѣрки да създаде Дирекцията за храноизносъ, азъ ви увѣрявамъ, г-да народни представители, че най-малко въ 95% злото нѣмаше да съществува и нѣмаше да се занимаваме сега съ въпроса за задълженията. Защото, когато народното стопанство въ тази криза е изгубило само 2% отъ своя добивъ, какъ може ние да имате тия последствия: въ края на краищата да изгуби 95% отъ своята активност!

Азъ сметамъ, че върху бюджета на Министерството на търговията нѣма какво да се приказва, защото тоя бюджетъ е продължение на онова, което е било нѣкога; той е отражение на една стара система на управление. Въ него

има нѣщо ново само по отношение на професиите. Но задачата на министра на търговията е друга. Не е негова задача да организира професиите, или да се занимава съ управлението на банките, съ управлението на професионалните училища и т. н. Това е задача по-скоро на просвѣщенето, на началниците на отдѣли и пр. Азъ не мога да критикувамъ политиката на сегашния министъръ на търговията, защото нито я е проявилъ, нито е ималъ време да я прояви. Но азъ сметамъ, че той може да остави дълбоки следи, ако действително съмфронирания, които му предстоитъ, съ Дирекцията за храноизносъ, и особено съ Експортния институтъ, очертае една нова дейност на Министерството на търговията и създаде всички условия и гаранции на нашето стопанство, за да тргне то къмъ възходъ, къмъ напредъкъ.

Камарата е дала достатъчно доказателства, че тя приема съ пълно единодушие всичко онова, което ѝ се предлага, стига то да е разумно и полезно за нашето стопанство, и особено за нашия земеделец-стопанинъ. Зависи кой какво ще внесе и какви чувства има той къмъ нашия производител, въобще къмъ нашия народъ. Само по този начинъ ние можемъ да очакваме, че действително изгубеното въ миналото ще бжде наваксано.

Г-да народни представители! Съ този кратъкъ прегледъ азъ искахъ да обърна вниманието ви на следното. Ние ще трѣбва единъ пътъ завинаги да се откажемъ отъ старите си схващания, че непременно трѣбва да имаме едно свободно търговско и въобще стопанско проявление. Мина онова време! Създаватъ се нови стопански системи, нови стопански отношения. Преди малко г-нъ Абаджиевъ каза, че той смета, какво държавата чрезъ Дирекцията за храноизносъ трѣвде много съ е намѣсила въ търговията съ зърнени храни.

Г-да народни представители! Ние познаваме силите си; ние знаемъ колко ни е силата и знаемъ особено силата на българския търговски капиталъ. Българскиятъ търговски капиталъ е доволенъ отъ Дирекцията за храноизносъ. Българскиятъ търговски капиталъ по гари и по селища, който действително обслужва прибирането, запазването, реколтата и нейното изнасяне, е доволенъ, затуй защото той не се намира подъ риска да бжде изненаданъ съ цените и въ края на краищата да дойде до просѣнка тояга. Въ България нѣмаме житари, които да сѣ станали хаджии. Тѣ винаги сѣ били комисионери на външния капиталъ; или ако нѣкога сѣ направили нѣщо за своя сметка, винаги сѣ изгубвали. Това е фактъ. И затова имаме общите решения на търговците по гари и т. н. въ полза на Дирекцията за храноизносъ.

Г-да народни представители! Свободната търговия дава страшно пакостни резултати въ сегашно време. Азъ ще ви посоча само нѣколко цифри, за да видите какви пакости е правилъ режимътъ на свободната търговия.

Минчо Драндареви: Търговията да става чрезъ кооперациите

Христо Василевъ: Ти цѣма да ме учишъ! — Въ 1924 г., следъ като Консорциумътъ беше премахнатъ, почна свободната търговия. Срѣщу 12.000.000 кгр. жито, изнесено презъ сѣщата година, внесено е въ страната 11.000.000 кгр. жито; въ 1925 г. срѣщу 35.000.000 кгр. изнесено жито, внесено е 34.000.000 кгр., и въ 1929 г. срѣщу 48 милиона кгр. внесено жито, изнесени сѣ 13.000.000 кгр.

Г-да народни представители! Свободна търговия значи и свободенъ грабежъ. Тоя, който изнася, никога не държи за интереситъ на българската държава, никога не се интересува отъ това, че има артикули, които ще ни трѣбватъ на нова сметка. За него е важно да изнесе и да спечели, да внесе, и пакъ да спечели. Отъ износа само на тия количества жито, които сѣ изнесени ненуждно навънъ, ние имаме една загуба за народното стопанство отъ 175 милиона лева — поради по-големата стойностъ на внесеното жито и платенитъ навла.

Г-да народни представители! Много ясно е, че държавата не може да остави тая търговия на произвола на ония, които търсятъ само печалби. Азъ мога да ви кажа дани, отъ които ще видите, че външната и голѣма частъ отъ вътрешната търговия се обслужва не отъ български капиталъ.

Г-да народни представители! Казахъ още въ началото на речта си, че както имаме грижи за земеделското стопанство, така сѣщо паралелно трѣбва да вървятъ и грижите ни за българската промишленостъ, за българските занаяти, за българската търговия и за българския кредитъ. Българската индустрия, занаяти и търговия сѣ, които ще дадатъ физиономия на българската държава, за да бжде наредена и тя въ редицата на културните страни — то когато тѣ сѣ национални и когато сѣ контролирани. Жертви

за индустрията ще се правят, но жертви за тая индустрия, която е полезна за народното стопанство — индустрията, която черпи сурови материали от българското земеделие. Тя ще бъде подпомогната дотолкова, доколкото може да гарантира по-високи цени от ония, които биха се добили при износа на суровите материали, за да се получи единствено плюс за народното стопанство. Фактът, че българската индустрия 60 години е подпомогана от всички режими, показва, че тя не е така безразборно атакувана, както г-н Абаджиев каза. Атакувана е паразитната индустрия, атакувана е индустрията, която използва само освобождаването от мита и митнически берни. За такава индустрия място в България няма. Тая индустрия трябва веднъж завинаги да бъде ликвидирана, за да се улеснят пазарите на българските земеделски произведения. (Ръкопляскания от ляво)

Ние нямаме нужда от индустрия, която търси всичките си сурови материали за преработка от вън. Ние ще изнасяме продукти от външните изработени, фабрикати, за сметка на които ще изнасяме земеделски продукти по цени уговорени в една специална търговска спогодба. Паразитната индустрия е основна пречка за правилното търсене на пазари за нашите земеделски произведения. (Ръкопляскания от ляво) И всеки държавник, който носи отговорност и който командува, направлява механизма на българската индустрия, търговия и занаяти, е длъжен да отлъчи паразитната индустрия, като вредна за страната, за държавата и за нашата търговия. Тя спъва правилния търговски обмън, тя спъва и правилното стопанско развитие на страната.

Г-да народни представители! Нашите занаяти и нашата индустрия, ако не бъдат покровителствувани, не могат нито един ден да живеят. Ако вие поставите въпроса за пълна свобода на конкуренция българската индустрия и българските занаяти, бидете сигурни, че в пет дни те ще капитулират, ще бъдат ликвидирани. Затова именно се налага валоризация и на земеделските произведения, защото развитието на търговията, индустрията и занаятите се крепи изключително върху производителното земеделско население. Когато настъпни дисхармония между съсловията, поради различие въ стандартите на живота, българските държавници са длъжни, както съ специални протекционни мита поддържа един стопански категории, да издигне и нивото на живота на другите така, че да създаде хармония между отдалените съловия. Тук се явява необходимостта от валоризация на земеделските произведения. Как е провеждана тая валоризация у нас и дали е провеждана правилно, аз сега ще се спра на този въпрос.

Г-да народни представители! Министерството на търговията, промишлеността и труда е изтървало от ръцете си командването на търговията в нашата страна. Търговията в нашата страна се командува от Българската народна банка. Въ 1925 г. се създаде закон за Българската народна банка, съ който на нея се възложи да пазва стойността на българския лев. Съ закона от 2 декември 1928 г. бѣ определен курсът на лева — 1 грамъ злато за 92 книжни лева — който курс отговаря и на днешния официален камбиален курс. А след като се констатираха абсолютни низки грижи на българската държава да намъри начин за валоризиране цените на земеделските произведения, Българската народна банка не на място влиза въ тези функции — да прави валоризация. И ние виждаме, вече от няколко години, Б. н. банка съ своите наредби по вноса и износа, съ таблци, да прави тази валоризация.

Аз съмтам, че Б. н. банка е изтѣзала вън от своите задачи. Нейните задачи сѣ строго определени: първо, да пазва стойността на лева и, второ, да пазва националния кредит. Тѣзи задачи сѣ възложени на Б. н. банка. А задачата за валоризиране цените на земеделските произведения трѣбва да бѣде възложена на министра на търговията, промишлеността и труда. Но, за голѣмо съжаление, той участие въ тази валоризация не взема. Аз съмъ откритъ противникъ на валоризацията, която става по тѣзи начинъ, който практикува Народната банка. Защо? Аз съмтам, че валоризацията, по начина, по който тя се прави от Народната банка — съ създаването на камбиалните премии — е задача на едно отговорно правителство. Кой артикули и въ какви размѣри да бѣдат валоризирани — това е задача на ония, които отговарятъ за управлението на страната и на ония, които сѣ длѣжни да знаятъ какъ пулсира народното стопанство. Между произведенията, подлежащи на тази камбиална валоризация, напр., лисна житото, липсва, по чл. 23 отъ наредбата на Б. н. банка, и ръжта. Аз съмъ ималъ възможностъ на нѣколко пъти да отивамъ при г-нъ министра на финансите, когато

бѣше управителъ на Народната банка, да го моля да не се лишаватъ житото и ръжта отъ справедлива валоризация. Неговиятъ отговоръ бѣше: „Ако се съгласи правителството, нѣмамъ нищо противъ“.

Г-да народни представители! За да дойдемъ до валоризиране цените на стоките отъ единъ кредитенъ институтъ, това посочва колко голѣмо е било безгрижието по този въпросъ у управляващите. Следъ като въ 1929 г. се разклашиха цените на земеделските произведения, а съ това се уби и стойността на земеделския трудъ, трѣбваше още въ 1930 г., най-късно, правителството да вземе мѣрки, съ експортни премии да регулира цените, да направи това валоризиране. Ще ми каже нѣкой: ами отъ къде ще вземемъ, за да дадемъ тия експортни премии? Веднага ще отговоря: отъ тамъ, отъ където се взематъ и сега. Никой не може да отрече, че нашиятъ вносъ е отеченъ срдѣно съ 30% отъ камбиална валоризация.

Министъръ Добри Божиловъ: Когато международната цена е 1.05 л., а се плаща 3.40 л., това валоризация ли е? За каква валоризация говорите?

Христо Василевъ: Азъ ще се изясня.

Министъръ Добри Божиловъ: За каква валоризация говорите?

Стефанъ Цановъ: Не се говори само за една година. Миналата година житото бѣше четири лева

Христо Василевъ: Г-нъ министре! Азъ ще се изясня. Не е въпросъ за житото, не е въпросъ за ръжта. Азъ ще ви кажа къде е неудобството на тая валоризация. Първо — тъй както се оплака г-нъ Абаджиевъ преди малко, но вие не бѣхте тукъ — търговците въ България, търговско-индустриалните камари научавали следъ 15 дни какви сѣ договорните условия на клиринговите спогодби, които прави Експортниятъ институтъ. Г-нъ Абаджиевъ се оплакваше, че не знаелъ; представителите на търговско-индустриалните камари въ България не узнаватъ това на време! Тогава какъ ще могатъ да знаятъ земеделските-производители, че действително Народната банка раздава нѣкакви премии за тяхното производство?

Министъръ Добри Божиловъ: Бъркате. Премии не се раздаватъ. Премии се даватъ на импортьорите и експортьорите. Тѣй че за никакво раздаване на премии не може да става въпросъ.

Христо Василевъ: Г-нъ министре! Въпросътъ е много ясенъ. Тия именно дивизи, които оставатъ въ търговците, и тѣзи, които отстъпватъ на васъ, тѣ ги продаватъ съ 35% по-скѣпо, а и вие ги продавате съ 35% по-скѣпо. Какво значи това? Това значи, че продуктите, които се изнасятъ, получаватъ съ 35% по-голѣма цена.

Велизаръ Багаровъ: Това не е вѣрно. Не сте въ течение на този въпросъ.

Министъръ Добри Божиловъ: Не е хубаво да Ви прекъсвамъ, по когато приказвате неточности, трѣбва да Ви поправа.

Христо Василевъ: Г-нъ министре! Азъ ще се изясня. — Г-да! Много е ясно, че цѣляте ни износъ отъ 5 милиарди лева става именно подъ знака на тия премии, които се даватъ отъ Народната банка, и на правото за продаване на чужди дивизи съ 35% увеличение. Това предизвиква едно поскупване на всички фабрики, които влизатъ въ нашата страна, съ 35%.

Велизаръ Багаровъ: Ами задължението да дадемъ по-голѣми цени на производителите?

Христо Василевъ: Затуй прибѣгваме до износните премии, които пакъ по същия начинъ ще се взематъ — ще се взематъ върху внесеното количество, като бѣде отечено съ 25 или 30%.

Велизаръ Багаровъ: Не може да се продаде тогава.

Христо Василевъ: Обаче набраните срдѣства ще служатъ за премии. Това е за вносните артикули, които влизатъ у насъ. Мисля, че съмъ много ясенъ.

Велизаръ Багаровъ: Напротивъ, никакъ не е ясно. Не ги познавате тия работи.

Стефанъ Цановъ: Познава ги той, но не ви отърва. Пристрастно гледате.

Велизаръ Багаровъ: Не ги разбира.

Стефанъ Цановъ: Все отъ малко ги разбира.

Христо Василевъ: Г-да народни представители! Азъ завършвамъ тая част отъ моето изложение, но подчертавамъ, че г-нъ министърътъ на финансите самъ призна въ своята речъ, че нашиятъ левъ е падналъ съ 35%. Това какво показва? Това показва, че всички стоки, които ние внасяме отъвън, дохождатъ съ същия процентъ — 35% по-скъпо, отколкото ако се крепеше единъ действително стабиленъ левъ, тъй както законътъ отъ 1928 г. повелява. Това е много просто и много ясно. Този размеръ ние можемъ да добиемъ, като Народната банка я оставимъ да пази лева, а обложътъ съ допълнителни мита, отъ които да се образува резервоаръ за износните премии, биде на разположение на правителството, което, по своя преценка, ще определя кое производство и въ какъвъ размеръ трѣбва да бъде валоуризирано. Съ това азъ турямъ край на този споръ, който се повдигна.

Г-да народни представители! Другата задача на Народната банка е да крепи нашия кредитъ. Кредитътъ, особено националниятъ, е, който дава физиономията на една свободна и независима държава. Колкото кредитниятъ възможности на българската държава съ по-голямъ, толкова и нейната независимостъ е по-голяма. Азъ ви казахъ каква грамадна грѣшка се направи въ 1929 г., когато Народната банка, презъ времето на Асенъ Ивановъ, изиде нареджана за бързо прибиране на земеделския портфейлъ. Българската народна банка създаде българските провинциални банки, които я замѣстиха въ прѣхото кредитиране, но въ този периодъ тѣ претърпѣха едно крушение, и цѣлятъ нашия националенъ капиталъ, събранъ отъ дребни спестители, отъ дребни акционери, бѣше напълно погребанъ. И сега ние важдаме на улица „Пирътъ“ № 9, какъ вегетиратъ последните остатѣци отъ българския националенъ капиталъ.

Г-да народни представители! Става въпросъ за родна търговия, за родна индустрия и за родни занаяти. Азъ казахъ, че българскиятъ търговски капиталъ е слабъ и въ невъзможностъ да обслужва народното стопанство, ако не му бѣдатъ гарантирани кредити. Следъ крушението, което стана на българските провинциални банки, създаде се банка „Български кредитъ“, която обслужва нашето народно стопанство съ кредити. Тя е най-пригодниятъ институтъ, който може да замѣсти Българската народна банка въ нейната първоначална функция на кредитораздаване. Азъ ще ви дамъ цифри, за да видите какви поражения настѣпиха следъ 1929 г. въ нашата индустрия, въ нашите занаяти и нашата търговия.

Говоримъ за национална индустрия, обаче, г-да народни представители, трѣбва да знаете, че българските акционери дружества, които се занимаватъ съ индустрия, разполагатъ съ единъ капиталъ отъ 1,550,000,000 л., а чуждите капитали въ нашата индустрия съ 1,450,000,000 л. Тѣзи цифри трѣбва да обрнатъ особено вниманието на г-нъ министъра на търговията, промишлеността и труда и да се замислимъ всички, защото тѣ съ пералостни. Постоянно приказваме, че нашата индустрия е родна, че тя е наша, а виждаме, че официалните сведения на Българската народна банка вече приравняватъ чуждите капитали, внесени въ нашата индустрия, съ местните капитали. А ако се направи една по-плателна анкета, ще се установи, че влиянието на чуждия капиталъ въ нашата индустрия е много по-голямо. Презъ време на кризата, когато се разрушиха кредитните институти, когато Народната банка престана да кредитира прѣко нашата индустрия, когато зтравитъ български кредитни институти се размърдахъ и кредитътъ се предлагаше вече много скъпо; нѣщо повече, прибѣгваше се и до искане компенсации върху производството и по този начинъ се явяваше невъзможностъ за съществуването на нашата индустрия. Много индустриални фирми у насъ прибѣгнаха къмъ услугитъ на чуждия капиталъ и къмъ отстъпване на предприятията. Много предприятия тогава изгубиха българската си физиономия поради липсата на единъ кредитенъ институтъ, който да ги подпомага и направлява.

Азъ не съмъ противникъ на чуждия капиталъ. Чуждиятъ капиталъ е полезенъ за българската държава тъкмо въ тази областъ, за която говори г-нъ Абаджиевъ — да разрови нашитъ подземни богатства. Тамъ съ необходими големи инвестиции, а ние сме бедна страна, нѣмаме достатъчно капитали, за да търсимъ и използваме подземните ни богатства. Съ втагането на чуждъ капиталъ за тър-

сене подземни богатства ще се създаде работа, ще се създаде благосъстояние, ще има внесъ на чужди платежни срѣдства отъ изнасяне на минерали, или пъкъ спестяване на чужди платежни срѣдства за смѣтка на внасяните до сега минерални продукти отъ вънъ. Обаче азъ смѣтамъ участието въ чуждия капиталъ за вредно въ нашата кредитна, търговска и индустриална дейностъ.

Г-да народни представители! Щѣ ми позволите да ви кажа, че всѣка година въ пасива на нашия търговски балансъ фигуриратъ къмъ 125 до 130 милиони лева отъ износъ на лихви, танциеми и печалби на чуждия капиталъ у насъ. Не бихъ му зловидѣлъ, ако той действително съ собственитъ си срѣдства печали. Обаче трѣбва да знаете, че частниятъ чуждъ банкерски капиталъ въ България е 210 милиони лева, а е прилѣкълъ 1,320,000,000 л. народни спестявания. Какво показва туй? Тогава, когато се изгуби вѣрата въ българските национални кредитни институти, въ туй време чуждите банки прибраха по-големата част отъ влоговетъ и съ нашитъ камъни — по нашитъ главни. Съ наши срѣдства тѣ търгуватъ, съ наши срѣдства тѣ печелятъ и изнасятъ продуктитъ на нашия трудъ.

Г-да! Това е една материална и стопанска зависимостъ, която, ако продължава и навреме не се взематъ мѣрки, представлява вече една национална опасностъ и дава физиономия на нашата страна като такава, която вече не е свободна и самостоятелна.

Азъ ще ви кажа само следнитъ данни: „Пражка банка“, която има само 20 милиони лева основенъ капиталъ, има 218 милиони лева влогове. „Франкобелжъ“ има 50 милиона свой капиталъ и 169 милиони лева влогове. „Българска генерална банка“ имаше 50 милиони лева свой капиталъ и 209 милиони лева влогове. Съ срѣдствата на българските спестители, съ срѣдствата на българския народъ се развива една търговска действителност, която дава за резултатъ печалби, набиране на резерви и раздаване на дивиденди — на кого? Можемъ ли ние този процесъ да го измѣстимъ съ засилване на нашата търговия?

Банка „Български кредитъ“, подпомогната отъ Българската народна банка, най-големиятъ кредитенъ институтъ въ страната, който има за задача да направлява кредита въ България, да го пазитъ отъ чуждо влияние и вмѣшательство, може спокойно да извърши тая голяма задача на българската търговия. Чуждиятъ капиталъ тогава ще намѣри пласментъ именно тамъ, където ви казахъ.

Щѣщото влияние на чуждия капиталъ имаме и въ индустрията. Не представлява ли национална опасностъ, г-да, това, че половината отъ нашата индустрия е въ ржцетъ вече на чужденци? Само на едно мѣсто се запазила индустриалнитъ отъ това влияние — въ българския Манчестеръ, въ Габрово, откъдето е г-нъ министърътъ на търговията. Всички други индустриални бѣха подъ единъ кредитенъ гнетъ и капитулираха, затуй, защото нѣмаше кой да имъ даде възможностъ да изживѣятъ спокойно годишнитъ на кризата. На тѣхъ се отказаха прѣки кредити, на тѣхъ се отказаха вариантни кредити, и тѣ бѣха принудени да продаватъ произведения на българската индустрия на безценица, подъ коствемата цена. Станаха големи фалити въ нашата индустрия и се създадоха условия чуждиятъ капиталъ да се вмѣкне тукъ — тамъ.

Нашата индустрия въ днешния нейнъ видъ може да бъде обслужвана отъ нашия кооперативенъ капиталъ — както е случаятъ съ захарнитъ фабрики — и отъ частния капиталъ, доколкото го имаме. Българската народна банка и Българската земеделска и кооперативна банка, тѣзи два най-големи кредитни институти у насъ, ще подпомагатъ: единиятъ — кооперативитъ, а другиятъ — частни инициативи. Обаче българската индустрия трѣбва да си остане българска, затуй защото, както казахъ по-рано, една страна, въ която има развити индустрия, търговия и кредитъ, но не съ въ нейни ржце, тая страна има оформената физиономия на една колония. Ако ние на време не измѣстимъ туй влияние на чуждия капиталъ у насъ, може би следъ 5 или 10 години цѣлятъ ни стопански животъ ще бъде загрозенъ да бъде командванъ отъ чужденци. А никой да не забравя, че външниятъ капиталъ представлява външни стопански единици и интереси, влиянието на които въ края на краищата ще бъде вредно за нашето национално стопанство и нашето вътрешно развитие.

Азъ ще ви кажа единъ примѣръ за влиянието на чуждия капиталъ върху самостоятелността на единъ народъ. Рабиндранатъ Тагоръ, който обикаляше свѣта, въ Англия билъ заобиколенъ отъ много журналисти, които искали да чуятъ нѣщо отъ мѣдрца. Когато му задаватъ въпроса: „Защо вие, индийцитъ, сте толкова бедни, изпити? На какво се дължи това, щомъ като имате такъва хубаво слънце?“, той отговорилъ: „Между индийския народъ и слънцето стои непропиасмата сѣнка на англий-

ското владичество." Та да не дойде нѣкога време и ние, като ни запитатъ : защо, когато вашата земя дава толкова богатства, когато имате толкова слънце и природата ви е дала толкова много, сте тъй бедни, окжсани, да отговоримъ: защото чужденциѣ вземаха всичко това, което не трѣбваше да взематъ. (Ржкопѣскания отъ тѣво)

Г-да народни представители! Азъ сѣмѣтамъ, че нашата стопанска и финансова политика трѣбва да бѣде коренно измѣнена. Трудна е задачата на министра на търговията. Той ще трѣбва да се справя съ много предразсѣдени въ нашия животъ. Той ще трѣбва да гледа, той ще трѣбва да улови здраво юздитъ и да направлява. Не изпълни ли той тѣзи функции, които му възлага животътъ, не командуватъ ли той пазаритъ на нашитъ земеделски произведения, не сжмис ли пътя отъ производителъ до износния пунктъ, не осигури ли задоволителни цени за нашитъ произведения, не приказвайте за рационализаци, за ориентване, за модернизирание, за създаване условия за засичване на производството. Ако паралелно съ развитието на нашето земедѣлие не върви и търговската дейностъ за гарантиране на пазара, тогава плотородието и бо атствата, които би ни далъ Господъ, ще ни създадатъ само нещастие.

Ние видѣхме какво стана въ миналото съ виното, какво стана съ зърненитъ храни. Винаги, когато стане въпросъ за зърненитъ храни, се изтъква, че ставата валоризация. Валоризация на зърненитъ храни и на всички земеделски произведения ще става само въз основа на една сѣмѣтка. Валоризира се не жигото, а цената на земеделския трудъ. Цената на труда на грамадната частъ отъ българския народъ, който създава всички предпоставки за богата индустрия, за богати занаяти, за богата търговия и за богати народъ. Туй не стане ли, насъ ни очаква нещастие.

Обаче азъ се надѣвамъ, че настоящата Камара е въ състояние да даде всичко онова, което животътъ ще ни посочи. Това ще стане съ една интервенция на държавата и съ използване на националнитъ капитали, които, за голѣмо съжаление, сж само въ нашитъ държавни кредитни институти. Ние имаме частенъ търговски акционеренъ капиталъ само 480.000.000 л. Той не е годенъ да се притече и въ най-дребни случаи въ услуга на народното ни стопанство. Сега кредитирането на търговцитъ става отъ производителитъ. Имаме и печални случаи, г-да на родни представители. Нашата търговия не е запасена съ достатъчно капитали, нѣма достатъчно кредити, а ѣ е възложена задачата да изнася най-важния износенъ артикулъ — гроздето. Търговцитъ-износители сж принудени да търсятъ народния кредитъ. Но народниятъ кредитъ има едно страшно неудобство — че се явява недостатъченъ. Търговцитъ-износители не могатъ да платятъ на производителитъ цѣлата стока — производителитъ ги кредитиратъ. Азъ мисля, че Българската народна банка и Българската земеделска и кооперативна банка трѣбва да намѣрятъ начинъ да дадатъ достатъчно срѣдства на нашитъ износители, които да иматъ задължението да плащатъ внаги на мѣсто стоката. Само така ние можемъ да накараме нашия народъ да се отдаде спокойно на работа и да имаме по-добри резултати.

Г-да народни представители! Като свършвамъ, азъ сѣмѣтамъ, че безъ специални законодателни предложения отъ страна на министра на търговията, безъ едни специални грижи, които да гарантиратъ пазари и особено безъ създаване условия за едни търговски договори, които да ни гарантиратъ една привилегия по отношение износа на известни артикули въ чужбина, ние не можемъ да очакваме преуспѣване на нашето стопанство. Г-нѣ министърътъ на търговията има всички условия, при тия голѣми кредити, които се гласуваха сега за доставка на ваянци, за доставка на оръжия и т. н., да сключи търговски договори, които да гарантиратъ едни добри цени на нашитъ произведения. Защото наляктъ, който може да бѣде докиранъ отъ Германия, или отъ кждето и да бѣде, коштува много по-сжмпо, отколкото ако бѣде произведенъ при нашитъ надници, защото тамъ сж взематъ грижата да валоризиратъ цената на своитъ произведения. Най-малкото, когато вземаме резултата на тѣхния трудъ, и тѣ трѣбва да взематъ нашитъ продукти на цена, на каквато тѣ се продаватъ въ тѣхнитъ страни. Ние трѣбва да се ползуваме отъ преференции. (Ржкопѣскания)

Председателстващъ Георги Марковъ: Има думата народниятъ представител г-нѣ Георги Петровъ.

Георги Петровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Когато се разисква бюджетопроектътъ на Министерството на търговията, промишлеността и труда, не е възможно да се оставятъ незасегнати въпроситъ, които

сж въ връзка съ общото стопанско положение на страната, защото дейността на това министерство е единъ изразъ на оная политика, която държавата води въ тая областъ. Но, за голѣмо съжаление, азъ сѣмѣтъ дѣтженъ да изоглася твърде много отъ въпроситъ, които трѣбва непременно да бѣдатъ засегнати, и да бѣдатъ заежати изчерпателно, тъй като не разполагамъ съ време за това. Времето е много малко, за да може да се изнесе предъ народното представителство хармонично една преценка на въпроситъ, които сж свързани съ бюджета и политиката на Министерството на търговията.

Отъ друга страна, ние нѣмаме предъ насъ изложена политиката на сегашния министъръ на търговията, за да можемъ да се спремъ върху нея. Наистина, не е въ рѣда да направимъ той това, което направя министърътъ на финанситъ — едно експозе върху своята политика, но затова пъкъ — това трѣбва предварително да заявя — и бележитъ, които има да направя, не се отнасятъ до дейността на днешния министъръ на търговията, а до една обща политика, която въ продължение на нѣколкото години се е водила въ нашата страна и която има една особена характеристика, върху която ще се спра.

Димитъръ Гичевъ: Ще вземешъ началото на износителитъ отъ първия кабинетъ на Кьосевановъ.

Председателстващъ Георги Марковъ: (Звън)

Георги Петровъ: Г-да народни представители! Въ много публикации, въ речта на уважаемия нашъ председател на Народното събрание, произнесена неотдавна въ Пловдивъ, и въ изложението на г-нѣ министра на финанситъ, направено при внасяне бюджетопроекта на държавата за настоящата финансова година тукъ, се подчертава, че стопанското развитие на страната върви къмъ подобрене. И въ подкрепа на това въ всички тия публикации, и въ речитъ на г-нѣ председателя на Народното събрание и на г-нѣ министра на финанситъ се изтъкватъ нѣколко обективни признаци, които могли да оставятъ по външния си видъ, при анализиране на външната имъ форма, едно впечатление, че наистина такова подобрене съществува. Ние виждаме въ живота, обаче, че всички тѣзи теоритични построения сж опровергани. Ние усѣщаме, че никакво подобрене въ стопанското положение на нашия народъ не е настѣгнало, че, напротивъ, у насъ съществува едно бѣлствие неизмѣримо и несравнимо съ стопанското положение на другитъ страни, свикнали да мѣрятъ своето затруднено положение съ другъ масшабъ. Тия двама господа наблегнаха въ своитъ речи, че на първо мѣсто за подобренето на стопанското положение свидетелствува увеличената спестовностъ. Да, фактътъ е вѣренъ, спестовността у насъ се е увеличила. Но дали, г-да народни представители, увеличаващата се спестовностъ е единъ обективенъ признакъ за благосъстоянието на народа? Тя, изоглядана взета, не говори твърде добре за тенденцитъ на стопанското развитие. Благосъстоянието се обяснява внаги съ истинитъ на тия спестявания въ стопанския животъ. Само когато капиталитъ излѣзатъ отъ частнитъ обладатели, за да влѣзатъ чрезъ банцитъ въ стопанския животъ и да го подтикватъ къмъ развитие, да създадатъ нови блага чрезъ обращението, само тогава тѣ могатъ да бѣдатъ белегъ на едно повдигнато, на едно повишено народно благосъстояние. Така ли е у насъ? Като приемамъ констатацията, че спестовността се увеличава, трѣбва да отбележа, че докато за миналата година къмъ спестяванията сж прибавени още 1.338.000.000 л., отъ направенитъ въ банцитъ спестявания въ стопанския животъ сж излѣзли само 999 милиони лева. Очевидно, при тия разлика отъ 400 милиони лева, начие е тенденцията тия пари да стоятъ неподвижни.

Въ подкрепа на моята мисль, че сама по себе си спестовността не е признакъ на благосъстояние, ще ви цитирамъ едно мнение, изложено въ „Съобщение на статистическия институтъ за стопански проучвания“ при нашия Университетъ за миналата 1937 г., въ което се казва: (Чете) „Процестъ на привличане на все по-голяма частъ отъ новитъ спестявания въ страната въ общественитъ и кооперативни кредитни институти, започналъ презъ време на стопанската депресия — забележете това — продължава и презъ изтеклата година.“ Спестяванията, прочее, не сж резултатъ на повишено благосъстояние. Тѣ, може би, сж резултатъ на страха, на несигурността на капиталитъ въ време на депресия и на това естествено чувство на човѣшка предвидливостъ да се запаси съ „бѣти пари за черни дни“, както казва нашиятъ народъ. Следователно, този признакъ не може да оправдае твърдението, че стопанския животъ на нашия народъ върви къмъ подобре-

ние. Напротив, колкото по-голяма е разликата между спестяванията и пласмента, толкова по-голямо е доказателството, че има една несигурност, че няма никакви възможности за добиване по-голям блага в живота и че, следователно, тия пари се задържат в банките, не се пушат в живота, за да се оползотворят.

Другият признак, върху който се крепи това мнение, това убеждение — че стопанското положение е подобро — е увеличението на трафика през миналата 1937 г. Г-да народни представители! И тая цифра, взета в нейния абсолютен смисъл, наистина дава указание за едно раздвижване, но ние не трябва да забравяме, че не можем да мърим благосъстоянието на една страна по общите цифри за трафика, без да ги анализираме в техните подробности и свържем с други данни. Външният и вътрешният трафик са две различни неща. Външният трафик миналата година наистина беше увеличен, но беше увеличен благодарение на големите плодородие. Тази година той е намален твърде много в сравнение с миналата година. Това ще почувствуваме през текущата година, когато ще бъде привършена износната кампания на нашите земеделски произведения, които са още в страната. Следователно, трябва да гледаме цифрите на двата трафика — външен и вътрешен. А вътрешният трафик не отбелязва никакъв напредък, той е почти в същото положение. Външният трафик във всеки случай говори за едно раздвижване на нашата износна търговия, но съм дължен същевременно да отбележа, че тя не се отразила върху благосъстоянието на нашия народ. Външната търговия, особено с земеделски произведения от по-интензивни култури, както е организирана у нас, представлява една добра област за стопанска дейност само на отделни лица. Тя ползува износителя, но не ползува производителя. И това се дължи на организацията на нашата експортна търговия, това се дължи и на политиката, която изобщо се прилага в това направление и върху която аз по-нататък ще се спра.

Освен това, г-да народни представители, сочат се и високите цени, високата стопанска конюнктура, както се изразяват, в световен мащаб. Дължен съм да отбележа, че на това съображение не можем да се позоваваме. Тази висока конюнктура съществуваше преди известно време, но след това настъпи световна криза, отбелязана навсякъде, и след повишението на цените, до което дойдохме, спрехме до едно задържане, в фазата на което се намираме и в този момент. Следователно, тази висока конюнктура днес, когато ние правим нашите констатации, не съществува. От друга страна, аз съм дължен да отбележа, както е признато и в писменото изложение на г-н министъра на финансите, че у нас влиянието на цените е в неблагоприятен смисъл. Според него, поскъпване е отбелязано за индустриалните продукти, което е вярно, а е отбелязано спадане в цените на земеделските продукти. И от тук, както се изразява той, ножницата се разтваря в вреда на земеделското производство. Ако това е така, очевидно е, че у нас имаме една линия надолу по отношение на стопанското развитие, не нагоре; не на повишение, а на неблагоприятно измаление. Най-големият признак за това, г-да народни представители, са и високите лихви, които съществуват у нас. Банковият капитал трябва да се вложи в живота. Вие знаете, че в времена на криза банковият капитал се пази. В най-големата криза имаше най-много свободни капитали не само в нашите банки, а и навсякъде в света. И може би поради затрудненията от международен политически характер, които се отразиха и върху стопанското положение, тия суми не можеха да излизат в свободния живот, да се пустнат в обращение, да го подсилват с кръвта си, за да може да настъпи едно процъфтяване. Днес положението е все същото. Налични капитали има, обаче има и въздържане за пласиране. Но има и висока лихва, която спре вниманието на г-н министъра на финансите, за да ни обещае, вследствие на този съществуващ факт, че ще се погрижи за понижението на лихвата. Аз не зная дали той ще може да отиде по-нататък, предвид усложняващите се конюнктури, днес. Дай Боже, да може да направи нещо — ако, разбира се, моите оценки са неточни. Аз мога да кажа — а и това се признава от тая страна (Сочи министерската маса) в лицето на министъра на финансите — че поскъпването у нас е 30%.

Г-да народни представители! Поскъпването засяга конюнкцията, а това е най-сигурният белег за бедствие, неблагоприятно стопанско положение. 30% — това е твърде много, това е непоносимо. 30% увеличение в цените на консумативните продукти ни кара да мислим за увеличение на разходите по отношение на общест-

венната организация и т. н. Но трябва да разберем на какво се дължи това увеличение 30%. Съжалявам, че г-н министърът на финансите го няма тук. Тия въпроси са толкова сериозни, че той би трябвало да изслуша дори и най-некомпетентните мнения. А аз претендирам да изразявам едно мнение непоколебимо, неагакуемо. Това поскъпване на живота се дължи изключително на високите валутни премии. Това поскъпване, следователно, се дължи на обезценяването на българския лев. Мене ми е чудно, при паличността на един закон от 1928 г., чрез който е стабилизирана стойността на лева по отношение на златото, и при наличността на чл. 2 от закона за търговията с външни платежни средства, как е възможно Народната банка, която определя курсовете, самата тя да прави една недоволна и забранена от законите търговия, култивайки чуждите валути с премии. Тази политика на Народната банка води към обезценяването на лева, и резултатът, отражението е: поскъпване на живота. Ако поскъпването на живота не беше причинено от тая политика на Народната банка, ние не само щяхме да имаме възможност за по-евтина консумация, но и, чрез един лек облог върху вноса, можеха да се създадат експортни премии за някои етикети, които заслужават това, да бъдат изподпомогнати, за да се явят на чуждите пазари по-конкурентноспособни. Този въпрос е много съществен, защото засяга бедстващите класи в наше общество; същевременно той е важен и от гледна точка на стабилността на монетата, и аз съм длъжен, че правителството трябва да обърне сериозно внимание върху него.

Г-да народни представители! Друг един обективен белег за лошото стопанско положение във нашата страна са низките работнически надници и тенденцията за тяхното понижение. Системата на колективните трудови договори — моля г-н министърът, да си вземе бележка — която аз одобрявам по начало, ...

Министър Илия Кожухаров: Ще имаме възможност да говорим по този проблем.

Георги Петров: Аз трябва да дам обяснението си. Не мога да не засегна сега този въпрос.

Петко Стоянов: Ще обсъждаме ли и дейността на Експортния институт?

Министър Илия Кожухаров: Да, и на Хранозаноса, и на Дирекцията на труда.

Георги Петров: Системата на колективните трудови договори е добра, но аз съм длъжен да подчертая, че тия договори се сключват от работодателите, вследствие на което има два твърде важни резултати: първият — да се намалят в този момент работническите заплати, и вторият — да се подбие като резултат по-нататък цената на регулярния труд. Фабричните и индустриалните предприятия, ползвайки се временно от едър по-неквалифициран труд, селскостопански труд — сега времето в селото е мъртво, неработно — набавят си от околните места работници и по този начин, както казах, подбиват изобщо стойността на редовния труд. Това е едно състояние, което не може да продължава, особено в днешните времена, когато държавата, с оглед на своите широки задачи, се е нагърбила с функцията не само да бъде арбитър, а да бъде регулатор на стопанския живот.

Драган Кисков: Включете в работодателят и самата държава. Държавата плаща 40 л. надница, когато се работи и при най-лоши условия. На Бургаското пристанище, когато дойде някоя буря, а също и когато желзопътната работилница ще трябва да ангажира надничари, плащат 40 л. от които 7 л. удържки, или чисти 33 л. Следователно, между работодателят трябва да сложите и държавата, която също така намалява надниците.

Председателствувашъ Георги Марков: (Звъни)

Георги Петров: Това са, според мене, обективните и неоспорими признаци за едно лошо стопанско положение у нас. Аз казах, г-да, то не е само лошо. Ние се намираме в едно бедствие, ние се намираме в левъзможност да удовлетворим нашите човешки нужди. Вземете предвид данните, които г-н министърът на финансите е напечатал в своето изложение досежно националния доход. В него имате констатацията, че за 1935 г. — последната година в таблицата — в България на глава са падат 5.965 л. доход. Тази констатация е осветлена

по единъ съвършено неправилен начинъ долу, въ индексните числа. Тамъ азъ виждамъ невъзможни изводи, но върху тѣхъ нѣма да се спирамъ. Такава констатация не може да се извлече отъ тѣзи абсолютни числа, а трѣбва да се намѣри истинскиятъ доходъ на различните икономически категории при проявената отъ тѣхъ стопанска деятелност. Това е, наистина, една мъчна работа, тя иска много трудъ, но въ всѣки случай изводътъ, който ние бихме направили въз основа на тия данни и разпределението на труда, очевидно ще ни доведе до заключението, че въ никакъв случай тия 5.965 л. на глава не сѣ приходътъ на низките стопански категории. Тая цифра по отношение на тѣхъ трѣбва да бѣде коригирана твърде много. Както виждате, ние сме на последно мѣсто въ живота и затова и грижигъ на правителството трѣбва да бѣдатъ още по-големи.

Но, г-да народни представители, тукъ се призна, че дѣлното бремѣ на нашия народъ е твърде тежко, станало е почти непоносимо. Г-нъ министърътъ на финансите ни каза, че той по-нататъкъ не би могълъ и да помисли за увеличение на данъчното бремѣ. Той не ни каза, че има нѣкакви изгледи да се намали данъчното бремѣ, а, по събствената му констатация, то е почти непоносимо. Отъ друга страна, искамъ да отбележа, че самата държавна организация, самата обществена организация съставлява една извънредно голяма тежестъ върху националния доходъ на страната и тя също така отегчава положението на данъкоплагигъ. Това заключение азъ намирамъ изразено въ цифритъ за движението на личния съставъ отъ 19 май 1934 г. насамъ. Иѣма да се спирамъ по-рано какво е бити; иѣма да се спирамъ не защото не мога да се позова на аргументи по-силни за моята теза, но защото това е излишно. Г-да народни представители! Ние чарчимъ за нашата обществена организация близо 30%, както се каза тукъ, отъ държавния бюджетъ, когато такъвъ разходъ по отношение на националния доходъ не съществува никжде въ свѣта. По данни, които азъ въ тоя моментъ иѣмамъ на ръка, но които съмъ използвалъ иѣкога, дори въ парска Русия такава съотношение не е съществувало. Не ни конкуриратъ въ това отношение дори нашитѣ балкански съседи. . . тамъ процентитъ сѣ много по-низки, отколкото у насъ. Процентътъ тамъ е 20-23-24%.

Но какво става? Преди 19 май 1934 г. общиятъ повикъ на нашата общественост бѣше: стегната държавна организация, съкращение на излишни институции, съкращение на чиновническия персоналъ. И въ това направление бѣха направени твърде много реформи. Самичекъ азъ, като министъръ на търговията, съмъ направилъ твърде чувствителни съкращения въ числото на персонала по министерството и въ подведомственитъ на него учреждения. Отъ 19 май 1934 г. до днесъ само по държавния бюджетъ, бѣзъ да вземамъ въ съображение персонала по фондовѣтъ, ние имаме едно увеличение отъ 8.146 души държавни служители. Какво е увеличението по фондовитѣ бюджети, какво е увеличението по бюджетитъ на автономнитѣ учреждения и тога по общинскитѣ бюджети, азъ иѣмамъ данни за това въ тоя моментъ. Но съ увеличението тамъ ние ще стигнемъ вѣроятно най-малко до 10.000 души. 10.000 души чиновници повече въ тая страна, която и безъ това изнемогва отъ единъ непоносимъ товаръ! Това показва, че у насъ липсва основна идея за организация на държавата; това показва, че ние се движимъ отъ днесъ за утре, споредъ дневнитѣ си нужди, споредъ дребнитѣ си схващания, споредъ това какъ намъ е угодно да работимъ и да се проявяваме. (Нѣкои отъ лѣво ржкоплѣскають)

Димитър Гичевъ: На всѣки 40 души единъ е чиновникъ!

Георги Петровъ: Това е резултатъ на онова симпатично схващане на нашия животъ: безпартийно управление, безъ обществена организация, безпартийно управление на чиновници, като че задачата на управлението е само да се справя съ ежедневнитѣ нужди, изникнали въ живота, безъ да ги регулира, да ги регулира и да взема надлежитѣ мѣрки. Задача на управлението е: да имашъ единъ възгледъ върху живота, върху нуждитъ му, да създадешъ една програма споредъ това, което ще дойде утре, да се пригодишъ срещу ударитѣ на живота, за да не допустнешъ да дойде бедствие въ твоята страна. Дори когато иѣмашъ сили, по причини, които лежатъ вънъ отъ твоята воля, достатъчно е да проявишъ желание да действувашъ въ това направление. Азъ тукъ виждамъ тъкмо обратното — увеличение на чиновническия персоналъ — защото командантитъ въ това време бѣха чиновници и защото така схващатъ, по чиновнически, задачата на държавата и си направили своя държава, животътъ на която, за щастие, биде

прескратенъ съ свикването на този Парламентъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Но какво представлява за бедствуващитѣ съсловия у насъ тази тежестъ — издрѣжката на обществената организация? Докато въ Англия и Франция цифритъ сѣ много низки — разбирамъ отношението между националния доходъ и срѣдствата за издрѣжка на обществената организация — и при това има едно прогресивно-подоходно облагане, има единъ екзистенцъ-минимумъ, у насъ тия елементи не съществуваатъ. Тамъ и съотношението между прѣкитѣ и косвенитѣ данъци не е това, което е у насъ. У насъ преобладаващъ елементъ въ бюджета, въ финансовото стопанство на държавата, сѣ приходитѣ отъ косвени данъци, които засѣгатъ широката консумация. Следователно, положението на българскитѣ граждани е твърде много отегчено, сѣ огледъ принципитъ на облагането, и това дава за резултатъ едно бедствущо положение. Следователно, тия оценки по външни признаци, че външната търговия растѣла, че се увеличавалъ активниятъ ни балансъ, че дори платежниятъ ни балансъ се е увеличавалъ — данни за това има — не могатъ да ме сгрѣятъ, не могатъ да ме стоплятъ, защото тия срѣдства не отиватъ тамъ, където трѣбва да отидатъ — у производителя, у оня, който твори благата въ тая страна. (Нѣкои отъ лѣво ржкоплѣскають) Азъ не говоря за демагогия, азъ говоря съ една истинска болка на засегнатъ отъ реда на нѣщата въ нашата страна гражданинъ. Не искамъ да печеля евтини симпатии, защото тукъ не е мѣстото за това. Зная, че не се намирамъ на публично събрание, за да правя агитация, но азъ съмъ боленъ, когато се спирамъ върху този начинъ на отправление на държавнитѣ работи у насъ, който характеризира отгъстването на всѣкакви грижи. Мене ме боли още повече, защото принадлежа по разбирания къмъ една националистическа срѣда, която иска да има здрава държава, здравъ народъ, който я крепи на своитѣ плещи, който ѝ дава данъци, който ѝ дава най-ценното, споредъ мене — войницитъ, за да я пазятъ и да се хвърлятъ въ борбата за осъществяването на нейнитѣ идеали. За това ме боли мене и за това говоря по тоя начинъ. Искамъ да извикамъ възмущение у всички васъ; искамъ да се позамислимъ върху това състояние на нѣщата, да бѣде ѣ мъдри, за да излеземъ отъ тоя хаотиченъ кръгъ, въ който се движимъ отъ толкова години насамъ.

Петко Стояновъ: Правителството отговаря: при чиновника трѣбва да се стои 10 часа, за да чакатъ благодарението му!

Георги Петровъ: Какви трѣбва да бѣдатъ, г-да народни представители, общественитѣ насоки на нашата стопанска политика? Тѣ трѣбва да защищаватъ, да гледатъ да благоприятствуватъ общия интересъ. А общиятъ интересъ въ държавата днесъ, при тая икономическа структура, въ тоя общественъ стадий на развитие — това е интересътъ на срѣднитѣ съществуваия, на производителнитѣ срѣдни съществуваия и на придаденитѣ къмъ тѣхъ съсловия, върху които се крепи държавата. И който скѣпи за здрава държава, той ще скѣпи най-напредъ за тия интереси. А тия интереси налагатъ по-други грижи отъ досегашнитѣ. Тия интереси искатъ, щото държавата да бди всѣкидневно върху тѣхъ, затова защото тѣ сѣ предметъ на похищение. Тия интереси не оправдаватъ днесъ безразличното стоеие на държавата въ икономическата областъ, или най-много онова, което иѣкои правятъ като концесия — да примичва стопанскитѣ отношения. Не, държавата не може да бѣде само арбитъръ. Тя ще бѣде и регулаторъ, и въ името на нейното съществуване, хармонията между интереситъ на отдѣлнитѣ съсловия трѣбва да бѣде постигната. Народното стопанство само по себе си е резултатъ на хармоничното действие на различнитѣ стопански съсловия и функции. То не е дошло току така. То е дошло благодарение на това съчетание на различна стопанска дейностъ, благодарение взаимомощта, която различнитѣ професии си даватъ и въ която намиратъ възможностъ да се примичватъ, за да дойдатъ до резултати и единитѣ, и другитѣ. И длъжността на държавата, г-да, въ тия времена, когато тя трѣбва да бѣде здрава и могъща единица, е да тури ръка, смѣла и твърда, върху частнитѣ интереси и, въ името на общия интересъ, да пожертвува или да принуди къмъ пожертвуване оѣзи интереси, които не искатъ да се подчиняватъ на тоя идеалъ за единъ единенъ, здравъ народъ и за социална солидарностъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Това е моето разбиране на политиката, която трѣбва да следва държавата.

Затова трѣбва, следователно, да се охрани на първо време съ общата политика консумацията. Това е най-важниятъ елементъ — за производството ще говоря по-

нататък. Сега имам предвид главно консумацията, защото консумативните слоеве, това са слабите слоеве, а те кречат държавата, те са основата на държавата. Виждам, че времето върви, и в тоя ред на нещата аз не бих могъл да развия цялата си реч, и затова трябва да бързам и да съкратявам. Аз съм привърженик на въвеждането на монополи; не само съм приятел на монопола на храните — аз ще обясня за какво — но аз съм привърженик на въвеждането на монополи, които засягат масовата консумация и масовото фабрично производство. И тук съм длъжен да ви кажа, че монополът на житото е едно необходимо изражение на политиката на грижи на държавата към производителното население. Монополът на житото няма само за цел да поддържа високи цени на вътрешния пазар и да възнаградя по голяна на нив труда на земеделско-производител; той има за цел, чрез поддържане високи цени на вътрешния пазар, да измъкне неподвижните капитали от стопанството и да ги пушне във обращение. Защото, г-дъ, ще ви кажа много случаи, които са твърде прости. Аз, адвокатът, никога не съм се плашил, когато хлябът е бил 10 л., затова защото, когато хлябът е 10 л., селянинът за своя труд получава една по-голяма цена и той плаща за своя труд по-висока стойност. Но когато хлябът е 5 л., като днес, което значи, че се намираме в положение на бедствие, тогава аз виждам приходите, които иначе бих имал, за да купя тия два хляба по 5 л. Това е ясно. Зная един случай, който познавам от разговори за положението в Анхалско. Когато в полето имаше висока цена на храните, населението от балкана слизаше долу, носеше дърва и ги продаваше, и селският пролетарият от балкана намираше възможност за прехрана долу в полето. Но когато бедствието дойде, селянинът от полето вирегнаха копит и отидоха горе в балкана да си доставят сами дърва; вземат един декаръ гора, изсичат го, превозят дървата и не плащат нищо за работа и превоз на безработния балканджия.

Никола Василев: Такива производители са малко.

Георги Петров: Вие казвате че производителите са малко. Това не е вярно. Аз виждам сега под ръка данните, за да ви кажа, че това не е вярно. Вие знаете, че преди всичко ние сме земеделска страна.

Никола Василев: Дайте данни!

Георги Петров: Тия данни са толкова познати и неатакуеми, толкова положителни, че аз не зная как намерите кураж да ми кажете: „Дайте данни!“ Ами ако случайно ги нямам, то е затова, защото аз не допусках, че вие, г-нъ Василев, ще можете да оспорите тая мисъл, че нашата страна е земеделска, и да твърдите, че производителите са малко. Г-нъ министърът на финансите каза, че земеделското население е 80%. Какъв е тоя абсурд сега да ми искате данни за това, че България е земеделска страна!

Никола Василев: Няма защо да се нервирате, г-нъ Петров.

Георги Петров: Г-да народни представители! Изглежда, че моята мисъл за необходимостта да се поддържат високи цени не е разбрана от търговските и стопански деятели. Аз искам да кажа, че когато цената на житото и на другите земеделски продукти е повишена, тогава става едно всеобщо раздвижване. Моята мисъл не е в търговски мащаб, тя е в голям, стопански мащаб, и може би затуй не я разбирате, г-нъ Василев. Става раздвижване. Всеки труд получава своята стойност. Ето това е идеята, която аз поддържам. Ето защо монополът на житото трябва да остане, трябва да съществува, валоризацията на земеделския труд трябва да продължи, защото чрез нея иде валоризацията и на моя труд, и аз намирам възможност да живея и да препитавам семейството и децата си. (Ржкоплатения) То е въпрос за нашето съществуване, а не демагогия.

По-нататък, аз поддържам въвеждането и на други монополи. Когото и да е нам неприятно това, аз поддържам монопола на захарта, монопола на солта, монопола на фабричния спирт; поддържам монопола на престахователното дъло. Аз бих противник на монопола на ракията, защото монополът, който засяга широката маса на производителите, не може да бъде резултатен, той е антисоциален; той нито на физика носи приходи, нито на обществото помага. Ето примърът с монопола на ракиите, който се създаде у нас след 19 май 1934 г.

Тоя монопол възбуди чувство на проклетие у нашето население и има само един реален резултат, ако мога да кажа това в тоя ред на мисли: че тия, които го упражняваха, направиха личното си състояние, за да се явят днес като голъми хрезовци на нашия износен пазар.

Ето защо тия артикули, които са в масова консумация, а не в масово производство, трябва да се обгърнат от монополен режим. Но, г-да народни представители, също така ли стои въпросът за тютюна? Може ли по отношение на тютюна да се приложи тая мърка? Аз четох с удивление една резолюция на Софийската земеделска камара, в която се препоръчваше най-напред създаване на един тютюнев институт за търговия — не за подобрене расата на тютюна, или за подобрене тютюневата култура въобще, а за търговия и то при Министерството на земеделието. И то е затова, защото председателят на тая камара, г-нъ Иванъ Николов, е бил дълги години чиновник при Министерството на земеделието. Той, както всички наши „специалисти“, има егизма да мисли, че само неговото министерство може да свърши всичката работа най-успешно, така както г-нъ Ганевъ иска да дирижира напояването, а утре може би ще иска и грижата за увеличаване ражданията да вземе в своето министерство.

Драганъ Кисовъ: Може и Народния театър да иска!

Георги Петров: Така е у нас. Тютюнът не се подава на този род търговия. Това е деликатна търговия. Ние имаме един опит от 1923 г. Той беше опитът с облаганията, които се създадоха у нас, без да се държи сметка за ефекта върху чуждите фирми, които търгуваха — всичките чужди фирми избягаха от България, останаха само нашите търговци с малкото капитали, които имат те, да търгуват, и у нас настъпи един застой на търговията с тютюн, който се ликвидира чак в 1934 г., както ви е известно, с голямата компенсационна сдълка. Вие видяхте ефекта на една малка пръчка за тютюневата търговия, която се води в международен мащаб. Тая малка пръчка нанесе маса пакости на нашето народно стопанство. Не само че тютюните от тия години останаха непродадени до 1934 г., но наличността на този шок влия върху цените на нашите тютюни, и в продължение на много още години ние не можахме да получим една по-висока цена. Затова, когато разискваме въпроса за деликатни продукти, какъвто е тютюнът, който представлява горе-долу една четвърт от нашия износен баланс, ще трябва да бъдем извънредно внимателни и да не се поддаваме на внушения на хора, които имат социално чувство, които могат, като добри техници, когато ги накараш, да дадат разрешение на един въпрос в канцеларията си, но които не виждат, не усещат живота, защото на този живот те са били само странични наблюдатели.

Г-да народни представители! Социалната страна на този въпрос е твърде голяма, за да мога да я изчерпя с своите бележки. Затова съм принуден да бъгам и да пристъпя конкретно към някои въпроси. Трябва да говоря общо за нашата търговия. Търговията, г-да народни представители, не е от такава незначително естество за общото стопанско положение на страната, затова не можем с пренебрежение да се носим към търговското звание. Дори регламентацията, която се иска от някои търговци, издава едно несхващане на голямата роля, която има да играе търговското съсловие. Тук аз виждам и егизма, който се проявява от някои големи търговски магнати, които желаят чрез нея да се запазят. След производството, търговията идваща в услуга на последното, е най-важната дейтелност, бих рекъл, в стопанския живот. Затуй на нейните интереси, които са тесно свързани с общите интереси на народа, трябва да бъде подчинена всяка друга дейтелност — транспортна, кредитна и пр.

Транспортът у нас, особено при развитието на външната ни търговия, трябва да получи една друга организация. Тая година, поради лошата му организация, загубихме, макар и не особено чувствително, защото можахме да експортираме допълнително, през времето, когато се откри пазарът за нашите стоки доста много. Но ако международната криза беше продължила по-дълго време, ние щяхме да претърпим тежки загуби. Ние трябва да увеличим нашия железнопътен парк. И аз се надявам, че тази грижа е обнаружена и, сложена на дневен ред, ще бъде осъществена. Ние трябва да се погрижим чрез споразумения с чуждите железнопътни администрации да улесняваме нашата външна търговия. За да се осъществим от влиянието на тяхната тарифна политика, трябва да ускорим създаването на дунавския флот и да улес-

снимъ, чрезъ евтини павла, транспорта на нашитѣ стоки по дунавския път.

Г-да народни представители! Ние трѣбва да се погрижимъ и за желѣзнопътната мрежа, да я нагодимъ въ услуга на търговията. Същото трѣбва да направимъ и съ строежа на шосета и т. н. Нуждно е и морскитѣ ни търговски съобщения сѣмо така да бѣдатъ турнати въ редъ. Не е възможно експортната търговия у насъ да бѣде въ зависимостъ отъ политиката, която едно частно предприятие би усвоило по отношение на нея. Владѣенето на морския път отъ едно такова предприятие, при нашитѣ условия, би дало възможностъ за създаване монополни положения, а това би се отразило пакостно върху общитѣ интереси на народното стопанство. Затова идеята за централизиране на Търговското параходно дружество, която бѣде лансирана тукъ, трѣбва да бѣде усвоена колкото е възможно по скоро, за да не страдатъ интереситѣ на нашето народно стопанство. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и цѣлѣтъра) Трѣбва сѣмо така общата ни търговска политика да бѣде организирана на здрави начала, за да се обезпечи и печалбата на народа и да се организира съпротивата му срещу други домогвания — вие разбирате моята мисль — въ тия времена на състезания, по-скоро на стопанска почва, за които хората сѣмъ готови да отидатъ и на война. Нѣма съмнение, че тия, които искатъ да вѣзватъ въ търговски връзки съ насъ, иматъ своята целъ, и азъ не мога да се сърдя на единъ чужденецъ, който дожда въ България да търгува, затова, че щѣлъ да извлѣче печалба отъ своята дейностъ. Той затова иде, нѣма да дойде да ни прави благодѣяния. Но азъ бихъ се сърдилъ на нашето правителство, ако не организира националната съпротива, за да може изгодитѣ отъ едни такива връзки да останатъ въ полза на нашия народъ, вмѣсто да отиватъ въ други ръце.

И азъ съмъ длъженъ тукъ да направя една бележка, която трѣбва да се има предъ очи въ тия времена — че е необходимо поне вътрешната търговия да остане въ български ръце, че е необходимо въ това време на домогвания, да се иззематъ отъ българскитѣ граждани и печалбитѣ отъ вътрешната търговия, като Министерството на търговията вѣзвѣ въ ролата си и направи необходимото. Азъ съмъ билъ винаги обективенъ по тѣзи въпроси, и смѣтамъ, че когато сега говоря, говоря като българинъ, който пазителски интереситѣ на своята държава, безъ да се влияе отъ общитѣ си разбирания за насокитѣ на нашата търговия.

Азъ искамъ да отбележа още, че търговскитѣ служби трѣбва да бѣдатъ изключително концентрирани въ Министерството на търговията. Длъженъ съмъ да призная, че по отношение на миналото е направена една стѣпка напредъ. Има институции, които днесъ се домогатъ до автономия или до придаванетоъ имъ къмъ Министерския съветъ. Азъ не поддържамъ тази идея. Министерскитѣ съветъ не е една гаранция, че дадено учреждение нѣма да попадне подъ влиянието на този или на онзи. Търговскитѣ учреждения, било Дирекцията за храноизносъ, било Експортниятъ институтъ, трѣбва да бѣдатъ подъ прѣкиятъ заповѣди и нареждания на министъра на търговията, защото, трѣбва да кажа, не колективното тѣло — Министерскитѣ съветъ — носи отговорностъ за резултатитѣ отъ тѣхната работа, а министърътъ на търговията. Ако ние се върнемъ къмъ положението, Храноизносътъ и Експортниятъ институтъ да отидатъ подъ ведомството на Министерския съветъ, може да дойдемъ до положението, въ което днесъ сѣмъ мина „Перникъ“ спрямо Министерството на търговията. Мина „Перникъ“, благодарение на автономията си, благодарение на това, че тѣхнитѣ управителни органи могатъ да бѣдатъ назначавани и уволнявани отъ Министерския съветъ, въ продължение на три години сѣмъ въ борба съ Министерството на търговията. Г-нъ Бърковъ и г-нъ Никифоровъ бѣха въ конфликтъ съ тѣхъ. Дай Боже да има по-добра съдба г-нъ Кожухаровъ, та той да се наложатъ, защото той е министърътъ, който носи пълната отговорностъ за своята политика и предъ Парламента, и предъ обществото, а не нѣкакви невзрачни личности, които искатъ да играятъ голѣма роля и задъ гърба на които, разбира се, има и нѣкои други полѣзновения. Ето защо азъ нѣмамъ вкусъ къмъ придаване тия дирекции подъ ведомството на Министерския съветъ.

Но, г-да народни представители, ще трѣба въ този случай, когато става въпросъ за централизация, Министерството на търговията и Министерството на финанситѣ да взематъ инициатива за измѣнение въ надлежитѣ закони, за да не се бърка по-нататкъ Народната банка, вънъ отъ нейната сфера на дейностъ, въ външната търговия, особено въ вносната търговия. Днесъ вносната търговия е подъ режима на Народната банка; тя я дирижира. Възможно друго е фикция. Тая нѣкаква междуправителствена комисионка, която съществува за съвѣщания и т. н., е една несерьозна

работа. Външната търговия, включая и вносната търговия, на България, трѣбва да се регулира само отъ Министерството на търговията, а тамъ, където има въпросъ за дефиниции — да заповѣда Българската народна банка. Но не може Министерството на търговията да остане единъ мощенъ органъ на Народната банка. Това е изключено отъ здравия смисль. Това положение, което днесъ съществува у насъ, ще трѣбва да се премахне, колкото е възможно по-скоро.

Азъ приключвамъ съ този въпросъ, като ще направя още една бележка. Въ нашия търговски животъ въ последно време — това ми прави впечатление — се явяватъ много експеси, благодарение на това, че търговскитѣ закони не е остарѣлъ и не е съобразенъ съ нуждитѣ на времето. Ще ви посоча само единъ примѣръ. Съществуватъ много акционерни дружества, въ които правата на малцинствата не сѣмъ запазени. Тамъ този, който държи 51% отъ акциитѣ, е господаръ на цѣлия патримониумъ на дружеството и има свободата да върши произволи. Въ това отношение, трѣбва да се направятъ много реформи, много поправки на закона, за да може да има една гаранция за капиталитѣ, които се влагатъ отъ малцинството и чрезъ това да може да се привлѣкатъ повече свободни капиталитѣ въ тѣзи колективни търговски креации.

Г-да народни представители! Азъ засегнахъ горе-долу по-важнитѣ въпроси отъ областта на вътрешната търговия. Обаче има да отбележа още, че регламентацията на тази търговия става по единъ сръдновѣковенъ начинъ. Законътъ за регламентацията на търговията е неестественъ. Той е единъ законъ, който иска да създаде затворени организации, въ които да не могатъ да членуватъ много хора и да не могатъ да се отдадатъ на търговия. Представете си, че нѣкой човѣкъ съ висше образование би пожелалъ да вѣзвѣ въ една търговия. Това направя той не би могълъ да направи, трѣбва да стажува 6 месеци; човѣкъ съ сръдно образование — една година, а безъ това — три години! Значи, трѣбва да се чиракува

Дончо Узуновъ: Това е занаятъ.

Георги Петровъ: Какъвъ занаятъ е да продавашъ семки, напр.? И когато нѣкой поиска да продава семки, пакъ му искатъ стажъ!

Никола Василевъ: Разрешаваме ти да продавашъ семки! (Веселостъ)

Георги Петровъ: Г-да народни представители! Това е една хипокризия, и азъ съмъ убеденъ, че ако вие, г-нѣ министре, подложите закона за регламентиране търговията на единъ свободенъ референдумъ между демократичното търговско съсловие, не между голѣмитѣ крезовци, ще получите единъ вотъ, който ще го отрече абсолютно. Не може да се прояви днесъ тази воля поради системата, и затова голѣмитѣ фирми могатъ и да постигнатъ известни цели.

По-нататкъ азъ съмъ длъженъ да обърна вниманието ви върху организацията на панаиритѣ и пазаритѣ. Намирамъ, че е прокарано едно добро начало съ новия правилникъ за тържищата. И тѣ се поставятъ на по-добъръ пътъ, но ще трѣбва да се регламентира по-нататкъ положението на пазаритѣ и панаиритѣ, за да не ставатъ едни не особено добри случаи или, какъ да кажа, проявления, върху които нѣмамъ време да се спирамъ сега.

Трѣбва да спра вниманието ви и върху факта на нѣкои проявления на кооперациитѣ и на съюзитѣ отъ кооперации. Г-да народни представители! Азъ съмъ скандализиранъ отъ едно обявление, публикувано въ в. „Зора“, въ което се казва, че Плѣвненската популярна банка предлага мармаладъ. Утре азъ очаквамъ да прочета, че Плѣвненската популярна банка предлага фаши за царуви. Какво значи това? Плѣвненската популярна банка търговецъ ли е? Плѣвненската популярна банка е кредитно учреждение, високъ кредитенъ институтъ, тя членува въ Съюза на популярнитѣ банки, който е най-мощната финансова организация въ България и — да ме извиняватъ „приятели!“ на кооперацията — най-капиталистическото предприятие. Че е капиталистическо предприятие, азъ ще ви докажа съ резолюцията на Съюза на популярнитѣ банки тая година въ Варна. Най-голѣмиятъ врагъ на идеята за облекчение на длъжницитѣ е Съюзътъ на популярнитѣ банки. Г-да! Прочетете резолюцията на конгреса му и ще видите. Народна организация за защита на дребнитѣ съществува!

Дончо Узуновъ: Банкерска организация.

Димитър Кушевъ: Съ Дончо се разбрахте!

Георги Петровъ: И съ Васъ ще се разбере Нима Вие не сте на моето мнение, че Съюзът на популярните банки, който ужъ обхваща кредитни организации на дребните съществува, може да държи такова поведение, да бъде противъ облекчението на дължниците и да иска увеличаване на лихвите на облигациите на Погасителната каса? Какъ мислите, г-нъ Кушевъ? Ако наистина имате това народническо схващане, на което претендирате да служите, ще се съгласите съ менъ, че не може една популярна банка да продава мармаладъ.

Димитъръ Кушевъ: Когато има нещо лошо да се каже за кооперациите, все той (сочи Георги Петровъ) ще го каже.

Председателствуващъ Георги Марковъ: (Звъни) Моля, г-нъ Кушевъ.

Георги Петровъ: Времето ми е малко и не мога да се разпирямъ. — Вие виждате, че дори кооперация „Напредъ“, която също е капиталистическо предприятие, днесъ получава отъ правителството разрешение да строи и каучукова фабрика, а тя е потребителна кооперация. Тя има фабрика за брашна, фабрика за сапуни, захарни фабрики, заедно съ Съюза на популярните банки. И въ края на краищата тѣзи кредитирани отъ народните сѣдства организации ставатъ чисто капиталистически предприятия. Сега остава г-нъ министърътъ на земедѣлнето да се съгласи да даде на Съюза на популярните банки и пласмента на захарта, за което го увещаватъ — азъ зная, че неговите ръководни лица вече сѫ ходили при управителя на Земедѣлската банка за това — за да разберемъ, че въ тая сѣрна хлѣбъ за народа нѣма, защото едни и други по околности ги дѣлятъ и не даватъ възможностъ на децата ни утре да намѣрятъ сѣдства за препитание.

Г-да! Върху външната търговия азъ съмъ ималъ случаи да говоря предъ васъ и знаеете моите разбирания. Къмъ това, което вече съмъ казалъ, имамъ много малко да прибавя — само това, че трѣбва да се направи още много нещо за разнообразяване на интензивните култури, които могатъ да бъдатъ добъръ обектъ за износъ, като ленъ, конопъ, парелъ съ другите артикули, които всички знаете. За насъ е ясно, че на пшеницата не можемъ да разчитаме, защото при едно производство отъ 2 милиона тона зърнени храни, пшеницата играе роля въ износа само съ 150 хиляди тона. Така че ние не можемъ да се облягаме, за нуждите на нашето народно стопанство, на нея. Тя ще остане само единъ елементъ за вътрешни нужди. Северна България ще произвежда пшеница, царевичъ и други фуражни растения, а Южна България ще върви по другъ пътъ — ще произвежда по-интензивни култури. За тѣзи интензивни култури ще трѣбва да се положатъ повече грижи; ще трѣбва да дойдемъ до напояването, което не може да стои въ Министерството на благоустройството, а трѣбва да оиде въ Министерството на земедѣлнето, защото е въпросъ, преди всичко, на техническа земедѣлска култура, а не на строежъ. (Ръкоплъскания отъ нѣкои въ лѣво) Мене ми направи поразително впечатление обстоятелството, че когато се разискваше този въпросъ, следъ позива, който Царятъ направи при приема на народните представители, г-нъ министъръ Ганевъ назначи една комисия отъ специалисти, но въ нея не участваше най-важниятъ специалистъ — лесовѣдътъ, защото Министерството на благоустройството стои на идеята да извърши напояването въ България само чрезъ текущите води — нещо, което, азъ мисля, нѣма да стане, а може би ще се дойде до една смѣсена комбинация отъ текущи и подпочвени води. Казвамъ, г-нъ министъръ Ганевъ назначи комисия, безъ въ нея да участва лесовѣдъ. А известно е, че басейните на рѣките сѫ въ горите и че отъ състоянието на горите зависи възможността за напояване. Но това е проявление, както казахъ, на егоизма на нашите специалисти. Г-нъ проф. Бончевъ и г-нъ проф. Странски водиха една страшна борба въ колоните на в. „Зора“. Единиятъ отрича съвършено агротехниката, другиятъ пъкъ отрича абсолютно геологическата наука. Сигурно истината е нѣкъде по сѣдката, и ще трѣбва да се полагатъ грижи и отъ едните, и отъ другите, но не въ името на тържеството на тая или оная наука, а въ името на успѣхите на народното стопанство.

Председателствуващъ Георги Марковъ: Малко време Ви остава, г-нъ Петровъ.

Георги Петровъ: Разбирамъ, г-нъ председателю.

Накрай азъ искамъ да обърна внимание върху необходимостта да се положатъ грижи за сключване търговски

договори. Мѣстните сѫ голѣми. Отношенията, въ които сме влѣзли съ други държави, сѫ ми познати. Прѣчките сѫ известни, но колкото е възможно ще трѣбва да се правятъ усилия, за да се постигнатъ едни здрави отношения и да се избѣгнатъ постоянни недоразумения, та да не бъдемъ излагани всѣка година на рискове.

Г-да народни представители! Преманавамъ къмъ нашата индустрия. За мене индустрията е също така единъ отъ най-важните фактори на нашето народно стопанство. Тя има обществени функции. Индустрията има за задача да преработи суровите материали, които нашето земедѣлско производство дава и които нашата земя ражда или крие въ своите пазви. Заради това индустрията трѣбва да бъде гледана съ добро око отъ самия народъ. Всички повици противъ нея сѫ безосновни. Бориха се разни системи порано. Борше се една система за насърчение на мѣстната индустрия, а възтържествува вече друга система — за покровителство на мѣстната индустрия не чрезъ специаленъ законъ, а чрезъ митническите тарифи. Все пакъ, и единиятъ, и другиятъ законъ сѫ изразъ на тая нужда за покровителство на нашата индустрия. Азъ поддържамъ нашата индустрия, защото разпирямъ, че ние не можемъ по никакъвъ начинъ да я изоставимъ на нейната собствена съдба, безъ помощъ при отношенията, които поддържаеме съ много държави, съ които имаме стопански връзки. Азъ поддържамъ протекцията на нашата индустрия и съжлявамъ, че отъ тая трибуна често пѣти се говорятъ приказки, които нѣматъ мѣсто въ едно сериозно събрание. Азъ чухъ да се приказва: „Ние можемъ да премахнемъ митата отъ тѣзи и тѣзи артикули“. — Да, можемъ! — „И тогава ще имаме свободенъ вносъ и евтина консумация“. Напр., можемъ да премахнемъ, казва се, митото на коприната. Разбира се! Но като отидете въ Южна България, следъ като сте премахнали митото върху коприната, вие ще разберете, че нѣма кой да купи тамошните пашкули. Ние можемъ да премахнемъ митото и на много други артикули! Можемъ да премахнемъ, да кажемъ, митото на памука. Ние можемъ да премахнемъ дори и високите цени за памука, които поддържаме съзнателно на по-високо ниво отъ това на международния пазаръ, но следъ като направите това и отидете въ Южна България, нѣма да имате памукъ и народътъ ще остане безъ поминѣкъ. Така леко на тия въпроси не може да се гледа. Тия въпроси сѫ свързани съ поминѣка на населението и трѣбва да бъдемъ твърде внимателни при разрешаването имъ.

Но поддържайки индустрията — системата на покровителство сега е почти сѣщата като въ миналото, но пѣмамъ време да се спирамъ върху нея, за да се обясня — азъ искамъ да отбележа, че въ своята политика ние не можемъ да оставимъ пъкъ индустриалните на пълна свобода. Ето къде е разликата между мене и онѣзи, които идентифициратъ индустрията съ индустриалните. Затова презъ моето управление, като насърчавахъ индустрията, азъ я свързахъ тѣсно съ земедѣлското стопанство. И благодарение на тая политика, която азъ въведохъ, ние имаме разрастване на памучното, лененото и конопеното производство, защото задължително фабричните предприятия да не внасятъ отъ чужбина сурови материали, докато не използватъ производството на българската земя. Благодарение на тая политика, много култури се разработиха у насъ и земедѣлскиятъ трудъ получи високи цени. Но въ сѣщото време азъ не допуснахъ експлоатацията на консумацията и на производството. Политиката за насърчение мѣстната индустрия бѣше коригирана съ закона за картелите, който бѣше изражение на една система за осъществяването на идеята за хармонично сътрудничество между консумацията и индустрията. Днесъ новиятъ законъ за индустрията разруши както насърчението на индустрията въ тая форма, която бѣ въ сила по-рано, така и самия контролъ върху цените въ вътрешния пазаръ. Законътъ за индустрията, набързо казано, е едно философско творение. Това сѫ общи насоки, които оставятъ възможностъ за проявление и за прилагане на една голѣма и широка политика. Това, г-да, е работа на една студия, а не на единъ законъ, който трѣбва да определя ясно и категорично нормите, по които едно производство се развива. И ако случайно въ Министерството на търговията погледне другъ духъ, ние можемъ да бъдемъ изненадани отъ резултатите на тая законодателна политика. Този законъ предвижда и нѣкои общи норми за цените, но политиката въ това направление ще зависи не отъ определени норми на закона, а отъ схващанията на тѣзи, които го прилагатъ. Азъ не одобрявамъ тая политика. Тая политика трѣбва да бъде съгласувана съ интересите на народа и на самата индустрия, които сѫ пераждѣли нѣща. Затова азъ поддържамъ, че законътъ за картелите трѣбва да се възстанови и идеите, които

изразяваше той, да се осъществяват, защото той засягаше не само системата на производството на фабричните артикули, цените на които нормираше, но така също създаваше нормировки и за минималните цени на произведенията на земеделския труд; той даваше също така възможност за нормиране цените на вносните стоки, както и възможност за нормиране цената на работническия труд. Всички функции на стопанството бяха засегнати от тая система, изразена от закона за картелите и монополните цени. Днес има един разлът постановления във това направление и те не дават резултат.

Г-да! Нямам време да се спирам върху този важен въпрос, но искам да отбележа, че индустрията трябва да представлява един голъм обект на грижи от нас и правителството. Индустрията ще даде възможност за разработването на много материали, които се крият в нашата земя и за които ще кажа след малко няколко думи.

Аз, г-н министре, одобрявайки напълно политиката на Министерството на търговията за разпръскването на индустриалните предприятия — което, трябва да забележа, не бива да става по инициативата на Министерството на благоустройството, но трябва да става по Ваша инициатива — препоръчвам да се създаде, по законодателен ред, между градовете Търново, Габрово, Сливен и Елена — въ Балкана, значи — една специална индустриална област. Там, въ гърните на Балкана, има не само условия за развитието на индустрията, но и условия за сигурност. Там индустриалното производство ще бъде запазено и от евентуално нападение. А нашата индустрия въ развитието си не може да не засегне и артикулите, които служат на народната отбрана.

Г-да народни представители! Има всички благоприятни условия и възможности за развитието на индустрията въ тази балканска област. И шосета, и железни пътища са прокарани. Там има и работнически труд, трудът на нашите селяни въ тая балканска област.

Препоръчвам още, въ връзка съ това, да се дадат насоки на нашата индустрия, които ще създадат предприятия свързани съ народната отбрана. Ние имаме електрическа енергия, имаме каменни въглища, имаме сурови материали — за които също така ще кажа няколко думи — имаме, следователно, възможност за създаването на една голъма индустрия.

Тая политика трябва да се разшири още съ насочване на капиталите въ инвестиции въ нови индустрии, каквито на първо място трябва да бъдат горските индустрии. От горската индустрия ние можем да добиваме голъми доходи за нашето национално стопанство. Чрез суха дестилация можем да получим въглища, след това можем да получим катран, можем да добием ацетон и метилов алкохол, които са служат като гориво, спирт и т. н. и т. н. Ние можем да добием от нашите гори — те са достатъчни за това — и целулоза, и терпентиново масло, и колофон, и терпентин, и шпертплат, и паркетин. Като засилим индустриалното производство, по-нататък можем да направим нови завоевания въ химическата индустрия, а също и въ консервната индустрия, която също така ще представлява голъм обект въ нашата стопанска дейност. Но въпросът е въ тая политика да бъдем бдителни, за да може това производство, този отрасъл на народното стопанство да остане въ здравитъ ръце на нашия българин.

Въ връзка съ това стои и минната индустрия. Всички условия, всички признаци — геологически, петрографски, тектонични и т. н. — както и находищата, които имаме, свидетелствуват за голъм интерес, който представляват подземните пластове у нас. Ние имаме всички видове руди, имаме богато изобилие на въглища, кариери и минерални извори. Това е един обект, върху който вниманието на правителството трябва да бъде насочено въ скоро време, защото е една твърде важна област, свързана еднакво както съ народното стопанство, така и съ народната отбрана, а също и съ възможността за пасиране на работнически труд, за използване на безработната ръка на селото въ разработването на тая индустрия, както и съ придобиване на нови национални богатства, защото сами по себе си мините представляват такива. Съ това ще способствуваме и за разрешаване на валутния въпрос, който ни мъчи. Тоя интерес е твърде голъм и мен ми се струва, че вниманието на чужбина към нас въ това направление се оправдава само от това гледище. Така напр., ние имаме една французска концесия въ Трън за злато; сега имаме откупени, казват, периметрите и концесиите на „Гранитонд“ въ Родопите за олово и др.; имаме друга французска компания въ Панагюрско за мед;

имаме и трета французска компания за използване на балканските нафтошисти; имаме изучаващата на един германски петролог въ Ломъ и Чирпанъ, който прави изследни предложения; имаме и английски изучавания за петрол и т. н. Очевидно е, че имаме маса условия за създаването на една минна индустрия, чрез която можем да повдигнем нашето благосъстояние.

Г-да народни представители! Необходимо е да се проведе един план и една подробна политика въ това направление. За това, разбира се, най-напредъ са необходими средства. Аз препоръчвам — за да бъде кратък — създаването на една банка за минна индустрия. Това е крайно необходимо, за да не отиват добрите обекти от наши въ чужди ръце. Тая банка може да черпи своите средства от самото минно дѣло и от другите държавни банкови институции. Тя трябва да подкрепи инициативите на българските миньори — които сега са твърде обезсърчени — затова защото те ще дадат положителни резултати. Държавата ще трябва да ограничи своята дейност, като освободи някои от многобройните периметри, които има; след като направи своите проучвания, да се спре върху някои от тях, които представляват по-голям интерес, а другите да предостави на частната инициатива.

По-нататък — това, което е най-съществено — аз препоръчвам, што железото и петролът — железото имаме налице, петролът се издирва и може да се намери — да бъдат обявени за продукти от първа национална необходимост и да се ограничи даването на концесии за тези обекти. Аз няма да се мотивирам по този въпрос, за да не губя повече време, защото всички разбирате ползата от това.

Съ развитието на нашата минна индустрия, което трябва да се подпомогне съ промишлени станции и съ виски, пещи, където може и доколкото е възможно, държавата трябва да има за цел да не изнася рудите, както сега прави, а да се изнасят сурови или чисти метали.

Няма да се спирам върху другите обекти — кариерите и минералните води. Ще препоръчам само за минералните води да се създаде една автономна дирекция, която сама да упражнява приходите и разходите на баните.

Дохождам до най-големото наше богатство — мини „Перник“. Ще трябва да кажа няколко думи и за тях, защото, както ви е известно, бюджетът на мини „Перник“ не се одобрява от Камарата.

Г-да народни представители! Мините „Перник“ са най-големото наше богатство. По изчисленията на сведущи хора, те имат единъ занасъ от 100 милиона тона. Това количество наистина не е особено много, но при условията, при които се намира нашето минно дѣло, то е твърде значително.

Мини „Перник“ са били обект на разисквания много пъти въ Камарата, но и когато тия разисквания въ Камарата се прекъснаха, мините „Перник“ пакъ бяха обект на атаки. След 19 май атаката срещу управлението на мини „Перник“ презъ „позорното минало“ беше страшна. Имаше една тръба, която ежедневно огласяваше българските гори и гори и която чрезъ радиото разгласяваше за „неджит“ на това минало. Тая тръба — говоря за представителите на въкошаната „Обнова“ — разпространяваше легенди за голъми гешефти и корупция въ мини „Перник“ и за лошо стопанисване на тия мини въ миналото.

Председателстващъ Георги Марковъ: (Звъни)

Георги Петровъ: Дълженъ съмъ съ няколко думи да ви кажа, че това не е истина, че тези легенди паднаха, че данните, които характеризиратъ днешната дейностъ на това предприятие, показватъ, че миналото не е още достигнато — миналото на мини „Перник“ като стопанско, търговско и техническо предприятие.

Г-да народни представители! Много набързо ще искамъ да направя още няколко кратки бележки само по тоя въпрос, за което ще моля да се съгласите, моля и Вас, г-нъ председателю, да ми дадете тая възможност, защото въпросътъ се касае за едно предприятие, за което много се приказва и къмъ което трябва да се прояви голъм интерес.

Председателстващъ Георги Марковъ: Направете си заключението, защото иначе ще вдигна заседанието. Това е голъм въпрос.

Георги Петровъ: Дайте ми възможност да се изкажа по този голъм въпрос. Азъ завършвамъ.

Председателстващ Георги Марковъ: Какво да направя? Изтече Ви времето. Ако не завършите въ пет минути, ще вдигна заседанието.

Георги Петровъ: Може ли такова нещо? Азъ искамъ да кажа още няколко думи върху толкова важни работи.

Председателстващ Георги Марковъ: Или другъ случай.

Георги Петровъ: Г-нъ председателю! Азъ се подявамъ, че ще бъдете любезенъ да ми дадете възможностъ въ няколко шрихи да характеризирамъ дейността на управата на мини „Перникъ“, която е много интересна.

Азъ поддържамъ, че мини „Перникъ“ днесъ се експлоатиратъ хищнически и че следъ няколко години ще имаме намаление на производството и, разбира се, на плащента, защото отъ четиритъ пласта на мини „Перникъ“, които тѣ иматъ, се експлоатиратъ предимно пластъ В, а пластъ А е изоставенъ. Следъ като см използвани подготвенитъ отъ минатото запаси, всичко друго е изоставено.

Председателстващ Георги Марковъ: (Звъни) Имате време. Завършете!

Георги Петровъ: Други пластовете не се експлоатиратъ, а само пластъ В, защото и по-лесно се работи, и производството е по-евтино. Този начинъ на експлоатация, да се изземватъ леснитъ обекти, съ малко производствени разходи, води къмъ разорение на мини „Перникъ“. Производството на мини „Перникъ“ показва, че въ годинитъ отъ 1934 г. пасамъ управлението нѣма никакви особени успѣхи. Рекордното производство въ 1932 г. отъ 1,422,138 тона и до днесъ не е достигнато, макаръ хвалбитъ да сѣтвърде голѣми. Плащентътъ на валлища, който е билъ рекорденъ само така въ 1932 г., отъ 1,244,977 тона, едва тая година се достига, като се прибавятъ и брикетитъ. Следователно, нѣкаква особена търговска дейностъ не е проявена.

Има хвалби и за козметичната цена на валлищата.

Председателстващ Георги Марковъ: (Звъни) Завършете!

Георги Петровъ: Г-нъ председателю! Най-после това е важенъ въпросъ, какъ да приключи така набързо?

Председателстващ Георги Марковъ: Минаха 10 минути, които имамъ право по правилника да Ви дамъ.

Георги Петровъ: Искамъ още няколко думи да кажа

Министъръ Илия Кожухаровъ: Азъ се присъединявамъ къмъ молбата на г-нъ Петровъ, да му се даде възможностъ да заключи бележкитъ си за мини „Перникъ“, което на мене ще даде възможностъ да му отговоря

Председателстващ Георги Марковъ: Добре. Вѣрвамъ, че Народното събрание нѣма нищо противъ.

Обажда въ: Разбира се.

Георги Петровъ: Благодаря на г-нъ министра и на всички.

Председателстващ Георги Марковъ: Но нѣма да започвате отъ начало. (Смѣхъ) Петъ минути Ви давамъ да заключите.

Георги Петровъ: Г-да народни представители! Нѣма никакъвъ разуменъ технически чланъ при експлоатацията на мини „Перникъ“, защото, както ви казахъ, производството се води главно отъ пластъ В. Пластоветъ сѣтчетири — А, В, С и Д. Сега се разработва пластъ В, които е най-лесенъ и най-свѣтътъ. Лесно е, г-да, да се казва, че има печалби, когато нѣма нормална експлоатация на мини „Перникъ“, когато не се експлоатиратъ едновременно и другитъ пластовете — не говоря за пластъ С, които е много тънъкъ — когато не се води такава експлоатационна политика, каквато се е водила преди 1934 г. Пластъ А, благодарение на това, че се изоставя, ще биде загубенъ окончателно за народното стопанство, защото, ако по-късно, като се призвѣри експлоатацията на пластъ В, биха рекли нѣкой нѣтъ да потърсятъ този пластъ, това ще струва много скъпо и мината ще биде въ загуба. Така, както см, изоставени работитъ въ този пластъ, ние не ще можемъ да удовлетвориимъ нуждитъ на нашата индустрия и на населението, не ще можемъ да стигнемъ съответния тонажъ, защото подготовката на този тонажъ е изоставена и мината нѣма да може да отговори на изискванията на нашия стопански животъ.

Управата се хвали въ вестникитъ — азъ говоря за хвалби, защото имаше единъ специаленъ брой на „Вестникъ на вестникитъ“, въ който срещу западчане съпубликувани данни за мината — че е намаляла производствениятъ разходи. Нагледъ това е така, но всъщностъ това не се дължи на разумна политика на управлението на мината, а се дължи на обстоятелства, които не трѣба да съществуватъ въ дейността на едно управление. Преди всичко това се дължи на намаление на работническитъ надници близо съ 12 милионъ лева; дължи се на намалението на възнагражденията за акордъ — съ 7 милиона лева; дължи се на намалението на чиновническитъ заплати — съ 2 милиона лева; дължи се на временнитъ удържки отъ 3% до 5% — около 5 милиона лева; дължи се на намаление на стойността на материалитъ, дължи се и на намаление и невисване на амортизацитъ; дължи се на експлоатацията само на известни рудници и пластовете и най-после на изоставената подготовка на тонажъ, за който също така биха се изживявали срѣдства. Лесната експлоатация се изразява и въ това, което никога не е съществувало въ мини „Перникъ“: че презъ лѣтото, когато повечето работници се уволняватъ съ принудителенъ отпускъ, мината е работила на три смѣни въ нѣкои рудници, вследствие на което става окончателно изчерпване, както е случаятъ, ако се не лъжа, съ „Бѣли-брътъгъ“ и „Красно село“.

Председателстващ Георги Марковъ: Завършете!

Георги Петровъ: Г-нъ председателю! Камарата е съгласна, най-сетне. Моля Ви още няколко минути, за да завърша.

Г-да народни представители! Намалението на работническитъ надници не може да се влияе въ активъ на управлението; мината не е частно предприятие, за да експлоатира работническия трудъ, а е държавно предприятие, и онай социална политика, която държавата води общо за запазване интереситъ на работническото, трѣба да се приложи преди всичко тукъ. А тукъ е обратното — тукъ се намалява работническата надница и особено на копачитъ, на оѣзи, които сѣтподъ земята, за които трѣба да има повече грижи. Азъ мога да Ви кажа, г-нъ министре, че ако не вземете мѣрки, единъ день ще осѣмнете съ стачка въ мини „Перникъ“.

Иванъ Петровъ: Хайде де!

Георги Петровъ: Впрочемъ, едно явление на саботажъ е имало въ мини „Перникъ“ на 30 декември. Недейте ви ка „хайде“, защото въ „Царева-круша“ е обявена мъртва стачка отъ работницитъ на тая дата. На първи и втори януарий не е имало работа тамъ.

Иванъ Петровъ: (Възражава)

Георги Петровъ: Каква диверсия ще ми правите? Вие не познавате въпроса. Азъ не чувамъ какво ми възражавате и не желая да ви отговоря. Защо ще спорите, когато не знаете фактитъ?

Иванъ Петровъ: Досега никъде не се е говорило за стачка, а вие говорите въ Парламента за стачка.

Георги Петровъ: Вие не знаете този фактъ. Ако не бѣха ми то съобщили и азъ нѣмаше да го зная.

Драганъ Кисловъ: Не го знаятъ, защото не се интересуватъ. Има цензура и нѣмаде не може да се пише по този работи.

Председателстващ Георги Марковъ: (Звъни) Моля, оставете оратора да завърши!

Георги Петровъ: Свършвамъ — На това се дължатъ голѣмитъ печалби: намаление на производствениятъ разходи; намаление на амортизацитъ; използване на брикетната инсталация, която по-рано ангажираше бюджета съ разходни суми, а сега дава 26 милиона лева годишно приходи; увеличението ценитъ на второ качество съ 20 л. на тонъ и на прѣсититъ валлища — съ 30 л. на тонъ; засилената експлоатация на открито на рудника „Купианъ“ и отъ намаляната стойностъ на материалитъ.

Очевидно е, че при такава експлоатация може да има сега голѣми печалби, но какво ще стане после? Това не е предприятие съ една година, то трѣба да живѣе 50—60 години, за колкото години има запаси минна „Перникъ“. Какво ще стане тогава? Още днесъ се вижда къде води тази политика.

Финансовото положение на мини „Перникъ“ е въ опасно състояние. Тя има натични суми, които не могатъ да про-

вървя точно, отъ предиматени поръчки, около 15 милиона лева. Не можахъ да проверя точните данни, защото се обърнахъ къмъ директора на мини „Перникъ“ инж. Спасовъ да ми изпрати месечните баланси, но той отказа да направи това. Мината има задължения срещу заеми и не може да извърши всички доставки навреме. Тя се намира въ толкова лошо положение, защото стопанисването ѝ е лошо. И техническата, и търговската експлоатация е лоша, а системата на доставките не само е лоша, но е и порочна. Членъ на административния съветъ на мини „Перникъ“ бѣше г-нъ Скричка, който бѣше едновременно и чиновникъ на Шилдхауеръ, единъ отъ най-големите доставчици на мини „Перникъ“, а зетътъ на г-нъ Скричка, г-нъ инженеръ Семовъ, бѣше началникъ на материалното отделение въ мината. Г-нъ министре! Знаете ли историята съ подколните машини? Знаете ли, че, въпреки отказъ на тържествата комисия да приеме офертата на Шилдхауеръ, административниятъ съветъ налага на дирекционния комитетъ да приеме тия подколни машини, въпреки мнението на приемателната комисия, че тия машини не отговарятъ на поминитъ условия? Втория пътъ г-нъ Спасовъ и неговиятъ другари отъ дирекционния комитетъ поканваха г-нъ Шилдхауеръ да иска да се назначи втора комисия, за да могатъ да натрапятъ машините. Това поведение нѣма ли да създаде съмнение за чистоплътноста на доставките въ мини „Перникъ“? Това сѣ факти известни, това се подчертава и въ единъ докладъ, пренесъ отъ който имамъ, и отъ единъ протоколъ № 10, отъ 20 августъ т. г., на производствения съветъ.

Председателстващъ Георги Марковъ: Свършвайте.

Георги Петровъ: Още две минути.

Имате и опититъ на Ломския каменовъженъ басейнъ, гдето се направи шахта — едно отъ най-големите безумия на управлението на мини „Перникъ“, както го квалифицираха техниците въ България. За да се търсятъ въглища, при Ломъ е открита една шахта, безъ да се направятъ геологични и монтанистични проучвания. За тая шахта се изразходватъ вече около 12 милиона лева. Следъ като прокопаватъ до известно мѣсто, стигатъ до единъ водоносенъ пластъ, водата почва да тече силно и става невъзможна експлоатацията. На управлението на мини „Перникъ“ хрумва „масливата“ идея да хвърли сега още 50 милиона лева въ една електрическа централа, за да изчерпа тая вода, която щѣла да служи за напояване на Ломската низина, и да се направи възможна експлоатацията на въглищните плагове! Това, споредъ вешитъ хора, е абсурдъ. Въ едно събрание на инженери и геолози въ БНАД се говори специално на тая тема. Съжалявамъ, че въ я. „Зора“ се даде единъ отчетъ пристрастенъ — собствено, не отъ страна на редакцията, въроятно тя е била поведена. Въ този отчетъ не се съобщиха резултатитъ отъ разискванията на българските тѣхници и геолози, които единъ по-единъ се изказаха противъ ломската инициатива на мини „Перникъ“. И проф. Бакаловъ, и професорътъ по геология Бончевъ, и всички инженери и геолози се изказаха противъ тѣзи проекти, а геологътъ Коевъ имъ куража да каже, че и това разхищение на срдѣствата на държавата и на минитъ минното управление трѣбва да бѣде обесено. Дори ако въ Ломския басейнъ може да се откриятъ достатъчно въглища, при химическата анализа на тѣхното качество се установява, че тѣ ще струватъ къмъ 370 лева тонътъ тамъ. Тия въглища не могатъ да бѣдатъ достатъчно евтини, защото въглищата отъ мини „Перникъ“ иматъ къмъ 5000 калории и струватъ 400 л. тонътъ първо качество а ломските имъ иматъ и 2800 калории въ сурово състояние. Тия въглища не могатъ да бѣдатъ обектъ нито за добиване електрическа енергия, нито за търговия.

Председателстващъ Георги Марковъ: (Звъни)

Георги Петровъ: Още две минути и заключавамъ.

Председателстващъ Георги Марковъ: Г-да народни представители! Председателството за последенъ пътъ прави апелъ. Моля ви да се съобразявате сами съ времето, което е тъй късо и тъй скъпо. А така много продължаватъ да говорятъ ораторитъ! Може ли това нѣщо? Вънъ отъ разрешеното време отъ правилника, вънъ отъ извънредното време, разрешено отъ председателството, тѣ пакъ продължаватъ да приказватъ. Какъ може това? Кога ще минемъ бюджета? Сега трѣбва да вдигна заседанието за 10 минути.

Георги Петровъ: Да заключа до 7 ч.

Председателстващъ Георги Марковъ: Оставете 7 ч. Заключете въ две минути.

Георги Петровъ: Г-да! Трѣбва да приключи. Азъ съжалявамъ, че времето ми е твърде късо. Има още единъ обектъ отъ дейността на мини „Перникъ“ — това е електрическата централа въ мини „Марица“. Азъ се патявамъ, че другъ нѣкой колега ще изнесе този въпросъ. Но сега азъ ще ви кажа, че проектътъ за техническите предприятия, които се извършватъ у насъ, при замислянето сѣ съ твърде ниски дивизи и нагледъ рентабилни, а при екзекутирането имъ винаги излизатъ нѣколкократно по-скъпи. За Софийския водопроводъ бѣ представенъ протоколъ, споредъ който предприятието щѣше да струва 470 милиона лева. Днесъ то е възлѣзло надъ 1 200 000 000 л. За електрическата централа при мини „Марица“ инженеритъ отъ мини „Перникъ“ представиха единъ планъ предъ колегитъ, за да я убедятъ въ необходимостта и рентабилността на тая централа, споредъ който тя щѣла да струва 90 и нѣколко милиона лева. До днесъ, обаче, сѣ изразходвали 166 милиона лева! Когато се поискаха обяснения отъ инженеритъ, тѣ казватъ: поскъпнаха материалитъ съ 100% — поскъпна медта, поскъпна жѣлзото и пр. Има, наистина, нѣкои материали поскъпнали, но повечето отъ твърденията имъ въ това направление сѣ неистински. Азъ мога да ви докажа това съ доклади на техници. Досега това предприятие е погълнало 166 милиона лева и, както върви, ще стигне до 250 милиона лева, за да конкурира по своята стойностъ въ падлевния мащабъ „Въча“. Това е разхищение на народнитъ срдѣства. То трѣбва да престане. Отъ дълго време управлението на мини „Перникъ“ прави опозиция на Министерството на търговията. Не дава да се правятъ никакви проверки, не дава данни. Вие, г-нъ министре на търговията, имате повелителна длъжностъ за надникнете широко и дълбоко въ тия работи, за да видите не само разхищението, но и корупцията въ мини „Перникъ“, чрезъ безчетните командировки, чрезъ фалшификациите на книгитъ, чрезъ ползуване отъ безплатни карти, чрезъ вписване на несъществуващи командировки, чрезъ търговията съ дървеснитъ материали, за което има и единъ процесъ, който, обаче, бѣ прекратенъ по единъ познатъ на мене начинъ, както и чрезъ всички други поредки, които съществуватъ тамъ.

Председателстващъ Георги Марковъ: (Звъни) Заключете, г-нъ Петровъ.

Георги Петровъ: Две минути и свършвамъ.

Председателстващъ Георги Марковъ: Отъ 20 минути свършвате!

Георги Петровъ: Въ заключение ще кажа: насъ ни ядатъ и мачкатъ отъ всѣкъде. Ние трѣбва да организираме своитъ сили. Азъ пропуснахъ одева да кажа, че дори ни завиждатъ и на коравия клѣбъ. Ние говоримъ тукъ за външната търговия. Азъ чега забравихъ, когато английскиятъ министъръ на външната търговия отпрати къмъ Германия, защото купувала скъпо отъ насъ, а ни продавала скъпо своитъ произведения. Той забравяше Германия съ стопанска война, ако не промисли този методъ. Въ чужбина считатъ, че много скъпо ни плащатъ за артикулитъ, които нашиятъ народъ произвежда съ кървавъ потъ и изцаса, и че много евтино сме изнасяли нѣкои артикули отъ вънъ. Вѣрето да се развинува отъ мизерията на народа, тѣ му завиждатъ! Ето кое налага, ното нашата национална енергия да бѣде засилена, за да защитимъ интереситъ на нашия народъ. Това ще стане само съ смѣло и открито разглеждане на проблемитъ, съ готовностъ да се организираме и да дадемъ всички жертви за поддигане на всички отрасли на нашето народно стопанство. Да се съберемъ заедно около тия проблеми и да не ви бѣде въ очитъ, когато единъ човекъ като мене, изхождащъ отъ опозицията, тукъ ви направи критика. Азъ не правя тая критика, за да уявя г-нъ министре, които, както казахъ, е съвсемъ неграмотенъ въ всичко това, което изнесохъ. Азъ не правя тая критика, за да уявя васъ. Азъ правя тая критика, за да оправя чрезъ нея единъ аспектъ за опозицията въ името на голѣмитъ национални интереси на България, защитата на които въ най-скоро време трѣбва да посемемъ съ единство, съ ентузиазмъ, съ героизмъ. (Ръкоплѣскания)

Председателстващъ Георги Марковъ: Давамъ 10 минути отдѣлъ.

(Следъ отдиха)

Председателстващъ Георги Марковъ: (Звъни) Заседанието продължава. Има думата народниятъ представителъ г-нъ Владимиръ Рашевъ.

Владимиръ Рашевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Заседанията на Парламента, посветени на разглеждане на бюджетпроектитъ на разнитъ министерства, биха имали значително по-голяма стойност, ако предишните заседания на бюджетарната комисия, за съжаление, обаче, у насъ бюджетарната комисия въ явяваша свършва работата си и следъ това почватъ дебатитъ въ пленума.

Сирко Станчевъ: Така е по цѣль свѣтъ.

Владимиръ Рашевъ: Азъ мисля, че при тия дебати ще се кажатъ нѣкои ценни мисли, които все биха били отъ значение, за да бѣдатъ чути отъ членоветъ на бюджетарната комисия и при разглеждане на бюджетитъ отъ тая комисия, тя ще може да вземе по-правилно становище. Нѣщо повече, г-да народни представители. Азъ помня, че преди нѣколко заседания г-нъ Стойчо Мошановъ се обърна къмъ г-нъ проф. Стайновъ, по поводъ на едно негово питане, и му каза, че тамъ, въ бюджетарната комисия, при една спокойна атмосфера ще може да рзвие своето становище. Е, добре, вие всички, или по-голямата частъ отъ васъ, сте присѣствували въ заседанията на бюджетарната комисия и знаете, доколко тамъ спокойно, трезво и правилно могатъ да се решаватъ въпроситъ. Азъ присѣствувахъ на нѣколко такива заседания и — да си призная — останалъ егорченъ, защото тамъ едновременно говорятъ нѣколко души и всички въпроси се разрешаватъ съ почти свѣтлавица бързина. Естествено, при това положение въ много случаи сѣ допустими грѣшки. И азъ сѣмъ тамъ, ако действително Парламентътъ иска да създаде нѣщо ново, ако иска да докаже, че върви по нови пътища, той и по отношение работата на бюджетарната комисия трѣбва да трѣгне по новъ пътъ. Азъ си позволявамъ да направя една препорѣка въ това отношение: въ бюджетарната комисия трѣбва да се изслушватъ всички г-да народни представители, които присѣствуватъ и които иматъ съвѣстеленъ гласъ, а комисията да си взема бележки отъ мненията и препорѣжитъ, изказани отъ тѣхъ, и следъ това, останала сама, да вземе своитъ решения. Иначе винаги рискуваме да попаднемъ въ грѣшки.

Сирко Станчевъ: Г-нъ Рашевъ! Сигурно много рѣдко сте присѣствували въ бюджетарната комисия. Азъ съмъ тамъ, ежедневно и зная, че всички мнения се изслушватъ.

Председателстващъ Георги Марковъ: (Звъни) Моля!

Владимиръ Рашевъ: Следъ тая предварителна бележка нека кажа нѣколко думи по бюджетпроекта на Министерството на търговията. Въ бюджетпроекта се предвижда единъ кредитъ отъ 1.800.000 л. за новата Дирекция за организиране и контролъ на професията. Къмъ тоя кредитъ г-да, ние трѣбва да прибавимъ още около 100—200 хиляди лева, предвидени по другъ параграфъ, за пѣтни и дневни и общата сума за тая дирекция ще възлѣзе на 2 милиона лева. Г-да! Азъ съмъ професионалистъ. Презъ всичкото време отъ 19 май насамъ съмъ вземалъ и вземамъ активно участие въ ръководното тѣло на търговската организация, много добре познавамъ досегашната четири и половина годишна дейностъ на тѣй наречения отдѣлъ за пропаганда, като почнете още отъ Обновата, и мога смѣло отъ това мѣсто да ви заявя, че грамадниятъ срѣдства, които държавата всѣка година изживява за организиране на тая пропаганда, отидоха на вѣтѣра. Азъ смѣло мога да ви кажа, че тая пропаганда съ голямъ шибъ чиновници, които у насъ и безъ това сѣ много, абсолютно никакъвъ успѣхъ не регистрира. Мога да ви приведа само единъ примѣръ, за да видите, че тѣ, вмѣсто полза, сѣ принасяли вреда на организацията. Агентитъ на Обновата и впоследствие околийскитъ организатори на професията по-скоро насѣкваша професионалнитъ организации една срещу друга. Тѣ се явяваха при търговцитъ да имъ обещавагъ златни гори, следъ това отиваха при занаятчиитъ да ги насѣкваша срещу търговцитъ, като имъ думаха: „Нима ще се оставите да купувате вашитъ материали скъпо и прескѣпо отъ търговцитъ? Ние ще ви организираме, ние ще ви създадемъ свѣтлѣй кредитъ, ние ще ви създадемъ кооперации за безмитенъ вносъ“ и т. н. Сѣмнитъ тия господа отиваха при работничитъ и въ стремеха си да ги спечелятъ за каузата, на която тѣ служатъ, насѣкваша работничитъ противъ индустриалцитъ. Това имъ бѣше г-да, дейността. Повтарямъ, абсолютно никаква полезна дейностъ не сѣ извършила.

Никола Василевъ: Това не е вѣрно.

Владимиръ Рашевъ: И когото и да почитате отъ стопанскитъ дейци, всѣки ще ви каже, че абсолютно никаква полза не сѣ допринесли. Стопанскитъ съсловия не се интересуватъ отъ тая дирекция. И да създадете, г-да, още 10 такива дирекции, тѣзи съсловия ще си живѣятъ така, както сѣ живѣли преди 19 май, независимо и безпартийно.

Никола Василевъ: Не е вѣрно.

Владимиръ Рашевъ: Моля, оставете ме. Възражайте после.

Председателстващъ Георги Марковъ: (Звъни)

Владимиръ Рашевъ: И азъ сѣ право се учудвамъ, г-да: нима не се наситихте да правите опити, да прахосвате на вѣтѣра и така осѣжднитъ държавни срѣдства? Не мога да отрека заслугитъ на законодателя отъ 19 май, който искаше да приобщи стопанскитъ съсловия къмъ новата държавна власт, като ги накара да станатъ сътрудници на държавата. Отлично. Създаде се законъ за организиране на професията. Великолепно. Което е хубаво нѣма да го отрека. Задачата, г-да, която законодателятъ възложи на стопанскитъ съсловия, бѣше тѣ да се явятъ въ услуга на държавата, като даватъ своитъ ценни съвети и мнения по стопанскитъ и социални въпроси. Създаде се законъ за организиране на професията, създадохъ се устави за тия професии, и почнаха да функциониратъ. Защо ви е необходимъ тая дирекция, чиновничитъ на която само ще получаватъ пари на вѣтѣра? Тѣ сѣ свършено излишни. Всички функции, които държавата искаше да възложи на професията, самитъ професии можеха сами да ги извършватъ чрезъ своитъ поддѣления, още повече, че ръководнитъ лица сѣ назначаваша изключително съ съгласието на централната власт. Нито едно лице не можеше да получи назначение, докато не получи благословието на централната власт.

Законътъ за професията, г-да, който се създаде, има и своитъ голѣми дефекти. Въ тоя законъ се предвидиха браншови групи, предвидиха се сѣбни дружества, предвидиха се околийски синдикати, общности и какво ли не още. Смѣло заявявамъ, отъ името на цѣла стопанска България, че нѣкои отъ тѣзи поддѣления сѣ свършено излишни. Тѣ сѣ отречени и отъ организациитъ, и отъ търговскитъ камари, и отъ конференциитъ на всички стопански съсловия, дори и отъ тѣхнитъ конгреси. Не отричамъ, че законътъ има своя смисълъ, при условие, обаче, да се поправятъ тѣзи дефекти, посочени отъ самитъ организации. Въ такъвъ случай заявявамъ, че организациитъ могатъ да бѣдатъ въ помощъ на държавата. Но ясно е, че тукъ не се гони само тая целъ — организациитъ да бѣдатъ въ помощъ на държавата съ своитъ съвети по стопански и социални въпроси. Тукъ се иска чрезъ тоя законъ и чрезъ чиновничитъ на тая дирекция, вмѣсто бившитъ политически партии, стопанскитъ организации да бѣдатъ впрегнати за каузата на новата политическа власт. Не по такъвъ начинъ, г-да народни представители, може да се спечелятъ симпатитъ на търговцитъ, на занаятчиитъ, на работничитъ, а само чрезъ дѣла. Азъ много пѣти чувамъ да се говори въ Парламента за бедственото положение на българския гражданинъ, чувамъ да се говори за разпространението на туберкулозата, чувамъ да се говори, че нѣмотията се шири отъ день на день все повече и повече, а, отъ друга страна, чувамъ отъ г-да министритъ да казватъ: нѣмаме срѣдства да направимъ това или онова. Ето, г-да, по отношение на земеделнието нищо не е направено, а въ сѣщия бюджетъ се предвиждатъ само 2½—3 милиона лева за проучване на нашитъ подземи богатства. Вмѣсто 2 милиона лева да ги хвърлимъ на вѣтѣра за дирекцията за организиране и контролъ на професията, азъ питамъ министъра на търговията, защо не ги хвърли въ проучвания за откриване на нови минни, извъ други полезни за държавата предприятия?

Всички се оплакваме, че селото изнемогава, че нѣма никакви приходи. Позволете ми само накратко да ви приведа цитати отъ провинциални вестници, на които, може би, много малко хора сѣ обърнали внимание, за да видите какъ лицата, които милѣятъ за доброто на България, ви подказватъ какво трѣбва да се направи. Говорятъ за нѣкакъвъ китайски лентъ, който билъ извънредно много доходенъ, вирѣлъ на много лоши почви, давалъ приходи много по-големи отъ нашия памукъ, и билъ 3—4 пѣти по-здравъ. Нека, г-да, тия срѣдства да се хвърлятъ въ това направление, за да повдигнемъ благосъстоянието на нашето село.

Въ другъ единъ вестникъ чета за Швеция, чета за Германия, за мѣрkitъ, които се взематъ тамъ за подпомагане населението въ бедстващитъ краища. Азъ съмъ изуменъ като чета какъ сѣ правени напоследъкъ опити въ

Швеция и въ Германия за развъждане на разни дивни животни, като сребристи и планински лисици, бълки, порове, бобри и т. н., чийто кожи дават грамадни приходи на тѣхнитѣ селски стопанства. Въ Германия сѣ образувани вече 7 хиляди такива стопанства съ 800 разплодници и за нѣколко години приходитѣ отъ кожитѣ на тѣзи животни възлизатъ на 600—800 милиона лева наши пари. Нека въ това отношение държавната властъ да направи опитъ за подпомагане наисте селско стопанство. Защо гѣзи хубави, грѣшни български пари ще хвърлятъ на вѣтъра, както въ продължение на 4½ години се хвърляха? Но има се хвърлятъ само тия 2 милиона лева?

Г-да! Въ професионалнитѣ организации се събиратъ отъ всѣки организиранъ и неорганизиранъ професионалистъ много голѣми вноски; милиони срѣдства се събиратъ отъ държавата съ 10% отъ данокъ се образува единъ, така нареченъ, резервенъ фондъ, по-големата частъ отъ който отива пакъ за непроизводителни цели — разходи по Дирекцията за организиране на професията. И за мене е много ясно, защо презъ извънредната сесия бившиятъ министъръ на търговията г-нъ Никифоровъ, отговаряйки тукъ на критикитѣ по отговора на тронното слово, заяви: „Вместо армията на бившитѣ политически партии, ние, чрезъ професионалнитѣ организации, създадохме здрави и мощни армии на търговци, занаятчии и пр.“ Явно бѣше, г-да, че това се върши съ чисто политическа целъ. Вие ще спечелите, и много лесно ще спечелите професионалнитѣ организации на страната си, но не така като хвърлятъ пари на вѣтъра, защото занаятчиите, търговецътъ и земеделецътъ стопанинъ сѣмъ практични хора и ценятъ всичко по дѣлата. А като виждатъ вашитѣ безплодни политически опити, тѣ никога нѣма да се приобщатъ къмъ васъ. И следъ като цѣли 4½ години имаме безплодни опити въ това отношение, азъ смѣло мога да заявя, че лицата, които днесъ държатъ да се формиратъ още други две нови дирекции — едната за организиране на младежта и другата за пропаганда — трѣбва да бждатъ готови да понесатъ последствията, ако тия дирекции не дадатъ резултати. Ако създадете тия дирекции, тѣ трѣбва за нѣколко месеца да ви дадатъ резултати, защото това не е ябълково дърво, което, следъ като насадите, трѣбва да чакате 10 години, за да ви даде плодъ. Това сѣмъ идеи, които вие искате да прокарате съ тѣзи дирекции и тѣ трѣбва незабавно да ви дадатъ резултати. Азъ, обаче, съмъ повече отъ сигуренъ, че тѣ нѣма да ви дадатъ резултати, и за това апелирамъ къмъ народното представителство да отхвърли кредититѣ за тѣзи дирекции, защото тѣ сѣмъ абсолютно ненужни, тѣ сѣмъ вредни, тѣ сѣмъ пакостни.

Г-да! Преди малко казахъ, че не отричамъ на правителствата следъ 19 май желанието да използватъ професионалнитѣ организации. Както казахъ, създадохъ се закони за организиране на професията, чрезъ които законци се възложиха известни задачи на професионалнитѣ организации. Нищо не прѣчи на държавната властъ да върви по този пътъ. И самитѣ организации не отрекоха сътрудничеството съ държавната властъ. Вие виждате, че всички ръководни тѣла на тѣзи организации безвъзмездно, безплатно се явяватъ въ услуга на държавната властъ, взематъ участие като помощни органи на държавата при определяне на данѣци, взематъ участие въ разни комисии, безплатно отиватъ навсѣкѣде, тѣ прокаратъ закона за вътрешната търговия и т. н. Азъ ви предупреждавамъ: не ги обременявайте съ нови задължения и не имъ възлагайте политически задачи, защото по този начинъ ще пропаднатъ и малкото дейни, честни и почтени хора, които останаха да работятъ въ тѣзи организации. Вслушайте се въ съветитѣ имъ и неизбѣжно, неминуемо всички съсловия ще се приобщатъ къмъ държавната властъ.

Г-да! Ще ми позволите да кажа нѣколко думи и по отношение на самитѣ професии. Отъ войната насамъ развитието на нашитѣ професии не върви пропорционално. Вие сте забелязали, че занаятитѣ у насъ отъ година на година западатъ, че търговията сѣмъ занала, че земеделството седи на сѣмъния уровень, на който е стояло преди години. Единствената професия, която бързо израстна въ България, това е българската индустрия. Но за чия смѣтка израстна българската индустрия така бързо и дали нейното израстване бѣше напълно нормално и правилно? На този въпросъ азъ смѣло отговарямъ: не. Българската индустрия израстна за смѣтка на другитѣ съсловия и, главно, за смѣтка на българския народъ. Грамадни срѣдства на българския народъ се погълнаха отъ нашата индустрия. Благодарение на създадената митническа протекция, индустрията у насъ се обогати извънредно бързо. Кое търговско или занаятчииско предприятие, което е вложило капиталъ 200—300 хиляди лева, за 2—3 години е удвоило или утроило капитала си,

както наблюдаваме това въ индустрията? Днесъ занаятчиите се чудятъ какъ да изкара своя хлѣбъ, занаятчиите нѣма какъ да изкара своята прехрана.

Екимъ Топузановъ: Защо не станешъ индустриалецъ?

Боянъ Абаджиевъ: Да спремъ тогава индустрията!

Владимиръ Рашевъ: Азъ не съмъ противъ нашата индустрия, азъ съмъ за поощрението ѝ, особено за поощрението на тази индустрия, която преработва продуктитѣ на нашето земедѣлие и използва труда на нашия работникъ, но не бива да допускаме такова бързо развитие на нашата индустрия, защото, повтарямъ, то става за смѣтка на българския народъ.

Но не е само това, г-да. Нашата индустрия не проявява своята дейностъ по единъ легаленъ, по единъ почтенъ начинъ. Това смѣло го казвамъ. Нашата индустрия е създадена на акционерни начала. И когато се създаваха акционерни дружества за индустрия азъ знаа много добре, какъ се обикаляха гражданитѣ, които имаха малки спестявания, за да имъ ги събератъ. И когато тѣзи акционерни дружества се създадоха и господата, които имаха 51% отъ акциитѣ, поеха управлението, тѣ въ продължение на редъ години не плащаха абсолютно никакви дивиденди на малцинствата, които внесоха своитѣ спестявания и създадоха индустрията. Нѣщо повече, следъ като нарочно обезценяваха стойността на акциитѣ, като създаваха условия за нетърсенето имъ, съ насмѣшка ги откупуваха отъ малцинствата, съ 50%, 60%, 70% отстъпка. И азъ- смѣтамъ, че г-нъ министърътъ на търговията ще извърши единъ актъ на голѣма справедливостъ, ако, заедно съ г-нъ министъра на финанситѣ, обмисли този въпросъ и вземе известни мѣрки. Не може, г-да, едната половина отъ създавателитѣ на българската индустрия, поради това, че има по-малкъ процентъ отъ акциитѣ, да бжде ограбвана отъ другата половина — индустриалцитѣ. Азъ имамъ основание да прояви своето недоволство, защото идеята за създаване на акционерни дружества въ България тѣмко по тѣзи причини, които изтъкнахъ, е окончателно дискредитирана и убита. Днесъ вече нѣма да намѣрите нито единъ българинъ, който да е готовъ да извади 50—100 хиляди лева и да ги даде, за да стане акционеръ въ нѣкое предприятие, освенъ ако е гарантиранъ, че ще държи управлението на дружеството въ ръцетѣ си.

Но не стига това, г-да. Вие наблюдавате, какъ нѣкои индустриални предприятия, създадени за две-три години, увеличаватъ своитѣ капитални двойно и тройно, даже петорно. Нима ще бждемъ слѣпи предъ тази наша действителностъ? Нима мислите, че когато констатираме тѣзи факти, ние искаме да кажемъ, че сме противъ индустрията? Не. Нашата индустрия е необходима и тя трѣбва да се развива, но да се развива правилно. Нашитѣ индустриалци при най-малката криза, при малко по-остра взаимна конкуренция, веднага прибѣгватъ, въ своя стремежъ за голѣми печалби, къмъ нови помощни срѣдства — къмъ създаване на тѣй нареченитѣ картели. За кого не е известно, че днесъ, въпрѣки законитѣ, съществуватъ картели?

Боянъ Абаджиевъ: Има законъ за картелитѣ.

Владимиръ Рашевъ: Ще Ви кажа. До вчера имаме памук-предаченъ картелъ; днесъ съществува картопаченъ картелъ, оцетенъ картелъ и още много други. Каква е целта на тѣзи картели? Целта имъ е, г-да, единствено да придобиватъ по-голѣми облаги — нищо друго.

Има и нѣщо друго, г-да. Мога да ви изброя колкото щете случаи, когато представители на нашитѣ индустриалци обикалятъ държавнитѣ учреждения и предлагатъ направо на чиновницитѣ разни продукти, като по този начинъ запобикалятъ не само търговцитѣ ангросисти, но и търговцитѣ детайлисти, отнематъ и работното време на държавни чиновникъ, подъ претекстъ, че ще му дадатъ по-евтино! Записватъ на този два чаршафа, на онзи 5 пешкира, на този една дузина къпи и т. н. и т. н. Това е фактъ! Дори, ако искате, заповѣдайте, идете сега въ пощата и ще видите какъ на пощенскитѣ чиновници се раздаватъ отъ представители на фабрики пакети бисквити, кутии сладка, мармалади, луканки и т. н.

Изтъквайки всѣмъки тѣзи дефекти на нашата индустрия, азъ не мога да не се спра и на другъ единъ фактъ. Въ бюджетопрокъта на Министерството на търговията е предвидена една скромна сума отъ 162,000 л. за тѣй наречената служба по ценитѣ. Каква е функцията на тая служба по ценитѣ? Кѣде навъеме се намѣси тя, за да тури редъ? Да вземемъ за примѣръ трицитѣ. Когато цѣла България произицѣ и казваше, че трицитѣ едва ли не сѣмъ по-скѣпи отъ

житото, тогава Дирекцията за хранопитност се реши да се намисли и да нормира цената на триницът, но не и службата по цените, която винаги е била индиферентна, пасивна. Тя не се е намисляла и по отношение нормиране цените на произведението на индустриалните предприятия, които сж облагодетелствувани, поради високите митнически тарифи у насъ. а тъкмо тамъ е необходима найната намеса. Не може единъ фабрикантъ, поради това, че нѣма никаква конкуренция въ страната, да продава на произволни цени своите продукти. Ще ви приведа колкото искате примѣри отъ този родъ. Но ще ви кажа и нѣщо повече. Миналата пролетъ — това сж факти, г-да, и азъ моля г-нъ министра, ако иска, да ги провѣри и да ме изобличи, и ако не сж вѣрни, азъ зачервѣхъ не издѣла отъ Парламента — при съществуването на службата по цените, нашите предачни фабрики — не всички трѣбва да го признаемъ въ името на истината, говоря за една частъ отъ тѣхъ — продаваха своите произведения по контрабанденъ начинъ. И това се въртеше подъ пося на държавната властъ. Преди тѣ бѣха нормирани, бѣха барабани, лепенха афиши по всички уреджения, каза се: предишата нумеръ този ще се продава по таква цена, онзи нумеръ по друга и т. н. Дойде моментъ на търсене на предиш. Търговци поискаха да закупятъ предиш отъ фабрикантъ, които бѣха картелирани тогава и имаха специална служба за приемане поръчките. И какво стана? За да закупятъ търговецътъ, напр., 1,000 пакета предиш, по нормирани цени, предварително трѣбваше да внесе 10—20—30 до 40 л. на пакетъ предиш неофициално, за да му се пратятъ искания 1,000 пакета. Така всички неволно стапахме контрабандисти. И когато министърътъ на търговията, тогава г-нъ Никифоровъ, бѣше притиснатъ, вмѣсто да се наложи на нашите индустриалци, които печелѣха не по-малко отъ 80—90—100 л. на пакетъ предиш, а единъ търговецъ едва ли може да спечели по 5 л. на пакетъ, той махна нормировката. Има ли нужда да ви привеждамъ още примѣри? Заповѣдайте, случан колкото искате. На пазния пазаръ се лужагъ отъ нашите фабрики платове, на които метърътъ е скъсенъ на 98 см. Много често, когато отидете да купите единъ калъп сапунъ — този случай може да е дребенъ, но това е нашата действителностъ, каква по капка виръ става — сапунътъ носи щемпелъ 500 гр., а като го претеглите, макаръ и суровъ, излиза 400 до 450 грама. Смиотъ е и съ обезпачити по сапуну процентъ мизиния.

Г-да народни представители! Азъ съмъ занозата повече съ текстилно-предачния браншъ. Ще ми позволите тукъ да приведа само нѣколко примѣри отъ тоя браншъ, за да видите колко скъпо продаватъ произведенията си нашите фабриканти. Да вземемъ тѣзи два сатена. (Показва ги) Единиятъ е английски — който обича, може да провѣри — а другиятъ е български. Единиятъ е плетѣнъ, дебелъ, широкъ 140 см. Внесенъ въ България безъ мито, той струва 28 л., но плаща мито 50 л., поради което цената му става 78 л. А нашиятъ сатенъ, който е по-долнокачественъ, има продажна цена отъ фабрикантъ 76 л. Виждате, г-да, нашите фабрики се стремятъ, като знаятъ, че чуждестранниятъ сатенъ не може да влѣзе въ страната, да продаватъ само съ 1—2 л. по-евтино, като по тоя начинъ не цѣлото мито — азъ не твърдя, че цѣлото мито се използва отъ тѣхъ — но голѣмъ процентъ отъ него отива въ тѣхните джобове. Азъ зная, че нашите фабриканти купуватъ памука по-скъпо, отколкото чужденците го иматъ, но въ никой случай разликата не е тъй голѣма. Заповѣдайте другъ примѣръ. Ето ви единъ бархетъ (Показва нареч бархетъ), който струва 22 л. безъ мито, 17 л. му е митото, та цената му става 39 л. Много по-долнокачественъ отъ този бархетъ, произведенъ въ България, се продава съ 1 л. по-евтино. Нѣма да ви привеждамъ много примѣри. Само още единъ оригиналенъ артикулъ ще ви посоча (Сочи парче шарена басма. Оживление) Ето единъ артикулъ, нареченъ на български „крепела“. Сжщиятъ този артикулъ се фабрикува и у насъ, но е много по-долнокачественъ. Доставената „крепела“ отъ чужбина има голѣмо разнообразие въ лесени, много повече бои, а нашинте е дюзъ, сизъ, кафявъ, черенъ и синъ. Този „крепела“, г-да, струва франко магазина на единъ вносителъ 7-20 л. Като плати мито 8-30 л., става 15-50 л. А нашата „крепела“ се продава 18 л. — съ 2-50 л. по-скъпо. Защо? Има тая разлика въ повече отъ 2.50 л. плусъ митото 8.30 л. се дължи на това, че измукътъ у насъ е по-скъпъ? Не. Това не е ли красноречиво доказателство, че нашата индустрия, за която и азъ мисля, съ която и азъ се гордя, защото тя е наша, национална, е една индустрия, която безпопадно обира българските граждани? Азъ не мога да не посоча недостатъците на тази индустрия и не мога също да не пожела, щото службата по цените да се намисли по-ефикасно.

Г-да народни представители! Позволете ми да кажа нѣколко думи и по отношение организирането на професитѣ. Министерството на търговията се стреми да организира

работниците, занаятчиите, търговците, индустриалците и земеделците. Азъ трѣбва да подчертая, че следъ 19 май, особено въ последните една-две години, върху работническото се обърна голѣмо внимание. Трудътъ на българския работникъ почна да се ценя. Държавата му даде своята ефикасна подкрепа и азъ се прекланямъ предъ направеното отъ държавата за българския работникъ — това ѝ прави честъ. Но, г-да, какво направи държавата за занаятчиите, което постоянно се оплаква? Нашето занаятчиство е въ голѣмъ упадѣкъ. Азъ не искамъ да хвърля туй въ вина на правителството. Въ никой случай! Условието на живота се сложило така, че дойде този упадѣкъ на занаятчиѣ у насъ. Но има и причини за това, отстранението на които зависи изключително отъ управляващите фактори. Нашите занаятчи днесъ изнемогава, плащатъ всѣки денъ, чудятъ се какъ да изкаратъ своята прехрана. Вмѣсто да бъдатъ облекчени, на тѣхъ се сервира да подписватъ колективни трудови договори, по силата на които занаятчиия трѣбва да плаща на своя работникъ много по-голѣмо възнаграждение отъ това, което дори той самъ изкарва. Ето отъ къде иде тревогата въ занаятчииското съсловие. Изказвайки своите болки, занаятчиите издѣзоха съ специални брошюри, въ които представиха своите искания. И азъ съмъ съгласенъ, че не всички тѣхни искания сж законни и справедливи, но, въ всѣки случай, доста много отъ тѣхните искания сж справедливи. И азъ се чужда кога и какъ ще ги удовлетворишъ. Докога ще продължава туй положение, г-да, да оставяме занаятчииското съсловие — единъ отъ най-здравите стълбове на държавата — да бѣде измъчвано, да живѣе въ мизерия и да се чули какъ да изкара прехраната си и какъ да обезпечи своите старини?

Ще кажа нѣколко думи и за търговското съсловие, отъ което имамъ честта да изхождамъ. Г-да! Ние сме единственото съсловие, което не предивава никакви искания за себе си въ удрѣбъ на другите. И действително, ние не щемъ никакви права за насъ, г-да. Искаме само свобода. Дайте ни правото свободно да се развиваме. Дайте възможностъ богатата въ тази хубава страна да се разпредѣлятъ равномерно. И когато тѣ се разпредѣлятъ равномерно, когато има работникътъ, когато има земеделецътъ, когато има занаятчиия, само тогава ще има правилненъ стокотъ обѣтъ и само тогава ние ще бѣдемъ доволни. Но когато тия блага сж разпредѣлени неравномерно, тогава ще има криза въ търговията, г-да. Това искаме ние. За себе си никога нищо особено не искаме.

Вѣрно е, че ние имаме известни искания въ връзка съ нѣкои неразрешени въпроси, но тѣ сж справедливи и абсолютно никого не засѣгащи. Така напр., за честта на българския търговецъ ще ви кажа следното, което положително зная, защото и азъ съмъ търговецъ. Много пъти съмъ се срѣщалъ съ чуждестранни представители. Ще ми дадете право да се похваля, че съмъ изпитвалъ гордостъ, когато тѣ сж ми заявявали, че българскиятъ търговецъ е единъ отъ най-добритѣ търговци на Балканския полуостровъ. Това ме е радвало винаги и това прави честъ на българския търговецъ. Това не е комплиментъ, г-да, това е фактъ. Българските търговци сж най-добритѣ платци. Между тѣхъ има най-малко батакчинъ, най-малко шикани изхождатъ отъ българските търговци. Това е мнението на чуждестранните представители за българския търговецъ, като го сравняватъ съ търговците въ всички други страни на Балканския полуостровъ. Но, за съжаление, г-да, централната властъ, вмѣсто да ѝ подпомогне да занаятъ това хубаво име, което имаме, тя сама, съ законитѣ, които съществуватъ у насъ, дава възможностъ това хубаво име на българския търговецъ да се компрометира.

Ние имаме търговско правосъдие, г-да! Ние, търговците, ратуваме за бързо търговско правосъдие. Ние искаме да се явимъ въ това отношение въ помощъ на държавата. Ние виждаме, напр., да се създава законъ за предпазенъ конкордатъ. Попитайте когото щете отъ търговците за ония, на които е даденъ предпазенъ конкордатъ, дали тѣ сж изпълнили добросъвестно смисѣла на този законъ, дали тѣ сж изпълнили добросъвестно онова, въ името на което имъ е даденъ предпазенъ конкордатъ, и вие ще получите само отрицателенъ отговоръ, г-да. Вънъ отъ това, ние сме просто въ недоумение, когато дадемъ нѣкому една стока на кредитъ и на бърза рѣка той си промѣни фирмата. Подавашъ заявление и почватъ разкарвания, разтакавания, следствие и пр., минаватъ 10 години и въ края на краищата нищо не получаваши! Ето за такива случаи е необходимо ефикасно и бързо търговско правосъдие. Има случаи, когато тия господа, на които е даденъ предпазенъ конкордатъ, съ целъ държавата да ѝ подпомогне, за две години всичко разпродаватъ и на бърза рѣка ликвидиратъ. Отивайте да се разиравате после съ когото щете — не можете да вземете нищо. По тоя начинъ се уни кредитътъ у

наш. И азъ отправямъ ашелъ къмъ г-нъ министра на търговията да тури редъ въ това отношение. Ние не искаме безредие, ние искаме спрямо насъ да се приложатъ най-строгий законъ, за да издигнемъ морала не само на търговското съсловие, но и на всички други съсловия.

Г-да! У насъ се въведе 8-часовиятъ работенъ день. Никой отъ насъ не е противъ този 8-часовъ работенъ день, но дайте справедливостъ въ неговото прилагане. Не навесъжте този 8-часовъ работенъ день се прилага справедливо и правилно.

Азъ ще ви приведа единъ примѣръ. Ето на, сега иде работниятъ сезонъ. Работниятъ сезонъ за търговеца е пролетта и есенята. Презъ пролетта започватъ сватбите. Селяните идватъ, напр., въ гр. Търново, но сравнително късно; поради мъглитъ, поради студеното време, поради опасността отъ вълци и т. н. тѣ тръгватъ въобще по-късно. Явяватъ се на пазара къмъ 11—12 ч. и докато влизатъ въ магазинитъ, нѣ търговците се казва: „Затваряйте магазинитъ!“ Докъднитъ стоятъ затворени до 3 ч. следъ обѣдъ, а селяните вече къмъ 3½—4 ч. трѣбва да си отиватъ! Така за търговците не остава време да работятъ, освенъ въ петъченъ день. Но въ сжщото това време какво става въ съседнитъ малки градове и голѣми села, напр., Пазликини и Горна-Орѣховица, сжщо така силно развити търговски центрове? Тамъ магазинитъ презъ цялото време стоятъ отворени, и селяните си казва: защо ми е да ходя въ Търново, ще ида тамъ. И азъ не съмъ противъ почивката на търговците, но всички търговци трѣбва да почиватъ. Еднакво трѣбва да почива търговецътъ въ Търново, както този въ Горна-Орѣховица и другаде. Та, при прилагането на 8-часовия работенъ день се върши една голѣма неправда, и г-нъ министърътъ трѣбва да си вземе бележка отъ това, защото колкото пъти ние сме се обръщали къмъ Дирекцията на труда, тя ни отговаря: „Имате пълно право, обаче“ — вдигатъ ръце — „подписали сме конвенции, нѣма какъ да ги нарушимъ“ и т. н. И ние искаме почивка, и ние сме на Христа Бога чада и имаме семейства, където искаме да си отдохнемъ, но дайте една справедливостъ, тая наредба да засѣга еднакво всички търговци.

Както казахъ преди малко, когато бѣхъ апострофиранъ, хубавого, г-да, което държавата върши, не може да се отрече. За земеделцитъ се създадоха камари, макаръ че за тѣхното създаване не бѣше необходимо нито да се правятъ преврати, нито Богъ знае какви дирекции и т. н. (Ръкоплѣскания отъ дѣво) Както на времето се създадохъ търговско-индустриалнитъ камари, така и днесъ можахъ да се създадатъ земеделскитъ камари. Вие ги направихте малко късно, но въ всѣки случай хвала ви! Тая заслуга никой не може да ви отрече. И азъ съмъ повече отъ убеденъ, че отъ тѣхъ ще има голѣми резултати.

Г-да народни представители! Ще кажа нѣколко думи и за кооперациитъ. Често тукъ се подмѣта, че нашето търговско съсловие е поставено въ много по-благоприятни условия отъ кооперациитъ. Като кажатъ „кооперация“, като че Богъ знае какво се казва! Като че ли ние сме противъ кооперациитъ! Недейте смѣта, че българскитъ търговецъ се страхува отъ тѣхната конкуренция. Щомъ кооперациитъ сѣ една необходимостъ, щомъ могатъ да дадатъ на български консулаторъ стоки на по-низки цени, ние нѣмаме нищо противъ това. За жалостъ, обаче, това не е вѣрно. Но както и да е, ние, търговците, не любѣваме отъ борбата, защото отъ малки сме израстнали въ борба и сме научени да работимъ и да се трудимъ. Ние никога не сме били противъ кооперацията. За да се поясня, ще ви кажа, че ние, търговското съсловие, сме само противъ тѣзи срамни привилегии, които държавата дава често пъти на лѣжекооперациитъ. (Ръкоплѣскания отъ дѣво) Това е то. Защо прахосвате държавнитъ срдѣства безмислено, бихъ казалъ азъ, като ги раздавате на кооперациитъ? Утре, когато тѣ ликвидиратъ, вие нѣма кого да търсите. Защото и ръководството на кооперациитъ никога не може да бѣде здраво. Ръководителитъ знаятъ, че тѣ нѣма какво да загубятъ. Тѣ не загубятъ обществени срдѣства. Тѣ само получаватъ възнаграждението. Друго е съ търговеца, занаятчията или индустриалеца, които знаятъ, че при всѣка една несполука рискуватъ да загубятъ цялия си капиталъ и да останатъ на пѣтъ.

Ето това сж въпроситъ, г-да, жизненитъ въпроси, чисто практическитъ въпроси, които сж сложени отъ нашата действителностъ. И когато става въпросъ за Дирекцията за организиране и контролъ на професиитъ, азъ ви питамъ: та нима, за да се спечелитъ стопанскитъ съсловия, е необходимо обезателно съ законъ, съ мундшукъ да ги вкарате въ пѣтъ — така, както волонетъ се впрѣгатъ — да ги вкарате въ новатъ пѣтища? Вършете и творете добри дѣла, г-да,

и бждете сигурни, че ние сами доброволно ще дойдемъ при васъ и въ никой случай нѣма да ви се опрежъ.

Това сж въпроситъ, които искахъ да изтъкна, г-да, въ връзка съ бюджета на Министерството на търговията.

Ще ми позволите сега да кажа още нѣколко думи. Въ края на бюджета на Министерството на търговията, въ § 88, е вписана сумата 100.000 л. за подпомагане строежа на кооперативната баня, наречена „Вонеща вода“. Говоря за тая баня не защото е въ моя районъ, г-да, а защото е единствената баня за Северноизточна България и защото всѣки, който е посетилъ тая баня, е видѣлъ грамадна полза. Тя е само на 30 км. отъ Търново и има грамадни лѣчебни свойства. Тая баня, както показва и самото ѝ име „Вонеща вода“, много мирисне, но когато болниятъ почне да се къпе, той въ кратко време получава облекчение. Маса болни отъ разни болести сѣ се излѣкували съ къпане въ тая баня. И тъкмо тази единствена баня за цялия този районъ — Варненско, Русенско, Шуменско, Плевенско, Търновско и т. н. — е изоставена. Азъ виждамъ въ бюджета предвидена за тая баня само една скромна сума отъ 100.000 л. Съжалявамъ, че нѣмахъ навреме дамиитъ наръка, за да се явя въ бюджетарната комисия съ тѣхъ. Но азъ апелирамъ къмъ народното представителство да подкрепи инициативата на кооператоритъ за доизграждането на тая баня, като гласува единъ по-голѣмъ кредитъ. (Ръкоплѣскания отъ дѣво)

Председателстващъ Георги Марковъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Димитъръ Савовъ.

Димитъръ Савовъ: (Отъ трибуната. Чете) Г-да народни представители! Експозето, което нашиятъ общоуважаемъ министъръ на финанситъ направи върху стопанското и финансово положение на страната, хвърли доста много свѣтлина и уясни много въпроси, свързани съ развитието и състоянието на нашето стопанство, за да можемъ да имаме една по-ясна картина върху това стопанство и да знаемъ какво то може да ни даде и какво можемъ да искаме отъ него. Азъ съмъ особено доволенъ отъ направената отъ г-нъ министра констатация, че нашето стопанство е на край на своитъ възможности, че националниятъ доходъ, който въ последнитъ години е едва къмъ 6.000 л. на глава — въ 1936 г. се падатъ 5.965 л. на глава — е снадѣлъ до крайната предѣлна точка, за да можемъ да получаваме отъ него повече доходи за държавата по пътя на данѣцитъ, защото тази негова констатация се покрива съ казаното отъ мене въ разискванията по отговора на тропното слово, и че ако искаме да увеличимъ тия доходи за държавата, трѣбва преди всичко, чрезъ една системна политика, да търсимъ да увеличимъ националниятъ доходъ, да подобримъ положението на нашия производителъ, та следъ като започне той самичекъ, преди всичко, да живѣе по-добре, да стане по-редовенъ въ изплащане задълженията си къмъ държавата, къмъ частни лица и банки, да стане, съ други думи, и по-консумативноспособенъ.

Тая системна политика ние нарекохме провеждане на единъ стопански планъ, за създаването на който стопанскитъ дѣтели отъ 30 години насамъ насъгаватъ. Създаването и провеждането на единъ таквъ националенъ стопански планъ предпоставя преди всичко една координирана дейностъ на всички стопански министерства и институти, една приемственостъ и последователностъ, предшествувана отъ една компетентностъ, каквато въ всички мѣроприятия, били тѣ отъ частенъ или държавенъ характеръ, е абсолютно необходима.

За съжаление, у насъ това до днешенъ день не е станало, и ние ще бждемъ радостни и доволни, ако сегашниятъ министъръ на търговията се опита да тури поне начало на изработването на единъ таквъ планъ. Азъ считамъ, че Министерството на търговията, промишлеността и труда, покрай Министерството на земеделчето, е едно отъ най-важнитъ стопански министерства, чиято прѣка цель и задача е да стимулира, да направлява и да насърчава производството и търговията у насъ и затова то първо трѣбва да сложи на разрешение въпроса за установяване на единъ цялостенъ стопански планъ, за чиято съставяне и провеждане преди всичко, както казахъ, сж нуждни компетентностъ, постоянство и приемственостъ.

За съжаление, като че ли глѣмко въ това министерство постоянството и приемствеността най-малко сж върбели! Ето защо една линия на стопанска политика, дълбоко замислена и широко и последователно провеждана, досега липсва. Колкото лица досега сж заемали поста министъръ на търговията, промишлеността и труда, толкова различни схващания, толкова различни политики сж провеждали. И безъ да искамъ да обиждамъ когото и да е, трѣбва да направя печалната констатация, че, съ малки изключения,

большинството от тях, които са вземали това постъп, са били кой повече, кой по-малко, а някои даже никак не-подготвени за трудната задача и големата отговорност, която им е възлагана: ръководството на българската търговия, индустрия и промишленост! А като имаме предвид, че само от 19 май 1934 г. насам са се сменили 7 души министри на това важно министерство — или всеки един го е управлявал средно по 8 месеци — можете да си направите заключението каква политика е могла да бъде прокарвана, каква приемственост, при липсата на ясно установени принципи и стопански план, е била възможна.

Г-да народни представители! Министерството на търговията обема в себе си петте дирекции: 1. Дирекция на търговията, която обема търговия, индустрия, занаяти, промишлено образование, мини, кариери, минерални води и бани; 2. Дирекция на труда и обществените осигуровки; 3. Дирекция за закупуване и износ на зърнени храни; 4. Експортния институт и 5. Дирекция на статистиката.

Кжото време, с което разполагам, не ми позволява да се впускам в подробно разглеждане на въпросите, свързани с тези дирекции, затова аз ще си позволя да разгледам по-обширно въпросите, свързани с Дирекцията на търговията, а по ония, свързани с Храноизноса, Експортния институт и обществените осигуровки, надявам се, ще мога да си кажа думата при разглеждане на техните бюджети.

Г-да народни представители! Семейството е най-здравата клетка в големия организъм на нацията и държавата. Със грижата за семейството всеки от нас носи и грижата за държавата и нейното бъдеще. Като граждани на тази страна, ние носим големата идея, закръмена от въковете, за националното съзнание, за националната ни смисленост и за разрешение на големия ни национален въпрос. Но като стопански дейатели и граждани на тази държава, нашите усилия тук, на това място, трябва да намърят своето одухотворяване, своето осмисляне, за да съживим, да активизираме нашето стопанство, да му създадем ония условия за развитие, които да осигурят на нашия народ един по-голям национален доход, едно по-охотно и смислено съществуване.

Днес, г-да народни представители, тия усилия са повече от всякога необходими, за да може нашият народ да се развива правилно, за да може той да бъде спокоен в своите граници и да може с право да се замисли за разрешение на историческите си национални задачи. Тия усилия предстоят. Пред тази пovelи ние трябва да си обясним какви са конкретните задачи на нашата стопанска политика.

Подъ стопанска политика аз разбирам всички грижи за народното стопанство, за стопанския деятел, за да получим максимум резултати за народното стопанство и държавата. Днес ние не можем да искаме да бъде приложен либералистичният хедонизъм: „Съ по-малко усилия максимум резултати“. Ние сме готови с удоволствие да поемем стоицизма на повелата: „Максимум усилия за максимум резултати“. И затова нашето основно начало трябва да бъде: мощна нация и държава чрез богат, културен и здрав народ. (Ръкоплъскания от дясно и ляво)

Г-да народни представители! От тази трибуна се изресоха много смислени речи, казаха се много истини. Заключението от всички за мене е едно: народът и държавата са на крайния предъл на стопанската си и икономическа мощ, и колкото и констатацията за стопански възход на базата на статистическите данни да е на лице, фактите са по-силни от статистиката — народът ни обеднява, нашето стопанство се нуждае от социални грижи, за да може то да преусилю и да гарантира този по-голям национален доход, толкова търсен от всички ни и толкова необходим за правилното съществуване на народът и държавата. В тези грижи се заключава стопанската политика, която ние трябва да начертаяме и да прокараме и която българският народ очаква от нас.

Преди да пристъпя към конкретните и, така да ги нарека, практически задачи на стопанската ни политика, аз трябва да се спра на толкова често помесаваните днес идеологични начала — либерална или оторитарна политика.

Г-да народни представители! Ако в така наречената чиста политика на държавите срѣщаме тия начала, както ги зѣмем от книгите по стопанската политика, в практиката това е рѣдкост. Защото тая стопанска политика стана една действителна стратегия, така както боравените в практиката стопански дейатели винаги са я виждали. В нея тези две начала се примесват и, според нуждите на дадено стопанство, преобладават повече или по-малко

елементи от либерална или оторитарна политика. В чисто демократични държави ние срѣщаме оторитарни елементи и обратно — което се забелязва особено в външно-търговската политика на дадени държави. Така, без съмнение е, че не може свободно и безконтролно да се правят предлагания на една страна, в която износът е регламентиран от много комисии, от райхсцелета, напълно оторитарно. В такъв случай не може да се разчита на класическия закон за търсенето и предлагането в една страна, в която поради факта на една система, така да се каже, с законът той е премахнат. Или пък не може да се очаква една силна и ефикасна държавна намѣса, да кажем в полза на вноса на наши артикули в една страна, в която има предлагания свободно от цѣлия свѣтъ и на която прочутият „ковен гарденъ“ е действителният пазар на свѣта. Също така при сключването на търговски договори и други спогодби тези реалности трябва да се имат предвид, както и структурата на дадена страна и възможностите, които тя предлага.

Значи, сѣ една и съща мѣрка днес не може да се мѣри и прилага това или опова начало в стопанската политика. Като имаме това предвид, ние трябва да търсим съобразно сходствата, интересите на страната и нашите характеристики, да намѣрим и направим необходимото — нѣщо, което е отъ абсолютно голямо значение за нашето производствено стопанство. И ето тук именно изпѣква и се налага сѣ своето значение пуждата отъ стопански планъ. Трѣбва отпочнатата стихийна трансформация на нашето стопанство, която в повечето случаи е наложена на произволителя-земеделец отъ износителя и въобще отъ търговеца, да се направи планомѣрна, системна, съ добре изработен планъ, за да не търпи този производител-земеделец разочарования, да не понася загуби и да не бъде изправян предъ изненади, тъй като нито единичният земеделец-стопанин, нито колективистът, поради прозрачността имъ финансови сили, не могатъ безъ сътресение и катастрофи да ги понасятъ.

Г-да народни представители! При днешното положение, при което има признаци на изостряне, което наложи единодушното и възгоржено гласуване на извънредните кредити за въоръжаване, при затегнатото международно положение, сѣ всичките му възможни изненади, намъ се налага също извънредно напрежение и в стопанската ни политика. Въоръжението е необходимо, често то може да бъде и стопанска лостъ — нѣщо, което наблюдаваме и в нѣкои западноевропейски страни. Но на този голѣм и отъ извънредно голямо национално значение въпросъ ние нѣма да се спираме.

Евентуалните бъдещи войни, за които сведущи се произнасятъ, че ще бъдатъ цѣлостни, така наречени тотални, сѣ неразривно или ще бъдатъ вѣ подготовката си неразривно свързани сѣ националното стопанство. Ако войните, даже вѣ миналото, безъ материални срѣдства, пари и пр., бѣха немислими, или за този, който е пренебрегналъ този фактъ, бѣха свързани сѣ поражение, днес, безъ организирано и интензивно стопанство, сѣ предварително загубени. Ето защо днесъ повече отъ всякога е наложително, имайки предвидъ и голѣмите въпроси, стоящи отъ настѣпващите политически моменти за разглеждане, държавата да мине къмъ активна производствена политика, подчинена на единъ общъ планъ.

Преди всичко, трѣбва да се организира земеделниятъ като основа на нашето стопанство, да се избѣрза сѣ механизацията, сѣ отводняването и напояването, сѣ залесяването и пр. Въобще въпросътъ за влагата, чието забавяне струва милиарди на държавата, най-сетне трѣбва да се разреши. По този въпросъ азъ, обаче, нѣма да се разпростирамъ, тъй като по него ще се говори когато се разглежда бюджетътъ на Министерството на земедѣлието. Азъ ще се огранича само да забележа, че досегашното темпо вѣ никой случай не може повече да се поддържа. Ние не можемъ вѣ епохата на мотора, на електричеството, на този силно развитъ динамизъмъ да движимъ нашето стопанско развитие сѣ две биволски сили. И азъ сѣмъ да се надявамъ, че г-нъ министърътъ на земедѣлието има съзнанието за това и ще даде онова, което не само българскиятъ земеделецъ, но и всички дейатели и цѣлъ българскиятъ народъ очакватъ отъ него — да турѣ началото на едно системно земеделско стопанско строителство, сѣ необходимото за това законодателство, обаче винаги на плоскостта на единъ тоталенъ стопански планъ. Усилията на едно стопанско министерство трѣбва да вървятъ координирани сѣ усилията на другите стопански министерства. Само по този начинъ ще се гарантиратъ за нашето стопанство добри и плодотворни резултати.

Г-да народни представители! За да вляем пръсна кръв в организма на нашето стопанство, за да го активизираме, ние трябва да му създадем работа. Ето защо налага се една част от гласуваният кредити за въоръжение и др. да се преобърне в творчески средства. Друга част от тях трябва да мине в българското производство — в занаятите и в индустрията. Както родното занаятчийство, чийто постижения ние имаме възможност да адмираме в неотдавнашната закрилата се изложба, така и индустрията трябва да получи своя пай. Тъзи консумативни средства — кредити от първа държавна необходимост — налагат и един творчески бюджет.

Г-да народни представители! Голъмото време, с което се товари българският данъкоплатец, е извън неговите сили. Той неминуемо ще падне, сразен под голъмината на това време, ако не се вземат овреме мерки за заздравяване устоите на този данъкоплатец. А тия устои са неговият доход. Неоспорим факт е, че цифрено българското стопанство е в възход. Земеделското производство е нарастнало и в количество, и в стойност, българската експортна търговия е засилена, но безпаричието у хората е станало по-голъмо и затуй това цифрено, статистическо подобрене не се чувствава.

На какво се дължи това? Отчасти — на нарастналите нужди на населението, отчасти — на средствата, които се изнасят за набавяне предмети от консумативен характер, каквото е въоръжението, доставка на материали и фабрикати за държавата от чужбина — средства, които не се връщат назад. И понеже нуждите на населението са нарастнали в много по-голъм размер от приходите, то, както казах, този констатиран стопански възход не се забелязва.

Върно е, че спестяванията на българина са се увеличили, но това още не е достатъчна гаранция за подобро материално благосъстояние, защото тия увеличени спестявания са плод на една несигурност, която от година и повече насам царя в страната. Когато се говори за война, всеки бърза да тури на страна, да отиде от залъка си „бъли пари за черни дни“. Едва излезли от една стопанска криза, която трая близо 6 години, ние не можем да приемем, че сравнително добрият урожай на 1937 г. е в състояние да поправи ония пакости, които кризата причини. Изпитал лошите последствия на безпаричието, нашите селянини и еснафи не можеше да не се замисли да икономиса — с риск той и неговите деца да не си доаядат — нѣкой и друг лев.

Ето защо, г-да, държавата, която има голъми възможности, трябва да ги разгъне, за да създаде, от една страна, нови поминъци на населението, от друга страна, да увеличи националния доход, — та при така увеличен доход да може българският данъкоплатец, бил той гражданин или селянин, да посрещне и своите нарастнали нужди, да посрещне и държавните нужди, без да се прибѣгва до увеличение на данъчното бреме. Ето защо, по моя преценка, държавата трябва да създаде производство, трябва да се впусне в полезни обществени мероприятия, особено в производството на стопанство, които да компенсират консумативните кредити. А за всичко това трябва предварителна подготовка, трябва компетентни хора, трябва, най-после, по-малко хубави фрази, повече добри и полезни дѣла.

Г-да народни представители! Аз вѣрвам, че днешният финансов министър, който така умѣло се движи между телените мрежи на девизната политика, ще съумѣе да ни даде добри резултати и че ще направи възможното, за да даде на българския народ и една добра финансова политика. Г-н Добри Божилов, който в качеството си на управител на Българската народна банка много ловко направляваше стопанската политика на страната, вѣрвам и в бъдеще нѣма да забрави, че без правилна и творческа стопанска политика нѣма да има добри финанси, и той ще си остане повече стопановед, отколкото фискалист. В неговата личност и досегашната му дейност аз търся гаранция за това.

И така, извънредните разходи искат извънредни усилия, активизирана производствена политика. За да се разреши действително проблемата за материалното и морално въоръжение на народа, за сигурността, за да се даде възможност да се разрешат сложените днес въпроси и тѣзи, които императивно уре ще се сложат, за които народът и държава трябва да бъдат готови, голъма част от средствата трябва да останат в страната.

Както виждате, България се намира пред голъми предстоици мероприятия, за разрешението на които е необходима планомерна политика. Тия възможности могат да се реализират, на първо мѣсто, чрез бюджета.

Държавата трябва да подпомогне частната инициатива, безразлично из кои сѣди изхожда тя. Тази планомерност, която ние предлагаме, трябва да се спре, на първо мѣсто, върху дребното производство — земеделие, занаяти и дребна търговия — и постепенно да премине към едрото производство, индустрията и едрата търговия — износ и внос. И понеже нашите възможности са малки, тя трябва да започне по райони.

Ние, стопанските съсловия, които сме непосредствено в националното стопанство, обръщаме вниманието на необходимостта от извънредно активна стопанска политика. Едно от важните условия за правилното ни стопанско развитие е: да се обезпечи свободата на частния почина, който е най-мощният двигател за стопански напредък. Държавната намѣса трябва да се изразява в регулиране отношенията между труда и капитала, в общи насоки на производството, развѣната и консумацията, както и на вътрешните частно-стопански отношения, на базата на обществено-стопанската солидарност, но не и чрез прѣко нейно участие в самата стопанска дейност, гдето тя се явява като привилегирован конкурент, често без стопански и фискален резултат. Като изключение, такова участие може да бъде допустимо само по отношение на обекти, в които частният почина, поради липса на достатъчно средства или други причини, не може да се прояви и при случай, когато това се налага от външни държавни или социални съображения.

Също не трябва да се оставят възможностите за поставяне в изкуствено привилегировано положение които и да било обществено-стопански категории и в каквато и да било форма на частно-стопанско предприятие. Въобще, намѣсата на държавата да се простира до там, че не да отслабва, а да засилва необходимия импулс за широко и творческо развитие на частно-стопанската дейност в всички области на народното стопанство.

Г-да народни представители! При днешните обективни условия за производство и обмѣна, както вътре в националното стопанство, така и между държавите, намѣсата на държавата сега е необходима за защита на стопански по-слабия. Финансово и стопански както от дѣлните държави, така и субектите на производството трябва да се подчинят на нѣколко условия, за да имат успех. Трябва да има, на първо мѣсто, отлично компетентно ръководство, богато с инициативи и съобразителност; второ, трябва да има основни материали, и трето, трябва да бъдат така добре организирани, че да се противопоставят на често пъти значително по-мощни финансово стопански единици.

Така българското национално стопанство, благодарение на инициативата на българския търговец и податливостта на българския производител, преди всичко, на българския селянин, съумѣе да се трансформира по един небилай в историята на народите начин. Но всичко това нѣма да бъде достатъчно, ако стопанската политика, която нашата държава провежда, не бъде единна и стабилна.

За съжаление, констатира се, че разнитъ министери водят, всѣко едно поотдѣлно, своя собствена стопанска политика, несъгласувана с политиката на другите министерства и често в противоречие една с друга. Тази аномалия всѣва смут в душата на стопанските деятели, тя парализира тяхната дейност, а това се отразява зле върху националното производство, това намалява националния доход и спѣва стопанското ни развитие. Българският стопански деятел, безразлично в каква форма е той облъчен и из кои сѣди излиза, иска да знае кой е неговият господар, чии нареждания има да изпълнява. И тук ще бъде най-голъмата заслуга на г-н министра на търговията, промишлеността и труда, ако той може и съумѣе да централизира ръководството на стопанската политика на страната в ведомството на своето министерство, за да могат българският търговец, занаятчия и индустриалец да знаят, че в бъдеще опова начало, което често довеждаше до несъобразности, противоречия, стопански празнини и до наложителността тѣ, след дълги разпръвания, да бъдат поправяни частично, било чрез окръжни, или измѣнения на закони и пр., нѣма да съществува повече.

Днес българският индустриалец, занаятчия и търговец, особено първият, освен че се е обвързал в един безплатен бирник на държавата, който има да събира и внася в държавната хазна различни данъци, да дава в Дирекцията на статистиката и в различните други министерства редица сведения — за което е принуден да поддържа специален чиновнически апарат, който посяква неговото производство — но, за да удовлетвори своето тѣзи свои задължения, е принуден да от дѣла две трети от своето време, за да следи откъде ще му се нанесе удар, откъде ще бъде изненадан. Защото

нека не си затваряме очите — това трябва да признаем — че още се намират държавни служители, които третират стопанския деятел чужд ли не като разбойник.

Ето защо необходимо е установяване на една планомерна и съгласувана стопанска политика за всички области на стопанския ни живот, която да се следва неотклонно от всички стопански органи и институти, като за всички мероприятия от стопански характер се взема предварително мнението на търговско-индустриалните камари и стопанските организации. Само така ще се осмисли съществуването на тези организации и те ще бъдат потезни както за държавата, така и за самите съсловия.

Димитър Търкаланов: Само че господарят чиновници няма да позволят тая работа. Те са господарят.

Димитър Савов: Г-да народни представители! Едно от условията за активизиране на нашето стопанство, на нашата търговия и промишленост, е неговото организиране, което трябва да стане здравата основа на нашето културно и обществено развитие, както същото в великата епоха на възрождението бѣ изворът на националното ни съзнание и мощ. Съгледъ на този исторически етап, въ който се намира нашето развитие, ние сочимъ на необходимостта от създаването на онзи стопански планъ, за който вече споменахме и който е изходното начало за всѣко по-нататъшно творчество.

Говорейки за необходимостта от този планъ за цялостното народно стопанство, азъ трѣбва дебело да подчертая, че резултатът от стопанска политика и практика има само когато тя се върши въ името на едно изходно начало. Безъ ясна идеология няма ясна и динамична стопанска политика, няма голѣми резултати, защото и нагледъ най-сухата материя — стопанската — иска вътрешен огън. Напрежение и жертви, съ огледъ на бъдещи успехи и преимущества, се искат от даденъ народъ само въ името на голѣми идеи, въ името на едно ясно свѣтлоразбирание. Ето за какъ разковничето: да се създаде връзката, да се свърже една изходяща идеология съ познания — ако щете, наука — и съ тяхъ да се движи българската икономика.

Този, който има ясно свѣтлоразбирание, само той обръща погледъ си къмъ важни за народъ и държава проблеми. Желанието му да реализира определени идеали го прави изповедникъ. Така говори въ своя трудъ „Идеология, наука и стопанство“ голѣмият майсторъ на стопанската наука Вернеръ Зомбартъ, като продължава: „Това засилва волята и възможността, при разрешение на проблемите, да се намѣри здравата основа. На този — казва той — на който всичко е безразлично, за него оставатъ дълбоки познания заключени. Само този, който иска и цени истината съ чувство, е изследовател от голѣмъ стилъ. Така той свързва идеологията, науката и стопанството, като една трилогия. Голѣмо е заблуждението, че може да се прави стопанска политика случайно. Епохата на стихийността премина. Сега се иска система, метода; а който казва система, казва наука“.

Нѣма нищо, г-да народни представители, по-фатално от случайната стопанска политика. Ето защо компетентни, практични и учени трѣбва да създадатъ националенъ стопански планъ, който да оцени националния трудъ и да създаде мощната основа за всички останали надстройки на националния живот на нашата държава.

Г-да народни представители! Казахъ вече, че земеделието е здравата основа на нашия битъ, на нашата съдба. По него ще говоримъ при другъ случай.

Друга една форма на нашето производство сѣ занаятите. Занаятите и днесъ продължаватъ да бъдатъ онова дребно стопанско производство, ангажиращо труда на хиляти български граждани, дребни социални съществуващи и собственици, които образуватъ ядрата на градския и селския промишлено-производителенъ животъ. Поради своята производствена всеотдаеност и разнообразие, те сѣ най-чувствителни къмъ всички условия и причини, които сѣбятъ доброто и правилно развитие на цялия стопански животъ. Поставени въ непосредствена зависимост отъ земеделско-стопанската конюнктура на страната ни, те и днесъ живѣятъ единъ послѣдственъ и анемиченъ животъ, като неизбежно послѣствие отъ голѣмата криза и колебанията, които преживява отъ толкова години насамъ цялото ни народно стопанство.

Затова налага се дългъ на държавата и отговорната власт, въ случая Министерството на търговията, промишлеността и труда, да вземе всички системни и бързи мѣрки, за да бъде запазено и подпомогнато занаятчийското производство.

За да се постигне това, налага се, между другото, намѣненето и рационализирането на нѣкои отъ съществува-

щите закони, за да се постави последното при по-добри и благоприятни условия за развитие. Преди всичко, трѣбва да се измени сега съществуващиятъ законъ за занаятите по начинъ, щото да се предвидятъ и обхванатъ всички ония положения, целеси заякчаването и издигането на занаятчийското производство, а не да го сведе до положението на незначителна и пролетаризирана стопанска дейност. (Димитър Търкалановъ ржкоплѣска)

Занаятите трѣбва да останатъ въ ржцетъ на занаятчийството, защото то е единъ здравъ държавнотворенъ елементъ, който и въ миналото, па и днесъ е давалъ и дава доказателства за здраво национално и родолюбиво чувство.

Недавнашната голѣма художествена занаятчийска изложба показва на всички, че българското занаятчийство е годно и въ положение да задоволи всички изисквания и поръчки, съ най-последните технически и производствени усъвършенствувания. Затова то основателно и справедливо иска отъ държавната властъ да му съдействува и да го подкрепя въ неговото съществуване. А занаятчийските нужди нито сѣ голѣми, нито сѣ неизпълними. Занаятчицата иска, преди всичко, да бѣде правилно разбранъ. А когато това стане, той ще бѣде и правилно оцененъ.

Едно справедливо разпредѣлене на данъчните тежести, които днесъ за много дребни предприятия сѣ неоправдани и непоносими, може лесно да стане, като се внесе една по-голѣма справедливостъ въ облагателните разреди по закона за данъка върху приходите. Да се намалятъ и опростятъ облагателите по разните акцизи, патенти и др. закони, засѣгащи занаятчийските предприятия. Да се премахне досегашното тежко неправилно облагане на занаятчийските производителни кооперации съ данъкъ върху общия приходъ, като това облагане стане върху частта на всѣки кооператоръ. Занаятчицата, чието общо образование все още не е много високо, се нуждае и отъ единъ ясно определень и разбранъ данъкъ.

И ако ние на това занаятчийство, което въ основата си е запазило до голѣма степенъ морала и схващанията на стария еснафъ — доверието — дадемъ една съдебна процедура, по която да се движатъ дѣлата относно занаятчийските вземания, като се даде една по-голѣма гаранция, съ която да се осигури по-бързото осъществяване на тѣхните вземания — както това е съ вземанията, произхождащи отъ работнически трудъ — и имъ създадемъ и една евтина и бърза административна процедура, която да гарантира бързото и ефикасно събиране на дребните имъ занаятчийски вземания, като се избѣгнатъ досегашните съдебни срокове, бавения и разноси, азъ ви увѣрявамъ, че ние ще влѣемъ свежа кръвъ въ тѣхния стопански подемъ и ще предизвикъ много дребни съществуващи отъ материално разорение и морално падение.

За усъвършенствуването на занаятчицата необходимо е да се обзаведе една образцова показна работилница по занаятите. Тя ще се организира въ София при министерството. Ще събира по единъ-двама-трима добри занаятчийски майстори съ природна склонност къмъ художество въ занаята — избирали изъ всички крайща на страната — за да работятъ подъ ръководството на специални художници и техници за усъвършенствуване въ занаята.

Въ работилницата ще останатъ най-много до три месеца и ще имъ се заплащатъ надници като на работници, а производството имъ ще служи за образуване колекция при търговско-индустриалните камари и при министерството за обучение на останалите занаятчици. По два екземпляра отъ всѣки произведенъ предметъ ще се даватъ на Експортния институтъ, за да образува отъ тѣхъ колекция, съ които да участва въ международните панаизи съ целъ: пропаганда на българското занаятчийско производство.

Г-да народни представители! Единъ отъ парливите въпроси, това е въпросътъ за обществените работилници, по които много се говори, много обещания се даваха, а на последния празникъ на занаятчийтъ бившиятъ министъръ на търговията изрично каза, че една отъ голѣмите заслуги на правителството е ограничение дейността на обществените работилници, което, обаче, и досега не е направено. Откритиетъ досега и постоянно откриващи се обществени работилници се избѣстиха отъ своето репаратурно предназначение и се обвърнаха въ голѣми производствени предприятия, вършещи убийствена и съсипателна за занаятчийството конкуренция. Належашо е да спре всѣко по-нататъшно откриване на обществени занаятчийски работилници, като съществуващите се сведатъ до степенъ да произвеждатъ само за задоволяване най-насъщното и извършватъ необходимата репаратурна дейност. Всичко друго трѣбва да се набавя отъ свободния занаятчийски пазаръ, съ което ще се даде възможностъ на това занаятчийство, което, както казахме, е едно отъ

здравитѝ наши съсловия, да живѣе единѝ по-самостоятеленѝ и сносенѝ животѝ, безѝ постоянно да иска отѝ държавата.

Азѝ нѣма да ви говоря за другитѝ занаятчийски нужди, като: осигуряване пласмента на тѣхното производство, леснодостъпенѝ занаятчийски кредитѝ, занаятчийскитѝ пенсии и др., защото времето ми е много ограничено, а ще заключа съ това, че въ интереса на народното стопанство е държавата да има една строго опредѣлена политика по отношение на развитието, насърдението и покровителството на занаятитѝ. Главнитѝ линии на тая политика трѣбва да се съдържатѝ въ системнитѝ и резултатни грижи за напредѣка и подобренито на занаятчийското производство, за неговата рационализация и свободно развитие, за да може да се дойде до създаване на здрави занаятчийски предприятия.

Г-да народни представители! Друга една форма на нашето производство е индустрията, която съ право може да се нарече най-висшата форма на производството. Българската промишленост е отѝ особено голѣмо стопанско, социално и фискално значение за страната ни. Тя е органически свързана съ цѣлокупното ни стопанство — земедѣлното, горитѝ, подземнитѝ богатства, минитѝ, кариеритѝ и пр. Голѣма частѝ отѝ населението въ селата, поради това, че земеделското стопанство въ сегашното си състояние не може да поглѣне изцѣло труда му, е принудено да се плазира въ индустрията и занаятитѝ. Мѣстната индустрия все повече консумира мѣстнитѝ земеделски произведения, особено най-интензивнитѝ земеделски култури, и ги заплаща на по-добри цени отѝ международнитѝ такива.

Българската индустрия и занаятитѝ сѝ въ положение да задоволятѝ по количество и качество голѣма частѝ отѝ нуждитѝ на страната. Ако въ нѣкои случаи българската индустрия не може да конкурира по цена чуждото индустриално производство, то причинитѝ сѝ извънѝ възможноститѝ на българския промишленикѝ. По-главнитѝ отѝ тѣх сѝ: първо, мѣстнитѝ сурови материали сѝ по-скѣпи отѝ чуждестраннитѝ, като разликата отива въ полза на производителя-земеделецѝ; за материалитѝ отѝ чуждестраненѝ произход сѝ заплащатѝ компенсационни премии въ размѣръ 35% и повече въ полза на народното стопанство; второ, ограничениятѝ вътрешенѝ пазарѝ на мѣстното производство нѣматѝ чувствително ценитѝ, безѝ да се реализиратѝ печелби; трето, вносътѝ на чуждестранното производство се насърчава чрезѝ специални кредити, евтини навлѣ, често и съ износни премии; четвърто, въ стремежа си да задоволяватѝ българския пазарѝ нѣкои чуждестранни издѣлци се предлагатѝ на цена по-ниска отѝ тая на суровитѝ материали.

Поменатитѝ и редица други стопански, социални и фискални причини дадохѝ възможностѝ на мнозина демагози да клеятѝ и злопоставятѝ българската индустрия, да я наричатѝ паразитна, а българскитѝ индустриалци да таксуватѝ като най-алчно съсловие. Съ това се отрови душата на масата отѝ българския народѝ и се създаде лошо понятие за българската индустрия. Това понятие, колкото е превратно, толкова е и пакостно и престъпно.

Като имаме предвидѝ каква е задачата на българската индустрия, ползата, която тя принесе и продължава да принася за трансформацията на нашето земедѣлие, нейното значение въ мирно и военно време, ролята, която играе въ регулирането естествения прирастъ на населението, принасящо отѝ селото, като му създава поминѣк и допринася за умножаването и по-бързото нарастване на националнитѝ материали и духовни сили, ние ще дойдемѝ до заключението, че хармоничното развитие на съвременното общество не може да стане безѝ развитието на индустрията. Най-здрави и щастливи сѝ тѣзи държави, които иматѝ за широка основа едно модерно земедѣлие, което, обаче, намира за своето производство и за излишекѝ отѝ населението си добре развитѝ въ страната индустрия и търговия.

Нашата индустрия, за да се развива правилно, има нужда отѝ трайно, установено отношение на държавата къмѝ нея. Въ нашата индустриална политика трѣбва да има единство и приемственостѝ: единство между действията на отдѣлни министерства и служби, засѣгащи индустрията, приемственостѝ между действията на правителства и управници, които следватѝ едни следѝ други, защото въ индустрията капиталитѝ се имобилизиратѝ въ много по-трайни инвестиции, отколкото въ другитѝ стопански отрасли.

Индустрията, г-да народни представители, е инструментѝ, чрезѝ който постиженията на техниката се използватѝ за сътворяване на материални блага. Индустрията трѣбва непрекъснато да следва развитието на техниката и да се приспособява къмѝ нейнитѝ най-нови постижения

и усъвършенствувания. Капиталитѝ въ едно индустриално предприятие е вложенѝ предимно въ индустриални машини, които иматѝ стойностѝ, докато предприятието работи. Спре ли предприятието да произвежда, неговиятѝ капиталѝ мѣчно може да бѣде оплозотворенѝ отново. Отѝ тукѝ произлизатѝ и голѣмитѝ индустриални рискове, съ които е свързана индустриалната дейностѝ. Ето защо това налага на ръководителитѝ на индустрията въ страната да ѝ осигурятѝ по възможностѝ ясно установенѝ и продължително еднакъвъ режимѝ на съществуване.

Г-да народни представители! За никога не сѝ тайна голѣмитѝ завоевания, които българскиятѝ търговецѝ направил въ полето на външната търговия — завоевания, които спечелиха пазаритѝ на много близки и далечни за-падноевропейски, па даже и презоксански страни. Всичко това, първо по частна инициатива, впоследствие подкрепено отѝ организираната проява, изразена съ разнитѝ мѣрки на стопански институти и правителство, даде единѝ повече отѝ задоволителенѝ резултатѝ.

Азѝ нѣма да се спирамѝ да говоря обширно върху значението на нашата търговия, защото други колеги ще направятѝ това. Азѝ ще си позволя само да констатирамѝ, че дълѣг се налага на управляващитѝ срѣди и на всички ония, които съдействуватѝ за развитието на нашата износна търговия, да заработятѝ още по-енергично за разширение пазаритѝ на нашата износна търговия въ страни, където сме по-слабо застапени, та при едно по-равномѣрно разпредѣление на нашѝ износѝ да бѣдемѝ по-спокойни за бъдещето на нашето земеделско производство и на нашата вътрешна търговия. За постигане на това, нашата външна търговска политика не трѣбва да се задоволява съ сключване на клирингови спогодби, но трѣбва да търси и сключва цѣлостни търговски договори съ единѝ по-широкѝ кръгѝ държави, засилването връзкитѝ ни съ които представлява реаленѝ интересѝ за нашето народно стопанство. При сключването на тѣзи договори въ съответнитѝ делегации да участвуватѝ и представители на търговско-индустриалнитѝ камари, а при подготвителнитѝ работи да се взема мнението и на съответнитѝ професионални съюзи.

Все въ връзка съ насърдението на нашата износна търговия трѣбва да се предприематѝ известни корекции въ организацията и дейността на Експортния институтѝ, съ огледѝ той наистина да подпомага и улеснява дейността на нашитѝ експортѝори. За тая целѝ е необходимо преди всичко да се премахнатѝ нѣкои ограничения въ закона за организиране и контрола на износа, досежно изискванията за правоспособностѝ на износителя, минималнитѝ количества за износѝ, задължителното членуване въ сдружението на износителитѝ и др., и да се отнеме възможността на известна група браншове отѝ износителитѝ да участвуватѝ активно при разпредѣленито на конгигентитѝ за износѝ — работи, които да свеждатѝ функциитѝ на Института отѝ единѝ органѝ за насърчение на износа въ такѣвъ, даващѝ монополѝ въ износната търговия на две, три или нѣколко лица, които, като сѝ съумѣли по единѝ или другѝ начинѝ да навлѣзатѝ въ управлението на Института, използватѝ за себе си по-голѣмата частѝ отѝ нѣкои износни артикули.

Българската търговия трѣбва да е свободна за всѣки български търговецѝ. За да се избѣгне всичко това, Експортниятѝ институтѝ не трѣбва да излиза вънѝ отѝ рамкитѝ си на контроленѝ органѝ и такѣвъ за проучване нуждитѝ на външнитѝ пазари, съ огледѝ на производственото ни стопанство. Той е само единѝ допълнитѝ дейността на Министерството на търговията и това на земедѣлното институтѝ и не може да иска да има претенцитѝ да се развива повече съ целѝ да измѣсти съ действията си тѣзи две министерства, като имѝ изземе упражняванитѝ отѝ тѣхѝ сегѝ функции. По Експортния институтѝ, обаче, ще имамѝ възможностѝ да говоря при разглеждане бюджета на сѣмния.

Г-да народни представители! При съществуващия обществено-стопански строй, главната задача на всѣко стопанско законодателство трѣбва да бѣде да се гарантира пълната свобода на стопанскитѝ инициативи и да се създадатѝ условията за тѣхното широко проявление. Въ интереса на стопанското заздравяване, налага се да се преустанови съ изземването на все по-нови и нови обекти отѝ страна на държавата, било чрезѝ Б. з. к. банка или други държавни и автономни институти и обществено-стопански организации, тъй като въ момента не съществуватѝ вече условия, които да оправдаватѝ съображенията, битѝ отѝ народостопански или изобщо отѝ нѣкакѣвъ върховенѝ държавенѝ и националенѝ интересѝ, за следването и запазването на такава политика. По такѣвъ начинѝ, между другитѝ отрицателни послѣдствия, ще се избѣгне и крайно нежелателното раздражение между представители на коо

перациите и такива на другите частно-стопански предприятия в нашата страна и ще се установи една политика, при която всички стопански предприятия ще бъдат поставени при еднакви условия на дейност и развитие.

Г-да народни представители! Когато говорим за професиите, трябва неминуемо да отбележим, че ако преди 4 години се създаде закон за организиране на професиите, то днес повелително се налага изменението на този закон и съобразяването му с днешните нужди и въ духа на днешната политика. Г-н министърът на търговията обръща отделието за организиране на професиите в дирекция, като предвижда длъжност директор. Защо е това, не знам. По моя преценка, то е съвсем излишно. Дотогава, докато не е установено каква ще бъде ролята, която стопанските професионални организации ще има да играят в живота на държавата, създаването на дирекция на професиите е излишно. При създаването на закона за организиране на професиите се даваше да се разбере, че нашата държава ще се преустрои на базата на корпоративната държава. При разработването му шест месеца по-късно ръководещите крѝгове бѝха измѝнили на първоначалните идеи и затова ние виждаме, че законите за организиране на петте професионални организации — търговци, занаятчи, индустриалци, работници и задруги — се различават съществено в своите идеологии. Тѝ далеч не сѝ съгласувани с останалите закони, засѝязващи живота на тѝзи организации, и затова в приложението им се грѝшат цели пропаста. Ето защо наложително се явява днес изменението на тѝзи закони.

От друга страна, от разпоредбите и действията на известни органи на отделието за професионалните организации пролича, че от тѝ организации се иска да играят ролята на бившите партийни организации — работа, която и в миналото сме осѝждали, и днес осѝждаме. (Рѝжоплъскания от лѝво и викове „Браво!“) Пред мен се намират една заповѝд и едно окрѝжно, които съдържанията им говорят зле за ролята и дейността на това отделие. В тѝ тѝхна дейност аз съзирам желанието за едно опартизаниране на стопанските съсловия — нѝщо, което не бива и не може в никакъв случай да се допуска, защото това ще значи унищожаването на тѝзи стопански организации.

Съ заповѝд № 1471 от 22 юлий 1938 г. министърът на търговията, промишлеността и труда заповѝдва: (Чете) „Разрѝшавам на началника на отделието за организиране и контрол на професиите да се издадат от отделието следните книги и брошѝри, а именно:

а) библиотека „Българска земя“, ...

Димитър Гичев: Дени Костов.

Министър Илия Кожухаров: Затова ли рѝжоплъскате?

Димитър Савов: ... б) библиотека „Труд и просѝта“

1. В библиотеката „Българска земя“ да се издадат книгите:

1. Речта на г-н министра на търговията, промишлеността и труда, произнесена по стѝговора на тронното слово, в 10.000 тираж;

2. История на нашето село — нѝга за селото — от Дени Костов, около 20 печатни коли; ...

Димитър Гичев: 200 хиляди

Димитър Савов: ... II. В библиотеката „Труд и просѝта“ да се издадат книгите:

1. Професионално организиране и професионално законодателство — от Ал. Илков.

2. Хартата на труда — от д-р Н. Минков.

3. Рѝководство по агитация и пропаганда от Димитър Аджарски.

4. Професионална защита чрез живо слово — от М. Чолаков.

Размѝрът на колата за всички издания да бѝде 1/32 от 74 на 100 см.

Хонорарът на горните книги да се опредѝли от комисия, като размѝрът на печатна кола се опредѝля от 1.500 до 2.500 л. на кола.

Нѝкои от лѝво: Ей!

Димитър Савов: „Необходимите срѝдства да се вземат от § 3 на допълнителния фондов бюджет на отделието.

Всички издания да бѝдат раздадени безплатно“.

Димитър Гичев: Получихме и.

Димитър Савов: Г-да народни представители! Всѝки, който е прочел нѝкоя от цитираните книги, е останал изумен, че за такава литература могат да се харчат десетки хиляди лева държавни пари, събирани често от зѝлка на българския данѝкоплатец! „Книга за селото“ от Дени Костов!

Министър Илия Кожухаров: Вие грѝшите. Това не сѝ държавни пари. Това сѝ пари на професионалните организации.

Димитър Савов: Това сѝ пари, събирани от данѝкоплатците и управлявани от Министерството на търговията. Така че министерството е, което разрешава изразходването им.

Министър Илия Кожухаров: Но не сѝ държавни суми.

Димитър Савов: Всички суми, които се събират от данѝкоплатците, сѝ държавни.

Димитър Търкаланов: Държавата сѝ закон сѝбира тѝзи пари. (Шум)

Председателстващъ Георги Марков: (Зѝви)

Дончо Узунев: Много нѝмѝсто сѝ дадени парите.

Димитър Савов: Не искам да говоря върху личността Дени Костов, когото не познавам. Слушам, обаче, че е бил осѝден за фалшификация и лишен от граждански и политически права. Това ли е лицето, което ще морализира и политически ориентира българския народ и специално стопанските съсловия? Ами чрез книгата „Харта на труда“ не се ли прави най-голямата провокация и наѝскване на едно съсловие против друго? Така ли трябва да бѝде дейността на отделието за организиране на професиите? Така ли ще постигне то каквото оная между стопанските съсловия?

Какво повелява нѝкъ окрѝжно № 3320, от 23 ноемврий 1938 г., на пѝвненския областен инспектор за организиране на професиите? (Чете)

„Като довеждам до знание:

I. Че днес, 23 ноемврий 1938 г., навършват три години от управлението на г-н министър-председателя д-р Георги Кѝосеванов;

II. Че на 25 ноемврий 1938 г. навършват три години от неговата програмна декларация, желателно е професионалните организации, като значителен факт в това управление, подчертавайки своята привѝрзаност, да дадат израз за това чрез адмириране дѝлата на управлението и на неговия ръководител. Случаят сѝ посочените годишници дава тѝ възможност на организираните, чрез инициативи, изѝшли из самите тѝх, и чрез удачно подобрени форми, да засвидетелствуват своята преданост към творците на обновена политически и стопански задрѝвена България“.

Димитър Търкаланов: Бѝше нарѝдено, по заповѝд, да изпратят поздравителни телеграми до министър-председателя Кѝосеванов.

Димитър Савов: „За тѝзи цел околиските ръководства да потикнат организациите към следните инициативи:

1. Да изпратят по този случай поздравителни телеграми до г-н министър-председателя, копие г-н министра на търговията, промишлеността и труда, г-н министра на земедѝлието и държавните имоти, съюзните органи, вѝстниците „Зора“ и „Утро“.

Драган Кисков: Но „Утро“ и „Зора“ не ги публикуваха. (Шум)

Председателстващъ Георги Марков: (Зѝви)

Димитър Савов: II. Да нарѝдят общи събрания на всички подѝделения, предѝ които вѝши лица да изнесат постиженията от тригодишното управление на г-н министър-председателя д-р Георги Кѝосеванов.

На тѝ събрания да вземат резолюции въ духа на го-вѝреното, които да изпратят до г-н министър-председателя, копие г-н министра на търговията, промишлеността и труда, г-н министра на земедѝлието и държавните имоти, съюзните органи, вѝстниците „Зора“ и „Утро“.

За стореното донесете въ инспектората незабавно".
Кой заповѣда това окръжно? Самото отдѣление, защото такива заповѣди се даваха и до другитѣ инспекции, като се отправяха и до централнитѣ съюзи на професионалнитѣ организации.

Г-да народни представители! Азъ съмъ сигуренъ, че това е станало безъ знанието на г-нъ министъра на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Илия Кожухаровъ: На коя дата?

Димитъръ Савовъ: На 23 ноември 1938 г.

Министъръ Илия Кожухаровъ: Кога е издадено самото окръжно?

Димитъръ Савовъ: На 23 ноември 1938 г.

Министъръ Илия Кожухаровъ: Въ сѣмния день ли е издадено това окръжно?

Димитъръ Търкалановъ: Г-нъ министре! Това е повсемѣстно явление — заповѣдъ за поздравителни телеграми. Васъ това не Ви ангажирава.

Министъръ Илия Кожухаровъ: Отъ кого е издадено първоначалното окръжно?

Димитъръ Савовъ: Азъ имамъ окръжното на Плевенския инспекторатъ.

Министъръ Илия Кожухаровъ: На 23 ноември 1938 г. азъ бѣхъ вече министъръ, но презъ мое време такова окръжно не е издадено. То сигурно е издадено по-рано.

Димитъръ Савовъ: Азъ съмъ сигуренъ, г-да народни представители, че това окръжно е издадено безъ знанието на г-нъ министъра на търговията, промишлеността и труда. И ако г-нъ министъръ-председателътъ е знаелъ за това, сигурно щѣше да поиска наказанието на този престарялъ се чиновникъ, защото той знае, че нѣма нищо по-срамно отъ това, да заповѣдавашъ да ти се отправятъ хвалебствени или благодарствени телеграми. Това уронва престижа и честта както на правителството, така и неговия личенъ авторитетъ и честъ. Вършеха се подобни работи преди 40 години — заповѣдаше се да се правятъ митинги и отправятъ махзари, но това бѣше въ времето на порочното минало. Трѣбва ли сега да ги повтаряме и отново практикуваме?

Г-да народни представители! Днесъ, когато всички ние имаме за задача съ нови сръдства и по нови пѣтища да обновяваме България, не можемъ да си служимъ съ старитѣ сръдства на това минало, което нарекохмѣ порочно.

Драганъ Кисъвъ: Вие събрахте всичко порочно отъ миналото.

Димитъръ Савовъ: Затова и дълго се налага на правителството, респективно на Министерството на търговията, промишлеността и труда, да ни даде единъ новъ законъ за организиране на професиитѣ, който да изключи възможността за прояви отъ подобенъ родъ, а да даде едно организиране на стопанскитѣ състояния на базата на тѣхнитѣ професионални интереси, но не и на базата на политическитѣ (Ржкоплѣскания отъ лѣво), които рано или късно ще се изродятъ въ политически организации — по-лоши отъ старитѣ партизански организации.

Г-да народни представители! Истинитѣ сѣ винаги горчиви. Тѣ бодатъ очитѣ, но по-добре да ги видимъ и знаемъ, за да вземемъ овреме мѣрки за отдѣляне доброто отъ лошото, отколкото, съ целъ да не излѣземъ отъ хатъръ или влѣземъ въ очитѣ на нѣкого, да тикаме нѣщата къмъ нови дати, като 19 май, които последици никой не може да предвиди и които могатъ да бѣдатъ катастрофални за нацията и държавата!

Г-да народни представители! Въмѣсто създаване Дирекция на професиитѣ, азъ по бихъ предпочелъ да видя създаване дирекция на стопански туризъмъ въ България. Стопанскиятъ туризъмъ е голѣмиятъ девизенъ изворъ и преди всичко индустрията на сръдното съсловие, което е най-зле за сега въ България. Това е една голѣма национална индустрия, която крие голѣми богатства въ себе си и която ние, по образа на западноевропейскитѣ държави, трѣбва да разработимъ у насъ. Стопанскиятъ туризъмъ е невидимиятъ изворъ на девизи и държавни приходи,

при който нищо не се изнася. Държави като Швейцария живѣятъ отъ стопанския туризъмъ. Франция и Италия уредиха специални министерства, а Австрия въ продължение на три години само успѣ отъ приходитѣ на стопанския туризъмъ да покрива половината отъ разходите на своя бюджетъ. Нашитѣ сѣседки Югославия и Гърция правятъ всичко, за да привлѣкатъ гости-туристи, и въ това отношение сѣ напреднали много. У насъ, съ изключение на една конференция, която ежегодно се прави по този въпросъ въ Дирекцията на българскитѣ държавни желѣзници, и малкото реклами на нѣкои наши курортни мѣста, друго нищо не се предприема. Крайно време е да се организира този стопански туризъмъ, за да се създаде отъ него единъ отрасълъ на националенъ доходъ и националенъ поминѣкъ.

Г-да народни представители! Едни отъ голѣмитѣ източници на национални богатства, това сѣ подземнитѣ такива: мини, кариери, минерални извори, петролни залежи и други. България, слава Богу, не е лишена отъ такива, и макаръ още непроучени и неразкрити, ония данни, съ които разполагаме, ни даватъ достатъчно указание, че съ една планомерна и добре установена минна политика ние можемъ да ги разработимъ и, като осигуримъ препитанието на маса хора, да увеличимъ значително националниятъ ни доходъ. При Министерството на търговията, промишлеността и труда има отдѣление, чието предназначение е не само да се занимава съ откриването на такива подземни богатства, но и съ разработването и експлоатирането имъ. За съжаление, и тукъ ние се натъкваме на липса на една ясно установена държавна минна политика, която, ако и имаме, трѣбваше да бѣде именно тукъ, при Министерството на търговията, промишлеността и труда и прокарвана отъ последното.

Въ бюджета за 1939 г. се прави една реформа, като това отдѣление се обръща въ отдѣлъ, на който сигурно ще се възложатъ по-голѣми задачи въ областта на изучаванията на подземнитѣ богатства на страната. Това е една закѣснѣла реформа, и нека се надѣваме, че колкото и да е малка, тя ще даде своитѣ резултати. Най-малко отъ нея азъ вѣдя заключението, че сегашниятъ министъръ на търговията, промишлеността и труда е можалъ въ кѣсото време правилно да се ориентира и да тури началото на една нова минна политика. Държавата, уважаеми г-да, е запазила, безъ предварително изработенъ планъ и система, повече отъ 2.000 различни периметри, обаче тя нито има техническата възможностъ, нито има сръдствата за проучването и разработването имъ. Въ закона за мини „Перникъ“ има предвиденъ единъ процентъ отъ печалбитѣ на минитѣ, който да се използва за проучване на подземнитѣ богатства. Тия суми, обаче, които отиваха въ единъ специаленъ фондъ, се иззеха миналата 1937 г. отъ Министерството на финанситѣ, заедно съ другитѣ държавни фондове, и не можахъ да се използваватъ за предназначението имъ. Съ изключение на държавната концесия „Лаканица“, за проучването на която сѣ изразходвани повече отъ 1 милионъ лева, въ по-голѣмата частъ за заплати, безъ да сѣ направени нѣкакви смѣствени проучвания и добити нѣкакви резултати, държавата, чрезъ мини „Перникъ“, е направила нѣкои проучвания въ Ломския басейнъ за търсене на въглища и въ Провадийско за солъ. Всички други държавни периметри сѣ съвсемъ изостапени, поради липса на достатъчно сръдства за проучването имъ. Трѣбва съ съжаление да констатираме, че лабораторията при Министерството на търговията, промишлеността и труда, предназначена да бѣде въ помощъ на тия проучвания, е толкова незначителна и бихъ казалъ негодна въ апаратури и инструменти, че по-скоро прилича на една занаятчийска работилница, отколкото на една лаборатория.

Резултатътъ отъ безсистемното запазване на периметри отъ държавата се изразява въ това, че държавата спъва и забавя проучването въ такава една грамадна площъ минни терени. Тя нито ги проучва, нито оставя възможностъ на частната инициатива да ги проучва и разработва. Съ това се лишава и държавата отъ известни доходи, защото, когато тѣзи периметри сѣ запазени отъ частни лица, последнитѣ плащатъ ежегодно берии, които достигатъ до 5 л. на хектаръ годишно. Налага се, следователно, държавата да ревизира своята политика за запазване периметри за своя смѣтка, като се ограничи само въ тѣзи отъ тѣхъ, които представляватъ по-голѣмъ интересъ и за които държавата може да предвиди, че ще разполага съ достатъчно сръдства, за да ги проучи, макаръ и въ единъ по-дълъгъ периодъ отъ време, на билъ той 10 или 20 го-

дини. За това, обаче, трябва да има една предварително приготвена програма. През това време частната инициатива, която е разполагала с почти същото количество запасни периметри, плащайки на държавата предвидени в закона за минитъ такси и берин, е направила доста сериозни проучвания и е подготвила и оформила въ концесии, съ установени рудни и въглищни запаси, целъ редъ минни находища, които сж въ експлоатация или въ фазата на организиране на тѣхното използване. Такива сж въглищнитѣ находища въ Балкана, въ Струмския басейнъ, въ Черноморския басейнъ и руднитѣ находища въ Бургаско, въ Родопитѣ, въ Панагюрско, въ Трънско и пр.

Иньола Търкалановъ: Панагюрскитѣ ще ги вземемъ за държавата.

Димитър Търкалановъ: Само че ги обсебиха частнитѣ лица и не оставиха нищо за държавата.

Димитър Савовъ: Презъ 60-годишното прилагане на своята политика, държавата, при запазване на повече отъ 2000 периметри, възлизали на милиони хектари, може да покаже като резултатъ отъ своята дейностъ само добиването на въглища отъ Маришкия каменновъгленъ басейнъ, който, обаче, фактически засега поне, не представлява стопански интересъ. Държавната мина „Перникъ“, както и мината „Бобовъ-долъ“, не могатъ да се считатъ, като резултатъ отъ минната дейностъ на държавата, защото тѣ сж открити и проучени първоначално пакъ отъ частни лица и държавата ги е придобила съ самия законъ за минитѣ като своя собственостъ.

Обстоятелството, че държавата не е разполагала съ достатъчно сръдства, не може да служи за оправдание на това бездействие на държавата по отношение на организиране използването на миннитѣ богатства на страната. Държавата е намѣряла сръдства за много други по-малко важни и отъ по-малко стопанско значение отрасли на стопанския ни животъ. Азъ съмъ убеденъ, че сръдства щѣха да се намѣрятъ, ако имаше досега една правилна, рационална и системна държавна минна политика.

Димитър Търкалановъ: Г-нъ Савовъ! Речта Ви е великодушна, но моля Ви, говорете по-високо, за да можемъ да Ви чуемъ.

Председателстващъ Георги Марковъ: (Звъни) Г-нъ Търкалановъ! Не прекъсвайте.

Димитър Търкалановъ: Не прекъсвамъ, г-нъ председателю. Казахъ само да говори по-високо, за да чуемъ великодушната му речъ

Димитър Савовъ: Съ последното измѣнение на закона за минни „Перникъ“ държавното управление е имало добрата идея да повѣри всички държавни минни на управата на минни „Перникъ“, очевидно разчитайки на сръдствата, съ които минни „Перникъ“ разполагаха. Тази добра идея — да се използватъ придобититѣ отъ минни „Перникъ“ сръдства пакъ за държавното минно дѣло — обаче, не даде очакванитѣ резултати. Причинитѣ за това азъ намирамъ въ обстоятелството, че едновременно съ това не се направиха и нуждитѣ реформи въ организацията на минна „Перникъ“, която по стария законъ бѣше нагледна само съ огледъ на нейната права задача — експлоатацията на минна „Перникъ“. Както всѣка педобре проучена реформа, така и тая даде обратни на очакванитѣ резултати. Колкото и желана и полезна да бѣше автономията на минни „Перникъ“, когато тя имаше за обектъ експлоатацията на едно конкретно стопанско предприятие, тя даде отрицателни резултати, когато на едно автономно държавно учреждение се възложиха задачи, свързани съ провеждането на стопанска държавна политика. Съ това мѣроприятието фактически минното отдѣление при Министерството на търговията абдикира отъ своето назначение. Предавайки на управата на минна „Перникъ“ ръководството и използването на държавнитѣ минни обекти, минното отдѣление фактически се превърна въ една контролна инспекция, а минната държавна политика — на една автономна дирекция, подчинена на Министерския съветъ, мимо отговорната държавна служба

Управата на минни „Перникъ“, въѣсто да изпълни възложената и съ закона задача — да се погрижи за проучването и експлоатацията на държавнитѣ минни обекти — ангажира всички свои свободни сръдства въ електрификацията на страната. Азъ не искамъ да оспоря граждан-

ното стопанско значение на рационалното и правилно електроизграждане на страната. Считамъ, обаче, че този голъмъ стопански обектъ — електроизграждането на страната — не може да бѣде обектъ на минни „Перникъ“, които иматъ съвсемъ друго предназначение. Електроизграждането на страната заслужава и трябва да бѣде предметъ на една специална държавна организация, снабдена съ специални за целта сръдства. Само въ последнитѣ две години държавнитѣ минни инвестирахъ въ тѣзи електрически предприятия повече отъ 200 милиона лева и съ това се лишиха отъ сръдствата си, предназначени за държавнитѣ минни сръдства, на които Министерскиятъ съветъ сигурно е разчиталъ, когато е възлагалъ на управата на минни „Перникъ“ да се грижи за използването на всички държавни минни. Днесъ минни „Перникъ“, следъ като изразходваха всички си капиталъ, благодарение на неправилната насока, която се даде на развитието на държавнитѣ минни и погрѣшнитѣ смѣтки на управата въ планиране на тѣхнитѣ сръдства, сж достигнали до положение да не могатъ да покрѣшатъ задълженията си и да диятъ заемъ даже отъ спомагателната каса на работницитѣ при минитѣ, именно каса „Миньоръ“, отъ която сж сключили единъ заемъ въ размеръ на пѣколко милиона лева за покрѣпане на най-належащитѣ си нужди. Причината наличностъ на минитѣ, не надминаваща днесъ 15 милиона лева, представлява стойността на предлаганата, но неизпълнени поръчки за въглища, при дългове надъ 60-70 милиона лева. Ясно е, че това отслабена финансовата сила на държавнитѣ минни „Перникъ“ изключва смѣнитѣ отъ тѣи необходимото имъ участие въ проучване на подземнитѣ богатства на страната и разработването имъ, и затова тѣ се ограничиха само съ известни проучвания въ Провадийско за солъ и въ Ломско за проучване на Ломския каменновъгленъ басейнъ. Азъ, и като народенъ представителъ, и като човѣкъ отъ този край, бѣхъ жалеалъ да зная, какви сж резултатитѣ отъ тѣи проучвания и моля г-нъ министъра да ми съобщи, защото усилено се говори, че тѣи проучвания сж на съвършено погрѣшна база, че за тѣхъ сж изразходвани маса пари и, което е най-сѣмъшествено, че въ комитетнитѣ професионални сръди, включително държавнитѣ минни инженери, действията на управата на минни „Перникъ“, както въ Провадийско, така и въ Ломско, сж помложени на сериозна критика. Споредъ моитѣ сведения, въ проучването на Ломския каменновъгленъ басейнъ сж похарчени повече отъ 15 милиона лева, а пѣкои твърдятъ, че сж два пѣти повече, безъ досега да сж получени положителни резултати, освенъ тѣзи, че въглищата съдържатъ 50% вода и иматъ само около 2500 калории топлинна сила. Проучването на този басейнъ е започнало презъ 1984 г., първоначално съ сонда. Следъ 19 май, съвсемъ случайно — а не както му е редътъ, следъ зрѣло обмисляне отъ комитетнитѣ служби и лица — казвамъ, при едно ешмедеме се решава въпросътъ за създаването на шахта, която едновременно да е и проучвателна и експлоатационна и която шахта, съ дълбочина 70 метра, струва около 10 милиона лева. На 70 метра дълбочина излиза, обаче, вода и се установява, че подъ самия въглищенъ пластъ се намира единъ пѣсченъ пластъ, който отива къмъ Дунава и отъ тамъ нахлува громадно количество вода съ 6 атмосферни налягане. За да се черпи тази вода, управата на мината изчислява теоретически, че сж необходими 10 помпи, всѣка отъ които да изхвърля по 2 куб. метра на минута, или 20 куб. м. вода въ минутата. За извърлянето на тази вода самиятъ технически директоръ инженеръ Радославовъ изчислява, че ще се изразходватъ 10 милиона лева годишно. Комитетнитѣ минни инженери, обаче, оспорватъ изчисленията на г-нъ инженеръ Радославовъ и намиратъ, че нахлуващата вода възлиза на около 60 куб. метра въ минута и че най-малко 20 милиона лева, ако не и повече, ще струва водочерпването. А за добиването на електрическа енергия, необходима за това водочерпване, трябва да се построи една електрическа централа, която ще струва, по изчисления на самия инженеръ Радославовъ, къмъ 50-60 милиона лева и необходимото гориво за която ще се докарва отъ минни „Перникъ“. Геоложитѣ, консултиранъ за тѣхното мнение по каменновъгленото находище въ Ломския басейнъ, заявяватъ, че водата е толкова много, щото мината изобщо не може да се експлоатира, и по тѣхно мнение и дълбоко убеждение Ломскиятъ басейнъ трябва изобщо да се изостави като такъв, непредставляващъ нито геоложки, нито стопански интересъ. За да дойдатъ до тая констатация, минитѣ сж похарчили за направа на една шахта 10 милиона лева грѣшни пари, когато всичко това е могло да се кон-

статира, по мнението на компетентни минни инженери, съ сонда и е пълвало да струва повече от 400—500 хиляди лева. Една калкулация на инженери при минитъ „Перникъ“, направена при разкритикуване реферата на техническия директор инженер Радославовъ относно проекта му за доизграждане и експлоатация на Ломския каменовъгленъ басейнъ, въ които се изтъква, че за постройката на електрическата централа при същия басейнъ ще се инвестиратъ най-малко 50-60 милиона лева, че, за да се разработи мината до степенъ на едно производство отъ 100.000 тона годишно, ще е необходимо да се работи най-малко 5 години подредъ и че за водочерпане само ще се изразходватъ къмъ 20 милиона лева годишно, показва, че единъ тоя каменни въглища, при инвестиция и разноси отъ 150 милиона лева, ще струва къмъ 600 л., срещу стойностъ отъ 300, респ. 400 л. на тоя въглища отъ мини „Перникъ“. А като се вземе подъ внимание, че добитиѣ отъ Ломския басейнъ въглища, подсушени, пѣма да иматъ повече отъ 2500 калории, ясно е, че тѣ ще струватъ четири пѣти по-скѣпо отъ перникитѣ.

Председателстващъ Георги Марковъ: Г-нѣ Савовъ! Първо, прави апелъ да приключите. — Г-да народни представители! Понеже частъ е 9, ще моля да се съгласите да се продължи заседанието до приключване дебатитѣ по бюджетопрокта на Министерството на търговията, промишлеността и труда. Които сѣ съгласни, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събрание приема. Продължете, г-нѣ Савовъ, по приключвайте.

Димитъръ Савовъ: И азъ си задавамъ въпроса: при тая цена на въглищата, кому ще бѣждатъ продавани тѣ, за какво ще бѣждатъ употребявани тѣ, когато се знае, че маришкитѣ въглища, подсушени, сѣ 2500 калории, българскитѣ държавни желѣзници отказватъ да ги купуватъ?

Предвидъ на напредналото време, както и на изнесеното отъ единъ отъ ораторитѣ относително проучванията въ Ломския каменовъгленъ басейнъ и въ Провадия за солъ, и понеже сведенията, сѣ които азъ разполагамъ, се покриватъ въ голѣмата си частъ сѣ вече изнесенитѣ такива за тази дейностъ на държавнитѣ мини „Перникъ“, за да ви спестя времето и да не приповтарямъ, азъ ще се задоволя само да помоля г-нѣ министъръ Кожухаровъ, който е единъ високо-интелигентенъ човѣкъ, да проучи този въпросъ и, ако досега изнесеното е вѣрно — а азъ нѣмамъ причини, отъ сведенията които получихъ отъ компетентно мѣсто, да се съмнявамъ въ това — да вземе съответнитѣ мѣрки и да турне всѣкого на мѣстото му.

Г-да народни представители! Казахме, че мини „Перникъ“ сѣ засли сѣ електрификацията на страната, а главно на Маришкия басейнъ. Какви сѣ били проучванията за изграждането на това електрификационно стопанско предприятие и какъ сѣ правени калкулациитѣ личи отъ следното: 1) управата установява, че електроизграждането въ тази областъ ще струва 50-60 милиона лева, а досега сѣ изразходвани 166 милиона лева и се търсятъ нови 67 милиона лева за доизкарване далекопровода Казанлъкъ—Търново. Калкулираше се е, че една подцентрала ще струва 9 милиона лева, а на търга се получава цена 36 милиона лева и се отдава постройката за 24 милиона лева, значи три пѣти по-скѣпо отъ първоначалнитѣ калкулации. Кои сѣ виновницитѣ за всичко това? Главниятъ директоръ или електроинженеритѣ? Тѣ, обаче, твърдятъ, че не сѣ виновни, защото главниятъ директоръ искалъ да му се дадатъ ниски цени, за да се реализирало електроизграждането, тъй като, ако предварително се знаело, че ще струва толкова скѣпо, може би нѣмало да се дамъ човѣкъ да се съгласи сѣ инвестирането на такива голѣми суми, които правятъ предприятието нерентабилно. Отъ друга страна, между инженери се поддържа, че електроинженеритѣ, завеждащи тази служба, били едни отъ най-способнитѣ у насъ. Подъ напора на разкритията и образуването се обществено мнение управата на мини „Перникъ“ решава тѣхното уволнение, като първоначално издава заповѣдъ, че се уволняватъ по подаване на оставка, а когато тѣ протестиратъ, че не сѣ дали оставка, излиза заповѣдъ, че се уволняватъ въ интереса на службата за злоупотребления. Но ако има злоупотребления, защо се само уволняватъ, а не се дадатъ на прокурора? Въ какво се състои това злоупотребление, за да се задоволи минната управа само сѣ едно уволнение, и то първоначално само сѣ мотивъ по подаване оставка?

Димитъръ Търкалановъ: Не е късно да отидатъ при прокурора.

Димитъръ Савовъ: За всичко това народното представителство има право да поиска обяснения, обществото трѣбва да бѣде осѣтлено и азъ моля г-нѣ министра да бѣде така добъръ и ни осѣтли.

Димитъръ Търкалановъ: И да ги изпрати на прокурора!

Димитъръ Савовъ: Г-да народни представители! Мини „Перникъ“ сѣ най-голѣмото наше държавно минно предприятие. На него българското стопанство гради своето съществуване, своето развитие. Въ неговитѣ рѣце е националната ни и стопанска сигурностъ, защото насъ пѣмамъ, сѣ изключение на нѣколко частни мини, други разработени каменовъглени обекти, отъ които както българскитѣ държавни желѣзници, така и нашата индустрия да черпятъ необходимитѣ каменни въглища. Отъ различнитѣ статии и изявления на директоритѣ се добива впечатление, че чрезъ технически подобрения въ експлоатацията минната управа е успѣла да намали производствениѣ разходи. Анализирането производствениѣ разходи на всѣко индустриално предприятие, а особено на едно минно такова, е единъ крайно сложенъ въпросъ, свързанъ сѣ познаване въ най-голѣми подробности експлоатацията на предприятието. Единъ мой професоръ по статистика въ Парижъ твърдише, че сѣ цифритѣ единъ опитенъ човѣкъ може да си играе както иска. Ето защо, когато се дава преценка върху производствениѣ разходи на дадено предприятие, трѣбва да се внимава отъ кого е правена тази преценка. Отъ даннитѣ въ единъ докладъ на провѣрителния съветъ на държавнитѣ мини, отъ 10 мартъ 1936 г., до министра на търговията, азъ извличамъ единъ подробенъ анализъ за производствениѣ разходи на мини „Перникъ“ отъ 1928 до 1935 г. включително, презъ които години минитѣ сѣ имали почти еднакво производство: въ 1928 г. 1 188.000 тона, а презъ 1935 г. — 1 161.000 тона. Производствената стойностъ на въглищата за 1928 г. възлиза на 155 21 л. на тонъ, за 1935 г. — на 109 66 л. на тонъ, сѣ други думи, сѣ едно намаление сѣ 45 55 л. на тонъ. На пръвъ погледъ това е едно чувствително намаление стойността на тоя въглища. Голѣмиятъ въпросъ, обаче, на който трѣбва да се отговори, е: дали това намаление се дължи на техническиѣ подобрения на експлоатацията или на други причини? Въ доклада на провѣрителния съветъ се казва дословно следното: „1. 48% отъ това намаление се дължи на естественото намаление на амортизацията; 2. 37% отъ същото намаление се дължи на намалението на заплатитѣ и надницитѣ на персонала и работницитѣ; 3. 15% отъ намалението се дължи на намалението на стойността на употребенитѣ материали, електрическа енергия и др.“ Следователно, азъ не виждамъ отъ къде е дошло намалението въ цената на производствениѣ разходи, вследствие технически подобрения въ експлоатацията. Отъ друга страна, срещу управата на мини „Перникъ“ се кървя тежкото обвинение, че тя, въ желанието си да добие по-голѣми печалби и по-голѣма производителностъ, прокарва една хищническа експлоатация, каквато никогато въ „Перникъ“ не е имало и никѣде не е съществувала, като се губятъ безвъзвратно голѣма частъ отъ запаситѣ въглища на това национално богатство. „Перникъ“ има 4 каменовъглени пласта, наименувани отъдолу нагоре сѣ буквитѣ А, В, С, Д. Най-лесно се експлоатира, и то сѣ най-малки разходи, пластътъ В, по-скѣпо пластътъ Д, а най-скѣпо и труденъ пластътъ А и долниятъ етажъ на пластъ Д. Пластъ С не се експлоатира, понеже е много малъкъ — 20—30 см. само. Твърди се, че днешната управа е изоставила подготовката на експлоатацията на пластъ А; изземва се само оная частъ отъ пластъ А на рудникъ „Жуминдолъ“, подготвена отъ бившето управление преди 1935 г. Експлоатира се преимуществено пластъ В, което е довело до изчерпване на запаситѣ отъ въглища отъ този пластъ въ рудникъ „Бѣли-бръгъ“, рудникъ „Старитъ рудникъ“ и западното поле на рудникъ—шахта „Св. Анна“. Разхищението се състои въ изоставянето на пластъ А, който по този начинъ или окончателно се губи за народното стопанство, или пъкъ, ако нѣкога се реши да бѣде иззетъ, ще струва извънредно скѣпо. Днесъ рудникъ „Бѣли-бръгъ“ срещу единъ капацитетъ 1.000—1.200 тона дневно дава само 100 тона дневно, а рудникъ „Красно-село“ е съвсемъ затворенъ. Трѣбва да се обърне внимание и върху намалението презъ последнитѣ години на необходимата подготовка за разработване на нови рудни обекти за добиване на новъ тонажъ, която сега се избѣгва, за да не се увеличава κόσумата стойностъ на въглищата, но безъ която рискуваме да оставимъ следъ нѣколко години българското

стопанство без достатъчно вжглища. За покриване нуждата от вжглища се копаят такива от рудника „Куциянъ“, защото се намират на повърхността и тяхното добиване струва два пъти по-евтино от това на ония вжглища, вадени от шахтите. На времето си, през 1920 г., когато е откриван рудникът „Куциянъ“ и см искани от Народното събрание кредити за купуване на машини за експлоатация на този рудник, се е заявило, че той — рудникът „Куциянъ“ — ще трябва само да се открие и държи в резерва за в случай на народно бедствие, война и др., когато за добиването на вжглищата се бъде достатъчна детската и женска работна ръка. Рудникът „Куциянъ“ се изчислява да има около 10 милиона тона вжглища. По тия и други съображения Военното министерство е предписало и поискало от мини „Перник“ да не експлоатира рудника „Куциянъ“. Това искане, обаче, на министерството не е взето под внимание и управата, поради съображения, казани вече, продължава неговата експлоатация, с риск да го изчерпи. Тук се слага въпросът: с какви запаси каменни вжглища разполагат мини „Перник“? Съгласно едно изчисление на г-н Богомилъ Радославовъ, приемаше се че басейнът на мини „Перник“ съдържа 1 милиард и 200 милиона тона. Неговият брат, сегашният технически директор, Василъ Радославовъ, ги изчислява на 800 милиона тона, за да се коригира и сега ги изчислява на 200 милиона тона. А инженерът при мини „Перник“ ги изчислява на 90 милиона тона. При положение на годишно производство от 1.500 хиляди тона, каквото е днес, това значи, че за 50—60 години басейнът на мини „Перник“ ще бъдат окончателно изчерпани. Като имаме предвид, че за да дойдем до днешното производство на мини „Перник“, държавата е употребила 50 години време, за да ги разработи, ясно е за всички, че крайно време е държавата да предприеме нови проучвания на минни находища, съ разработването на които да гарантира страната ни с необходимото за след 50 години гориво. От г-н министра на търговията, в отговор на едно запитване, чухм, че кризата в продължителността с каменни вжглища от мини „Перник“ се дължи на липсата на вагони. Компетентни лица, обаче, твърдят, че като не ще отнежат, че една от причините за тази криза е именно липсата на вагони, втора една причина, която е много по-голяма и върху която всички трябва да се замислят, е липсата на достатъчно производство вжглища, която трябва да се търси в непредвидливостта и погрешното ръководство в експлоатацията на мините.

Никола Търкалановъ: И липса на организация.

Димитър Савовъ: Азъ нѣма да се спирамъ да говоря върху социалната политика, провеждана от управлението на мини „Перник“, която е независима и освободена от задълженията по закона за обществените осигуровки и други трудови закони. Азъ съмъ длъженъ, обаче, да направя констатацията, че покрай голѣмитъ строежи, които минната управа провежда с огледъ изпълнението на своята социална политика, като постройка на лѣтни бани, басейни и плажове, за които се харчатъ милиони, същевременно тя намалява и работническите надници, от което намаляние търси да реализира по-голямъ дѣлъ от печалбитъ си. Днесъ срѣдната надница за копачъ е подъ 100 л., а по-рано е била надъ 200 л. И днесъ, когато съ законъ стачките и локаутите сѣ забранени, ние бѣхме изненадани съ една, така да се нарече, мъртва стачка, проведена отъ работниците в рудника „Царева-круша“, която е траяла на 30 декември, 2 и 3 януарий и на 4 прекратена. Поводъ за тази стачка е дала новата таблица за акордитъ, съ която фактически сѣ намалявали надниците на работниците. Тая стачка се е състояла въ това, че работниците, които преди влизането въ сила на тази нова акордна таблица сѣ изкарвали 1.400 тона дневно, намаляватъ своето производство на 700 тона, като казватъ, че толкова могатъ, толкова работятъ. За отстранение на това тѣхно недоволство главниятъ директоръ е отменилъ приложението на новата таблица.

При това положение на нѣщата, когато мини „Перник“ сѣ измѣнили на своето първоначално предназначение и сѣ се отклонили отъ прѣката си задача, каквато и Министерскиятъ съветъ, съ измѣнението на закона имъ е възлагалъ, дългъ се налага частъ по-скоро да се установи една опредѣлена държавна минна политика. За да се тури редъ, обаче, въ минното народно стопанство, трябва да се направятъ коренни реформи въ държавната организа-

ция. Така установената политика трябва да се провежда и ръководи отъ съответната държавна отговорна служба въ Министерството на търговията. Мини „Перник“, съ своето автономно управление, трябва да бъдатъ непосредствено подчинени на министерството. За всичко изнесено азъ моля г-нъ министра на търговията, промишлеността и труда да произведе една анкета, въ която да влѣзатъ компетентни лица, или пъкъ да се съгласи на една парламентарна анкета, за да се потърсятъ и намѣрятъ отговорни лица и турне точка на тия разхищения и излагане както интереситъ на народното ни стопанство, така и тия на държавата.

Никола Търкалановъ: Не е зле да участвуватъ и народни представители.

Димитър Савовъ: Г-да народни представители! Не по-малко важно по значение за стопанското развитие на страната е и професионалното образование. Нѣкога занаятчиитъ сами се грижеха за своето образование, което се е свеждало главно къмъ изучаване на занаята, дотолкова доколкото е можалъ да задоволява нуждите на времето.

Постепенно икономическото развитие унищожи много отъ съществуващите занаяти, други модернизира, а трети постави като начало на развитие на индустрията, която вече изискваше добре подготвени и школувани работници. И тогава именно се почувствува нуждата отъ специални професионални училища. Самитъ социални нужди ги наложиха, дадоха имъ животъ.

Започна се едно измѣстване на ръчния трудъ отъ машинния, домашното производство се замѣни съ фабричното, а дребнитъ предприятия се изтикаха отъ едритъ. На човѣка-работникъ се съпостави машината-работникъ и тогава именно се съзрѣ нуждата, щото това съпоставяне на човѣка съ машината да се организира така, че тѣ да бъдатъ „приятелитъ“ и заедно да творятъ и подготвятъ кадри на ония, които бѣха предопредѣлени да влѣзатъ нова кръвъ въ жилитъ на стопанския организъмъ, да дадатъ знания и да формиратъ творцитъ на материалната култура на страната.

Професионалнитъ училища сѣ застъпени главно при Министерството на търговията, промишлеността и труда и търговско-индустриалнитъ камари и по своето същество сѣ търговско-промишлени училища.

Презъ изтеклата 1937/1938 учебна година при Министерството на търговията, промишлеността и труда и търговско-индустриалнитъ камари е имало 172 училища съ 31,008 ученици отъ двата пола, 905 редовни учители, 1,015 лектори и 81 кандидатъ-учители.

Училищата сѣ се дѣлили на:

- 1) механотехнически и индустриални училища;
- 2) търговски училища;
- 3) девич. занаятчийски и домакински училища;
- 4) промишлени училища;
- 5) допълнителни занаятчийски училища.

Търговско-промишленитъ училища и допълнителнитъ училища отварятъ пътя на широкитъ маси, на работещия народъ къмъ тѣхния творчески възходъ и устремъ да градятъ материалната култура на страната ни. Младото поколение се обучава и възпитава, за да бъде веднага годно да се справи съ тежкитъ искания на живота, като съ своя приносъ се стреми да го направи по-лекъ и приятенъ. Тѣзи училища, които даватъ общо и специално образование на ония, които по различни причини нѣматъ възможностъ да вкусатъ отъ сладоститъ на общото образование и специална висша наука, трябва да бъдатъ широко подкрепени и щедро подпомогнати поради голѣмото имъ народостопанско значение и доказана полза. Тѣхното мѣсто, г-да народни представители, е именно при Министерството на търговията, промишлеността и труда, и азъ не съмъ съгласенъ съ мнението, изказано отъ нѣкои колеги при дебатитъ по бюджета на Министерството на просвѣтата, че чрезъ едно унифициране на просвѣтното дѣло тѣ трябва да отидатъ подъ ведомството на това министерство. Нѣмамъ нищо противъ единъ постояненъ контактъ — това и днесъ се върши — между дветъ министерства относително съвмѣстното изработване на програми и пр. Необходимо е, обаче, тия, които готвимъ за утрешния денъ да влѣзатъ въ стопанския животъ на страната и да творятъ материални блага, да останатъ тамъ, където стопанската мисль доминира, където нашата стопанска политика се реди и провежда. И ако, по общо признание на министерството и общественото мнение, училищата, организирани и издържани отъ търговско-индустриални камари,

дадоха такива блестящи резултати; ако тяхните програми и техните организации се одобриха и много от тях бяха признати за образцови в страната — образцови не само по уредба, но и по резултати — това се дължи на факта, че теорията се свързва с практиката. Практическата мисъл на стопанския деятел, съчетана с педагогическата на преподавателя, дадоха онова, което днес и утре е нужно за ония, които, бѣгащи от държавната трапеза, търсят своето препитание в полето на стопанската дейност — търговия, индустрия и занаяти.

Председателстващ Георги Марковъ: (Звъни)

Димитър Савовъ: Още една минута.

Дадените материални сѣдства за тяхното изграждане и обзавеждане не сѣ дадени напразно, и азъ сѣ задоволявамъ констатирамъ, че въ тазгодишния бюджетъ сѣ предвидени повече сѣдства за това образование, отколкото въ миналогодишния.

Вѣрѣки това, обаче, то е все още недостатъчно. Необходимо сѣ повече сѣдства за материалното и техническо обзавеждане на училищата. Голѣмиятъ брой отъ тяхъ страдатъ отъ липса на учебни пособия. Азъ самичкъ сѣмъ констатирамъ въ училища, въ които учениците трѣбна да се запознаятъ сѣ всички модерни машини и инструменти, употребявани било въ индустриалните предприятия, било въ занаятчийските работилници, да се обучаватъ на машини, които на Западъ ще намѣрите само въ музеите. Новото, модерното, това, на което и сѣ което тѣ ще бѣждатъ повикани да работятъ въ живота, имъ се показва само на картини или чертежи. Оборотните сѣдства, т. е. сѣдства за набавяне на материални и дребни инструменти, сѣ които сѣ за обучението, сѣ съвсемъ оскудени и често най-необходимото, като лѣпи, ларче жѣлѣзо, кожа, платъ или подобни, липсватъ. Но познавайки днешните финансови възможности на държавата ни, азъ се ограничавамъ да помоля г-нъ министъра на търговията, промишлеността и труда да си вземе бележка и въ бюджета за идната година да бѣждатъ предвидени по-големи суми за обзавеждането на тѣзи училища и тяхните въществени разходи.

Едно ми прави, обаче, странно впечатление, а то е, че учителите при тѣзи училища, частъ отъ които сѣ сѣ специално, а друга частъ сѣ общо образование, се третира въ различно отъ учителите въ общообразователните училища. Така, при Министерството на просвѣтата възнаграждението за всѣки прослужени 6 години се увеличава отъ 140 на 200 л. месечно върху основната заплата, а за редовните гимназиални учители, учители специалисти, околийски инспектори и пр. отъ 230 и 250 л. на 350 л. месечно. Справедливо е, щого и учителите при професионалните училища да бѣждатъ поставени на сѣщото ниво. И азъ моля, щото на: а) учителите, учителите-счетоводители, редовните учители-специалисти при сѣрѣдните и практически търговски и промишлени училища, сѣ основна заплата 2.350 и 2.510 л., да имъ бѣ даде тоже увеличение за 6 прослужени години отъ 200 л. и б) на редовните учители-инженери, редовните гимназиални учители, учители-специалисти и приравнени, които получаватъ основна месечна заплата 2.860 до 4.140 л., както и на директорите на сѣрѣдните практически търговски и промишлени училища, помощникъ-началника на отделение за търговско и промишлено образование и службите при сѣщото отделение, които длѣжността изхождатъ отъ учителски, да получатъ 350 л. Сѣ това ще се внесе една справедливостъ и едно третиране човѣшко. Освенъ това, намирамъ, че и сумите, предвидени за лекторски, не сѣ достатѣчни и наложително е да се увеличатъ. Всичко това е необходимо, за да имаме въ тѣзи училища единъ качественъ персоналъ и да можемъ да дадемъ на тѣя, които идватъ сѣ такава голѣма любовъ въ тѣя училища, едно качествено образование, така необходимо за преуспѣването имъ въ живота.

Голѣма плеада просвѣтно-стопански дейци, които напускатъ тѣя училища, чрезъ своя трудъ ще дадатъ многократно повече за издигането на стопанския ни животъ: търговия, индустрия и занаяти. Нека всички се проникнемъ отъ съзнанието за необходимостта и ползата отъ тѣя училища. Сѣ малкото сѣдства, които ще дадемъ, ние ще допринесемъ за изграждането, доусвършенствуването и модернизирването на търговско-промишлените и допълнителни занаятчийски училища, като ги направимъ да бѣждатъ истински фарове, показвайки и осветявайки правия пътъ на подрастващото поколение, да търси разковничето за издигане на националната, духовна и материална култура на страната ни. (Продължителни ржкоплѣскания)

Председателстващъ Георги Марковъ: Има думата наредениятъ представителъ г-нъ Панайотъ Станковъ.

Панайотъ Станковъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Следъ като отъ тази трибуна се изредиха добри познавачи на нашите стопански въпроси и тѣй изчерпателно ги разгледаха, на мене остава сравнително много малко да кажа, ржководенъ отъ желанието да спестя вашето време и да не повтарямъ, да не засѣгамъ сѣщитѣ въпроси, които се засегнаха отъ преждеговорившите.

Азъ ще си позволя да засегна само нѣколко въпроси предъ васъ, които бѣха вече засегнати отъ преждеговорившите, обаче бѣха представени въ една свѣтлина, която дава възможностъ за едно криво разбиране и тълкуване на дадени задачи.

Азъ бихъ желалъ най-напредъ да обърна вниманието ви върху единъ въпросъ, по който тѣй много у насъ се е спорило; върху единъ въпросъ, по който сѣществуватъ дори и едно, бихъ казалъ, недостатъчно разбиране — това е въпросътъ за отношенията между търговци и кооперации. На васъ сигурно е правило впечатление, че повечето отъ кооперативните печатни органи въ страната, които възлизатъ на нѣколко десетки, не преставатъ да се занимаватъ сѣ дейността на отдѣлния търговецъ или сѣ професионалната организация на нашите търговци. Сѣ прискърбне трѣбва да констатирамъ, че при изяснянето на тѣзи спорове, отъ кооперативните сѣрѣди се влага една тенденция, която, бихъ казалъ азъ, не е съгласувана сѣ добре разбраните стопански интереси на страната.

Кооперациите у насъ не скриватъ дори желанието си да се домогнатъ до едно монополно положение въ областта на обмѣната. А монополъ, билъ той провежданъ отъ кооперациите, билъ той провежданъ отъ търговците, еднѣкво не е въ интереса на стопанството. На мене, който изхождамъ изъ една избирателна колегия, въ която кооперативното движение е много силно развито, при обиколките ми въ миналото и сега винаги ми е билъ слаганъ този въпросъ — за отношенията между кооперации и търговци. И азъ сѣмъ го освѣтлявалъ така, както мисля, че диктуватъ добре разбраните стопански интереси на страната.

Преди всичко, кооперацията, като стопанска форма, има за задача да защити интересите на дребните сѣществувания у насъ, или да съкрати пътя между производителъ и консуматора. Нашите кооперации, обаче, сѣмѣтатъ, че тѣ могатъ напълно да оправдаятъ това изначение, което тѣ си опредѣлятъ и сѣмѣтатъ, че сѣ това ще услужатъ на народното стопанство. Това разбиране, г-да, отъ гледище даже на ортодоксалната кооперативна идея, не издържа критика. Голѣмиятъ италиански професоръ, кооператоръ и идеологъ на кооперативната идея, професоръ Валенти, намира, че за да може да сѣществуватъ кооперацията като стопанска форма и за да може тя да оправдае своето назначение, паралелно сѣ нея трѣбва да се развива и частната инициатива. И това е обяснимо и напълно понятно за всѣки, който познава сѣщината на обмѣната. Защото конкуренцията, която отдѣлния търговецъ би упражнилъ на кооперацията — а назначението на кооперацията е да упражни конкуренция на частния търговецъ — ще бѣде оправдана само тогава, когато тази конкуренция предизвика било у частните стопани, било въ кооперациите едно редуциране на разносиките. Търговците у насъ сѣ право негодуватъ, защото, ако проследимъ развитието на кооперативното движение въ България, ние ще видимъ, че то, благодарение на това, че е било щедро поощрявано и подпомагано отъ страна на държавата, се е разрастнало до едни размѣри, които не отговарятъ на рѣста на нашето стопанство и на нашата страна.

Азъ се питамъ: кое извѣка на животъ толкова хиляди кооперации у насъ, къмъ 5.300 до 1935/1936 г.? Азъ давамъ право на търговците да негодуватъ, защото кооперацията ще може да оправдае своето назначение само тогава, когато тя може да стѣпи здраво на своя крака, безъ да чакъ подкрепа отъ когото и да било. Азъ си спомнямъ единъ случай. Ше ми позволите да го изнеса предъ васъ. Въ Прага, въ едно академическо събрание, се бѣше явилъ да докладва професоръ Храгевичъ за кооперативното движение въ България. Той бѣше изяснило време въ България. Следъ неговия докладъ, поради жестоки критики на колегите му, азъ видѣхъ въ какво тежко положение бѣше и Храгевичъ, и най-голѣмиятъ теоретикъ на кооперативното движение въ България. Тѣ правилно разбиратъ, че кооперацията ще оправдае своето назначение, когато тя се опира на собствените си сили, когато тя разчита, че ще събере дребни спестявания, които тя ще може да оплозотвори.

Това поощряване на кооперативното движение у нас е резултат, мисля аз, на внимателството на държавата вън стопанския живот, което от войната насам стана осезателно и широко. Войната, покрай другите влияния, остави и тази, че застава държавата да се намесят активно вън стопанския живот на своите страни, което затрудни, бих казал аз, още повече стопанския живот. Защото надали би имало по-трудна политика от тази да се провежда това внимание на държавата. Държавата, за да може да проведе това свое внимание, наложено, признавам това, и от външни причини, трябваше да прибегне, и прибегна, до кооперативите. Тя ги приплати вън сътрудничество и им възложи задачи, които се оказаха не за тяхната подготвеност. Аз съмтам, че държавата ще трябва да направи корекция вън своята политика, поощрявайки не само кооперативите, а, както казаха и господата преговорници, и личната инициатива и да й даде възможност да разгъне тя всички ония възможности, които крие; да използва личната инициатива, да използва и средствата на отделния стопанин, на отделния търговец.

(Председателското място заема подпредседателят Димитър Пешев.)

Тук се засегна и друг един въпрос — въпросът за професионалното организиране, който претендирам да познавам добре. Мене ми стана извънредно мъчно, когато един мой другар го представи вън една такава събличина и му даде едно такова назначение, каквото той вън всъщност нима. Организирането на стопанските съсловия на професионална база бй резултат не на никакви политически интереси, не на никакви домогвания за създаване на политически партии, за създаване на никаква политическа сила или стопанска партия, както някои мислят. Не. То е резултат на едно съзнание у самите стопански съсловия, у отделните стопански дейтели, които търсят вън своята професионална организация защита не само на професионалните си интереси, но търсят защита и на своите старини ако щете. Защото от войните насам търговското съсловие, стопанските съсловия изнемогват. Всички тй обединиха, обедини влияят български народ. Днес надали има стопанско съсловие у нас, което да може да се похвали сън никаква печалба. Търговското съсловие също така, водено от съзнанието за своето социално подпомагане, за своето професионално организиране, потърси своята организация. И тази организация не датира, както би могло да остане впечатление от думите на някои преговорници, от 19 май насам. Специално организацията на българските търговци датира от 31 години

Никола Кочев: На всички се върти вън главата 19 май!

Панайот Станков: Да. — Миналата година търговците имат своя професионална организация. Върно е, че след 19 май се създадох закони за професионално организиране, включително и за българските търговци. Но не това бйше стимулът, привудата, която накара търговците да прибегнат към организиране. След 19 май търговското съсловие само реорганизира своята организация, като я нагоди към нуждите и изискванията на новото време. Че кое не се промъли вън съята? Търговците, които бйха живели 30 години организационен живот, пригърнаха новата форма на своето организиране, която вън основата си оставаше същата като старата. При нея се въведе само задължително плащане на членски вносъ. Това задължително плащане на членски вносъ е, може би, единственото, което различава организацията на търговците след 19 май от она преди 19 май. Но какво представлява има вън това? Не бйше ли то една абсолютна необходимост — търговците сън свои средства да потърсят защита на професионалните си интереси и да потърсят начинъ да осигурят своите старини? Търговското съсловие, както и другите съсловия, прибегна към създаването на посмъртна каса и пенсионен фондъ при своята професионална организация. Това държавата вън никакъв случай не можеше, или, най-малкото, не е могла досега, да им осигури. Следователно, тй трябваше сами да си помогнат, трябваше чрезъ сътрудничеството си вън своята организация да си създадат една институция, която да гарантира тяхното съществуване.

Тук се хвърлиха тежки упреци и срещу службата за професионалното организиране. Моят добър приятел г-нъ Раменъ я нарича „професионална пропаганда“.

Дончо Узунов: Не я познава.

Панайот Станков: Очевидно, той не познава самата същина на тая служба, или не си е далъ достатъчно трудъ да разбере ползата отъ този начинъ на организиране, ползата отъ тази служба за професионално организиране. Може би и азъ ще бъда съгласенъ довъжде съ него, че службата за професионалното организиране у насъ трябва да се проявява по такъвъ начинъ, че да не се чувствува, да нима едно командващо, бих казалъ, положение. Азъ съмъ следилъ отблизо дейността на тази служба за професионално организиране и трябва да призная, че когато начело на тая служба е имало лице съ разбиране, че ще командва професионалните организации, отношенията между тия организации и службата винаги съ били обтегнати и винаги вън професионалните организации е съществувало едно негудование срещу службата. У мене е затегнало опасението, че разрастнала се тази служба вън една дирекция, резултатътъ може би нима да бъдатъ по-добри отъ тези, които може да даде отделението. Ние винаги сме разбирали, че назначението на отделението за организиране на професията е да подпомага професионалното организиране на стопанските съсловия. И тукъ азъ се резервирамъ за създаване на тази дирекция по бюджетно-проекта, ръководенъ именно отъ тези опасения.

Професионалното организиране, както казахъ, нима никакъв политически задачи и правителството никога не е търсело да изкористи професионалните организации, както чухъ някои да го винятъ вън това. Трябва да признаемъ крайната лоялност и коректност на управлението отъ три години насамъ къмъ професионалните организации, които съ оставени свободно да се развиватъ, да осъществяватъ онъзи инициативи, за които по-преди съ само мечтали, а именно: посмъртни каси, пенсионни фондове и пр. Желателно е часъ по-скоро тия инициативи да бъдатъ осъществени чрезъ единъ специаленъ законъ и за ония съсловия, както е случаятъ съ търговците, които няматъ още посмъртна каса и пенсионен фондъ

Г-да! Отъ уважаемия г-нъ Петровъ се направи една критика на закона за уреждане вънтрешната търговия. Азъ оставахъ малко изненаданъ отъ това, че чувамъ г-нъ Петровъ, бившъ министъръ на търговията, да се обявява противъ закона за уреждане на вънтрешната търговия. Ами че, г-да, коя професия у насъ не е регламентирана? Въ коя професия може да се влзе безъ единъ предварителенъ стажъ, безъ една предварителна подготовка? Допустимо ли е тогава вън търговията, вън която кредитътъ и доверието играятъ такава грамадна роля, кредитътъ моралътъ има първостепенно значение, да се каже, че може да иматъ достъпъ всички, които пожелаятъ и откъдето и да дойдатъ? Въ миналото, следъ войните, се изписа много калъ срещу търговското съсловие. И наистина, имаше вън срѣдитъ на това съсловие лица, които даваха поводъ за критика, които даваха поводъ да бъде ругано съсловието. Г-да! Азъ познавамъ хора, излѣзли отъ затворитѣ, които никъде другаде не можеха да намърятъ препитание и влѣзоха вън търговията, защото само тамъ не се искаше никакъвъ цензъ, било мораленъ, било какъвто и да е. Може ли да съществува такъвъ абсурдъ у насъ? Този моралъ, който е билъ култивиранъ вън продължение на десетилѣтия вън търговското съсловие, вън търговците-еснафи вън миналото, трябваше да бъде запазенъ. Самите търговци бйха готови вече и вън своите конгреси, и вън своите събрания искаха създаване на единъ законъ за уреждане на вънтрешната търговия. Но правъ е г-нъ Петровъ, като казва, че ако направимъ едно допитване до търговците вън страната, може би мнозина отъ тяхъ ще се откажатъ отъ закона за уреждане на вънтрешната търговия, обаче не затова, че не го желаятъ, или затова, че той не е съобразенъ съ тяхните интереси и въобще съ интереситъ на търговията, а затова, че той въобще не се прилага вън страната. Ето отъ какъде произхожда голѣмото негудование вън срѣдитъ на търговците — че законътъ за уреждане на вънтрешната търговия вън ония постановления, където търговецътъ е пожелъ доброволно задължение, се прилага, а въ други, които му даватъ известни права, не се прилага. Ето отъ тамъ иде това негудование, за което говори и г-нъ Петровъ, а не отъ туй, че търговското съсловие не желало закона за уреждане на вънтрешната търговия и че този законъ му билъ наложенъ.

Г-да! Азъ не вдигамъ само някои въпроси, които непосредствено засягатъ търговците, съмтамъ, че всички останали, които иматъ връзка съ Министерството на търговията, бйха достатъчно разследани отъ ораторитѣ

преди мене. Азъ бихъ желалъ да повдигна нѣкои въпроси по-практически, отъ чисто по-правилно разрешение ще зависи и по-добрата, и по-свободна дейност на българския търговецъ.

Българскиятъ търговецъ въ изтъкването на своята дейност се намира подъ надзора на служби отъ разнитѣ ведомства и често пѣти не знае какво да прави, защото едни служби искатъ едно отъ него, а други служби искатъ тъкмо обратното. Азъ бихъ молилъ г-нъ министъра на търговията да обърне особено внимание на това. Да вземемъ, напр., българския бакалинъ. Той е подъ контрола на санитарниятъ власти, а продуктътъ, които продава, сѫ подъ контрола на ветеринарниятъ лѣкаръ. Никога тѣзи две служби като че не можаха да съгласуватъ своитѣ действия, за да знае българскиятъ търговецъ-бакалинъ, чии нареждания да изпълнява. Има опакване отъ търговцитѣ въ дѣлата страна именно отъ това двойствено и дори, бихъ казалъ, тройствено следене на тѣхната дейности.

На края азъ ще засегна още единъ въпросъ — въпроса за кредитната политика у насъ. Г-да! Вие всички знаете, че търговията, особено въ страни като нашата, бедна, почива изключително на кредита. Кредитътъ у насъ фактически нѣма, или е мѣтко достигнѣнъ, и затова българскиятъ търговецъ, изнемогва. Това е резултатътъ на времето, въ което живѣемъ, и на проблеми, които очакватъ своето разрешение, каквато с, напр., проблемата за задълженията, която влияе на кредита въ страната. Докато за тѣзи, които дѣлятъ мегданъ въ пеговото поле на дейностъ — за кооперациитѣ — винаги има кредити, и то въ достатѣчни размѣри, българскиятъ търговецъ, за голѣмо съжаление, може да намѣри много малкъ кредитъ, и то предимно въ популярнитѣ банки или въ банка „Български кредитъ“. Банка „Български кредитъ“, обаче, поради своитѣ ограничени срѣдства, не може да задоволи всички нужди отъ кредитъ въ страната. Азъ смѣтамъ, че банка „Български кредитъ“, къмъ която българскитѣ търговци прибѣгватъ за кредитъ, ще трѣбва да бѣде подкрепена, да ѝ се даде възможностъ да развие своята кредитна политика, за да оправдае назначението си като една чисто стопанска, търговска банка у насъ.

Понеже времето напредва, азъ свършвамъ съ апела: нека тѣзи стопански въпроси, които се слагатъ въ нашия Парламентъ, да се слагатъ при една по-друга обстановка, при която действително българскиятъ Парламентъ ще може да ги чуе и да ги разреши, за да може и правилно да ги разреши. Много печално е, че стопанскитѣ въпроси у насъ, както въ миналото, се разрешаватъ така набързо и затова не сѫ изключени и грѣшки, които въ стопанската областъ мѣтко се лѣкуватъ и последицитѣ отъ които сѫ много лоши. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Никола Василевъ.

Никола Василевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Най-напредъ искамъ да изкажа своя протестъ срещу почитаемото председателство, което, въпрѣки повелѣнието на правилника да се говори 15 минути, даде възможностъ на нѣкои оратори да произнесатъ писани и писани речи и да ги четатъ цѣли брошури въ продължение на часове. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Георги Марковъ. (Отъ подпредседателското сѣдѣние) Вземаме актъ отъ това.

Никола Василевъ: Азъ моля същевременно, г-да народни представители, да ме извините, че ще ви отнема малко време, въпрѣки умората, която всички чувелюваме, поради непрекъснатото заседание, което члваме отъ сутринята до къмъ 10 ч. вече, съ една малка почивка.

Министъръ Илия Кожухаровъ: Добре изпълненъ дългъ.

Никола Василевъ: Излизамъ на трибуната не да критикувамъ бюджетопрокта на Министерството на търговията, промишлеността и труда, защото азъ не се съмнявамъ нито въ добрата воля на уважаемия министъръ на търговията, нито въ добрата воля на уважаемия министъръ на финанситѣ да дадатъ колкото се може единъ по-хубавъ и по-издържанъ бюджетъ по отношение на тази областъ отъ нашата държавна организация. Всички знаемъ възможноститѣ на българската дър-

жава и затова не можемъ да обвиняваме лековѣрно никого отъ г-да министритѣ, че не е взелъ подъ внимание всички искания, които сѫ му били отправени

Изказаха се тукъ редица мнения. Въпроситѣ по търговията, промишлеността и труда почти се изчерпиха. За ради това азъ ще ви отнема малко време, като засегна само нѣколко принципи въпроси, които, безспорно, трѣбва да интересуватъ народното представителство, защото интересуватъ българския народъ.

Най-напредъ трѣбва да ви кажа, че има въпроси, които трѣбва да се повтарятъ и потретватъ, за да се установи едно ясно следеще, една ясна идеология около тѣхъ. Най-напредъ трѣбва да имамъ едно ясно, трайно и опростено законодателство, защото едно стопанство може да се развива спокойно само тогава, когато законодателството почива на едни здрави и трайни принципи. За голѣмо съжаление, въ миналото, пѣкъ и въ по-ново време, често, чрезъ известни закони, сѫ внасяни смущения въ правилното развитие на стопански ни животъ; чрезъ законодателство на сѣку и по настроение се е спѣвало правилното развитие на стопанскитѣ инициативи у насъ.

Тукъ му е мѣстото на изтъкна, че у насъ има едно неразбиране на новитѣ принципи на стопанското развитие. Известни срѣди у насъ схващатъ превратно така нареченото диктаторско стопанство, намѣсата на държавата въ стопански животъ. Чувахъ отъ тази трибуна да се изказватъ странни мисли, мисли, които не би трѣбвало да бѣдагъ казвани въ днешния български Парламентъ, който има претенциитѣ на Парламентъ интелигентенъ, на Парламентъ компетентенъ. Тукъ се изказаха, било поради непознаване на въпроситѣ, било поради чисто демагогски съображения, мисли и разбирания, инаци характеръ на болшевиизмъ, които доду, всрѣдъ нашитѣ стопански деятели — а това сѫ милионитѣ кадри на българското земедѣлско стопанство, на българското занаятчиство, на българското работничество, на българската търговия и на българската индустрия — ще внесатъ известни смущения. На такива разбирания днешниятъ български Парламентъ не може да служи. Такива разбирания ние не бива да позволимъ да се внушаватъ на българския народъ. Трѣбва ясно да бѣде разбирано, че намѣсата на държавата въ стопански животъ трѣбва да се движи само въ известни граници. Държавата не може да се занимава прѣко съ стопанска дейностъ. Държавата не може да се обърне въ стопанинъ, да вземе и сама да администрира и използва стопанскитѣ инициативи. Ние имаме вече примери въ новата история на сѣловното развитие и виждаме резултатитѣ. Държавитѣ, които се опитаха да етатизиратъ стопанството, се преобърнаха въ края на краищата въ здрави и силни държави въ държави, които въ дѣния сиѣтъ, сѫ третираны днесъ като *quantité négligeable*, защото, като възприеха тази стопанска форма, тѣ оглабиха политически и военно. Частниятъ починъ, личната инициатива е била винаги най-съществениятъ стимулъ въ напредѣка на човѣчеството. Частниятъ починъ и личната инициатива сѫ допринесли извънредно много за човѣската цивилизация и за културата на народитѣ. И заради това, когато държавата ще се намѣства въ стопански животъ, тя не може да се намѣства повече отъ това — да регулира отношенията между труда и капитала, между производството, размѣната и консумацията. И това е задачата на държавата. Въ името на социалната и обществена справедливостъ тя трѣбва да се намѣства въ тази областъ за да даде възможностъ на по-беднитѣ слоеве да бѣдатъ подкрепени; на ония, които иматъ нужа отъ повече срѣдства въ живота, да имъ бѣдатъ дадени тѣ, и отъ друга страна, за да ограничи прекалитѣ печалби, да ограничи човѣчката алчностъ и да докара една истинска хармония между гражданитѣ, за да може държавата ни да живѣе спокойно, да може да има единъ граждански и стопански миръ въ страната. Ние трѣбва да имаме едно предвидѣне — да поощряваме частната инициатива. Ние трѣбва да дадемъ възможностъ на всѣки български гражданинъ да мисли, че той може да стане голѣмъ стопански деятелъ. Ние трѣбва да създадемъ оная почивка, която на времето Наполеонъ създаде въ своитѣ региони, съ които добеди свѣта, а именно, че всѣки неговъ капралъ и всѣки неговъ офицеръ може да стане маршалъ. Тогава ние ще имаме гаранциитѣ стопански прогресъ, тогава ние ще имаме, безспорно, една воля за работа въ отдѣлитѣ български граждани. Но когато ние почнемъ да етатизираме стопанскитѣ инициативи, нѣма да се намѣри . . . български гражданинъ, които да си губятъ силитѣ, за да търсятъ новы и нови полета за стопанска дейностъ, за да създаватъ нова стопанска инициативи, чрезъ които да се увеличатъ богатствата, така и материалниятъ напредѣкъ въ нашата страна.

Уважаеми г-да народни представители! Тукъ ни се четоха речи, съ които се застъпиха известни стопански теории. Тръбва да ви кажа, че стопанските теории вече почти нямат своята същност — не изказвамъ моя мисъл, а изказвамъ мисълта на компетентни наши икономисти — че стопанската наука е останала доста назадъ отъ живота. Животътъ е изпреварилъ стопанската наука, животътъ е изпреварилъ стопанската доктрина, и тя ще тръбва да търси начини, да търси срѣдства, да търси методи, за да може да се приспособи къмъ новитѣ форми и новата динамика, които животътъ вече има.

Сирко Станчевъ: Впрочемъ, Зомбартъ вече не може да се цитира!

Никола Василевъ: Доколкото си спомнямъ, това бѣше д-ръ Шахтъ, който на времето, поемайки стопанското ръководство на Германия, която завари при една граматна безработица, при едно дезорганизирано производство, каза: „Азъ нѣма да се ръководя отъ стопанските теории, а ще се съобразявамъ съ живота на германския народъ, съ неговитѣ ежедневни нужди, съ неговитѣ възможности и съ действителността, върху която ще се развива въ стопанско отношение германската нация.“ И той успѣ. Ако не е успѣлъ докрай, все таки той успѣ да премахне безработицата, успѣ същевременно да създаде единъ стопански животъ, единъ стопански подеиъ въ Германия, въпрѣки голѣмитѣ лишения отъ сурови материали, които Германия, благодарение на обстоятелствата, при които се намира, търпи.

Приказва се, г-да, за 5-годишенъ стопански планъ.

Сирко Станчевъ: Защо да не е 10-годишенъ?

Никола Василевъ: Нека да бѣде 5-годишенъ! Нека да се изработи този стопански планъ. Обаче има единъ предварителенъ въпросъ: кой ще го изработи?

Иванъ Златаровъ: Сума хора има, които ще го изработятъ!

Никола Василевъ: Дали ще го изработи една отделна личностъ, или стопанскиятъ планъ ще тръбва да бѣде плодъ на колективната дейностъ, на колективнитѣ разбирания на всички стопански категории въ нашата страна? А за да имае тази колективна дейностъ, за да имае тия колективни разбирания, необходимо е преди всичко — това съмъ изтъквалъ и другъ пътъ — създаването на единъ стопански съветъ въ нашата страна, който да не бѣде съставенъ само отъ книжници...

Министъръ Илия Кожухаровъ: И фарисеи!

Никола Василевъ: ... и чиновници, както бѣше въ миналото, а въ който стопански съветъ тръбва да влѣзатъ представители на активната, на практическата стопанска дейностъ у насъ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно) Само по този пътъ ние бихме могли действително да създадемъ единъ стопански планъ. Ако ние бихме могли да създадемъ единъ националенъ стопански съветъ, ако ние бихме могли този националенъ стопански съветъ да го разширимъ, като обеме въ себе си представители и на българската култура, и на българската просвѣта, тогава действително ние бихме могли да създадемъ една нова институция у насъ, която да служи като съветникъ, като помощникъ както на изпълнителната, така и на законодателната властъ. Това, разбира се, е едно мнение, едно пожелание, което изказвамъ азъ. Зависи отъ тия, които иматъ управлението въ ръцетѣ си, да ни предложатъ единъ законопроектъ, за да го реализираме.

За разлика, уважаеми г-да, отъ тия, които тукъ ни обрисоваха картината на българското стопанско развитие въ една крайно песимистична форма, което ми дава поводъ да мисля, че въ тѣхнитѣ констатации се влага повече политически елементъ, отколкото да се изнася реалното състояние на нѣщата у насъ,....

Сирко Станчевъ: Точно така.

Никола Василевъ: ... азъ имамъ да кажа — това мога смѣло да го твърдя — че ние вървимъ въ стопанско отношение напредъ (Ржкоплѣскания отъ дѣсно), че ние сме въ единъ стопански подеиъ, който подеиъ, особено презъ изтеклата 1938 г. се характеризира като рекорденъ, следъ кризата въ 1929 г. Нашиятъ износъ презъ 1938 г. е рекорденъ, нашиятъ националенъ доходъ е рекорденъ, макаръ че покупателната способностъ на нашия консуматоръ отъ сѣла и градове стои още на едно ниско ниво — това тръбва

да го признаемъ. И нашата задача, вървейки въ този пътъ на стопански напредѣкъ, е да потърсимъ пътищата, за да повдигнемъ покупателната способностъ на нашия консуматоръ отъ сѣла и градове.

Азъ не мога да разбера какъ може да се приказва за единъ стопански упадѣкъ, когато имаме сѣла, въ които отъ освобождението на България до днесъ не е запомнено да влѣзатъ толкова пари за два месеца, колкото влѣзоха презъ 1938 г. само отъ износъ на грозде и на плодове. Тукъ е г-нъ Топаловъ отъ Троянъ. Нека той, който е отъ опозицията, да ни каже, колко пари сѣ влѣзли въ Троянъ отъ износъ на плодове тази година. Не е ли вѣрно, че сѣ влѣзли 60 милиона лева?

Сирко Станчевъ: 70 милиона лева.

Никола Василевъ: Нѣщо небивало въ нашата стопанска история! (Ржкоплѣскания отъ дѣсно) И то не само въ Троянъ. Това се отнася до много селища у насъ. Отъ друга страна, обаче, има селища, които действително се намиратъ въ една материална нищета. И по този въпросъ азъ направихъ единъ упрѣкъ на г-нъ Петровъ, който каза, че нашиятъ селянинъ е производителъ и че заради него тръбва непремѣнно храната, която се пласира у насъ чрезъ Храноизноса, да има по-висока цена. Той, обаче, не знае, че има селища въ България, и то много, които днесъ купуватъ храна, за да се изхранятъ, и я купуватъ съ 2 л. поскѣпо килограма отъ международната пазарна цена на житото, които 2 л. се даватъ на производителя отъ ония селища, където има и тютюнъ, и грозде, и плодове, и всичко онова, съ което природата е дарила нашата земя. Тръбва да се помисли и за тѣзи селища, уважаеми г-да, защото тѣ, плащайки приблизително по 2 л. на килограмъ премия на българския селски производителъ за житото, не получаватъ никаква премия срещу своя трудъ, който даватъ, не получаватъ никаква премия срещу онова, което тѣ произвеждатъ — дърва, кюмюръ и др. Благодарение на строгитѣ постановления на закона за горитѣ, нашето планинско население, което въ миналото преживяваше отъ скотовъдство, не може вече да се занимава съ скотовъдството, защото нѣма къде да пасе добитѣка и чрезъ този законъ го принудиха да продава добитѣка си на безценница.

Ще ви занимава още съ единъ-два въпроса, г-да, и ще привърша.

Каза се, че регламентирането на нашата вътрешна търговия било едно недомислие. Това не е вѣрно. Г-нъ Станковъ доста добре изнесе този въпросъ. Азъ, обаче, искамъ да кажа, че въ закона за регламентиране на вътрешната търговия има известни недостатѣци. Като пръвъ опитъ, той носи въ себе си и известни недѣзи. Тѣзи недѣзи и тѣзи недостатѣци ще ги премахне г-нъ министърътъ на търговията, който вече, доколкото знаа, е изготвилъ новъ законъ за регламентиране на търговията. Азъ, обаче, дѣлажа да подчертая — и настоявамъ на това, уважаеми г-нъ министре — че въ новия законъ за регламентиране на търговията тръбва да има единъ текстъ, чрезъ който да се забрани на чужди поданици да вършатъ търговия въ българската земя (Ржкоплѣскания), чужди поданици, които напоследѣкъ почватъ, за голѣмо съжаление, да нахлуватъ у насъ. Ние се намираме предъ една историческа отговорностъ по отношение българската търговия, ако допустнемъ продължаването на това нахлуване.

Иванъ Златаровъ: Не само въ търговията, но и въ занаятитѣ да се забрани нахлуването на чужденци.

Екимъ Екимовъ: И на работници чужденци да се забрани да идватъ у насъ.

Никола Василевъ: Повдигна се и въпросътъ за нашитѣ стопански организации. За голѣмо съжаление, този въпросъ бѣше повдигнатъ по единъ необяснимъ за мене начинъ отъ единъ стопански деятелъ, който и днесъ е председателъ на единъ търговски околийски синдикатъ, който отъ никого не е командванъ и който отъ никого не е каранъ да прави партизанщина, за която той говори. Дѣлажа да заявя, че въ стопанскитѣ организации нѣма абсолютно никакво политическо влияние. (Ржкоплѣскания) Който говори противното, той върши партизанщина. (Ржкоплѣскания) Стопанскитѣ организации се ръководятъ въ своята дейностъ изключително отъ своитѣ професионални интереси. Тѣ, обаче, сѣ контролирани отъ държавата. Този контролъ е оправданъ. Въ миналото вие знаете, уважаеми г-да народни представители, че имаме 4-5 парчета работнически съюзи, имаме 3-4 парчета занаятчийски съюзи, имаме единъ търговски съюзъ, който бѣше въ единъ пъленъ упадѣкъ и въ който, освенъ сѣ дълга и караници,

съ нищо друго не се занимаваха. Държавата съ законъ организира стопанските професии.

Димитър Кушев: А-земедълците?

Никола Василев: За земедълците не говоря, защото ако трябва да говоря и за земедълците, ще ви кажа, че Българският земедълски съюз, след като почна да се организира на чисто стопанска почва, се обърна въ една политическа съсловна организация, която бѣше крайно вредна за българския политически живот и за правилното развитие на българската държава. Плѣвненският конгресъ на Българския земедълски съюз създаде началата за чисто стопанско организиране на земедѣлското съсловие. Отъ тамъ нататѣкъ, обаче, ние видѣхме развитието на този съюзъ въ политическа партия и какъ се стигна до онова състояние, което е известно на всички — не желая да го казвамъ. Днесъ земедѣлското съсловие се организира на чисто стопанска професионална почва. Днесъ въ стопанските организации, уважаемъ г-да, за разлика отъ миналото, се внедрява, преди всичко, любовъ къмъ родината. Въ тия организации се внедрява принципътъ за обществена солидарностъ. Този принципъ, за който въ миналите партийни режимъ постоянно се приказваше, но който никой пътъ не можеше да бѣде реализиранъ, тукъ го виждаме реализиранъ на дѣло. Въ тия организации се прокарва принципътъ за стопанската хармония, прокарва се принципътъ за стопанското сътрудничество — крайно необходими предпоставки, при които ние бихме могли да създадемъ, онова, за което всички говоримъ, но само говоримъ, безъ да търсимъ начини да го реализираме, а то е: създаването на една гражданска и обществена дисциплина въ нашата страна, създаването на една дисциплина, въ името на една здрава и силна българска държава, въ името на единъ новъ общественъ редъ у насъ. (Гласове „Браво!“ и ръкоплѣскания) Ако има нѣщо действително ново въ нашата земя, то сѣ именно тѣзи многохилядни стопански организации. Кой може да ми приказва за казионностъ, кой може да ми приказва, че върху тѣхъ има нѣкаква пресия? Вие видѣхте българските търговци на Никудденъ, при студъ 16 градуса подъ нулата, съ десетки хиляди изъ софийските улици да манифестиратъ своето професионално съзнание, своята професионална мощъ и своята любовъ къмъ родината.

Екимъ Екимовъ: На 1 май работниците манифестиратъ същото.

Никола Василевъ: Какъ можемъ : да говоримъ, че тѣзи организации били партийни? Това могатъ да го говорятъ само хора, които нѣматъ понятие какви сѣ стопанските организации днесъ. Тѣ сѣ едновременно и сътрудници на българската държава. И ако ще имаме въ България единъ балансоаръ, единъ арбитъръ, който да може да отбива както полъзновенията отъ лѣво, така и полъзновенията отъ дѣсно, това сѣ само стопанските организации, въ които има една свършено друга психология отъ тая, която бѣше създавана въ миналите партийни режими.

При това състояние на пѣната, който вдигне гласъ на протестъ спешу тѣзи организации, тогава да бѣде обвиненъ за рушителъ на българската държава, за рушителъ на нашето обществено спокойствие, за рушителъ на правилния стопански развой въ нашата страна, за рушителъ на гражданския и общественъ миръ у насъ. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Преди да приключа, уважаемъ г-да, ще ви кажа, че въ тѣзи стопански организации се зараждатъ инициативи, каквито никога въ миналото не сѣ могли да се заподятъ: инициатива за всестранното подобрене на българското стопанство, инициатива за създаването на посмъртни каси и инициатива за създаването на пенсионни фондове. Усилията, които се направиха въ този отношение — защото азъ лично имамъ опитъ за това — показватъ, че ние трябва да се замислимъ да създадемъ народни пенсии въ българската държава. Ако има днесъ нѣщо, което предизвиква бѣгството на българския гражданинъ отъ селото къмъ града, за да стане той работникъ или да отиде на държавната трапеза, това сѣ пенсията, каквито се даватъ на работниците, и на чиновниците. Ако има нѣщо деморализиращо въ нашето село днесъ, то е българскиятъ държавенъ пенсионеръ, който, отивайки въ селото, всрѣдъ трудещитъ сѣ български селяни, стои безъ работа и си получава пенсията. Всички отъ страна го гледатъ и виждатъ, че този човекъ се е наредилъ добре, а тѣ при своя черепъ трудъ, повече българската земя, когато дойдатъ старинитъ имъ, виждатъ, че нѣма кой да ги издържа, че отъ

тѣхъ се отказватъ и синове, и дѣщери и че тѣ изпадатъ както въ материална, така и въ духовна нищета. Проблемътъ за създаването на народни пенсии е единъ отъ голѣмитъ проблеми у насъ, който чака своето разрешение, г-нъ министре. И ние можемъ да го разрешимъ, стига да има добра воля за това. Съ образуването на единъ консорциумъ отъ частнитъ застрахователни дружества, въ който консорциумъ да участвуватъ като представители на държавата Българската народна банка, Българската земедѣлска и кооперативна банка и банка „Български кредитъ“, ние бихме могли да туримъ началото на народнитъ пенсии у насъ. И ако внеситъ за тия пенсии ги събираме по нѣмъ на прѣжитъ данѣци, бѣдете сигурни, че ние въ нѣколко години ще можемъ да създадемъ такива фондове, чрезъ които да разрешимъ най-голѣмитъ проблеми на българския животъ: въпросътъ за напояването, въпросътъ за благоустройството на села и градове, въпросътъ за санитарното подпомагане на българския народъ, съ който въпросъ толкова много тукъ ни занимаваха, чрезъ създаването на болници, санаториуми, диспансери по всички мѣста, където това е необходимо. Ние можемъ да създадемъ нѣщо, което, безспорно, ще бѣде една историческа инициатива по отношение стабилизирването на българското стопанство и на стопанството на отдѣлния български гражданинъ. Япония, уважаемъ г-да, създаде народнитъ пенсии и тя разреши единъ отъ най-голѣмитъ проблеми — проблемътъ за задълженията, този проблемъ, съ който ние се занимаваме и около който се пържимъ, безъ да можемъ да му дадемъ едно правилно разрешение. Въ Япония, чрезъ създаденитъ фондове, се дадоха кредити на длъжниците съ 50-годишно изплащане, при една крайно ниска лихва, за да може длъжникътъ да се изплати спокойно, безъ да бѣде преследванъ и екскутиранъ отъ кредиторитъ. Въ Япония, чрезъ тия народни пенсии, се спре процесътъ на бѣгството отъ селото къмъ града. По този пътъ днесъ върви и Дания; по този пътъ, доколкото ми е известно, днесъ върви и Норвегия. Защо ние да не можемъ да вървимъ по него, съчетавайки частната инициатива съ държавното участие и държавното покровителство? Въ подробности въпросътъ може да бѣде разгледанъ, нему може да бѣде дадено разрешение такова, каквото се даде и въ тия страни, за които ви говоря.

Приключвайки, г-да, азъ ще кажа, че имаме три категории граждани: първата сѣ ония граждани, които работятъ безмѣлвно и творятъ блага въ нашата страна; втората сѣ ония граждани, които жадуватъ за работа, но не могатъ да получатъ такава, и третата категория сѣ бездѣлниците и резоньоритъ, които сѣ годни да катурнатъ всѣка полезна инициатива и които сѣ годни да отрекатъ всѣки успѣхъ. За достоинството на българския Парламентъ, азъ смѣтамъ, че както на първата, така и на втората категория тукъ има представители, но на третата категория не може да има представители въ днешния български Парламентъ. И затова нека всички заработимъ, за да поощримъ ония, които творятъ блага, да създадемъ работа на ония, които жадуватъ за работа и да дадемъ възможностъ на българския народъ да се радва на българското слънце повече, отколкото се радвалъ вече и повече, отколкото се радва днесъ. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председателствуващъ Димитъръ Пеневъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Никола Контевъ.

Никола Контевъ: (Отъ трибуната. Чете) Г-да народни представители! Едно отъ най-важнитъ стопански министерства, следъ Министерството на земедѣлието — това е Министерството на търговията. При днешнитъ условия на животъ, когато държавата се мѣси въ уреждане на стопанството, въ отношенията между стопанскитъ съсловия на съвременната държава, Министерството на търговията добива още по-голѣмо значение. Споредъ мене, намѣсата на министъра на търговията за уреждане отношенията между всички съсловия е една необходимостъ, и колкото по-правилно е това намѣсане, толкова повече той ще оправдае своето си на този постъ и ще допринесе нѣщо за социалната справедливостъ, така много желана въ новото време — справедливостъ къмъ всички членове на обществото, а не както нѣкои оратори като напр. г-нъ Минчо Дандаревски, отъ тая трибуна педирача за справедливостъ само къмъ земедѣлци, занаятчи и работници, като че ли търговцитъ, индустриалцитъ и чиновницитъ сѣ чужденци и като че ли тѣ всички сѣ потънали въ разкошъ и доволство. Азъ бихъ заталъ въпросъ на господина: знае ли той какво число търговци, индустриалци и чиновници сѣ добре и ако има смѣтостъ и съвѣстъ, той ще отговори, че той процентъ е само 10%. Ние чуваме отъ г-нъ министъра на финанситъ, че 95 000 чиновници — отъ всичко 130 000 — получаватъ срѣдна заплата 1.983 л. месечно, а много

отъ тия чиновници сж съ семейства отъ по 4—5 члена. Не по-радостна е картината и съ търговците и индустриалците. Говорейки така, азъ не защитавамъ безсъвестните търговци или паразитната индустрия и именно за тѣхъ азъ искамъ намѣсата на държавата. Но престъпно е да се говори общо, защото сѣбнецъ трѣбва да бѣде човѣкъ, за да не види какъ българската индустрия отъ нищо се е развила. А знайно е, че колкото тя е по-силна, толкова нашата държава става стопански по-независима. Съ рискъ да претърпятъ гражданни загуби, българските търговци се борятъ съ чуждите търговци, за да завладеятъ пазари за нашите земеделски произведения. Българските търговци сж патристи въ боя, които разувнаватъ положението и даватъ насоката на боя, но при това разувнаване — за всички е известно — тѣ първи падатъ сразени.

И за да имаме днесъ добра външна търговия, причината сж нашите скромни трудолюбиви търговци, защото до скоро властта се ограничаваше въ вътрешните си борби обикновено за министерски кресла и оставяше на произвола на сѣдбата нашата търговия и нашия търговецъ. Ако искаме да бѣдемъ справедливи, говорейки отъ тая трибуна, ще трѣбва да говоримъ не само за да се харесваме на маситѣ, а да говоримъ съ съвѣсть и разумъ, справедливо да обсъждаме въпроситѣ, поставени предъ насъ.

Г-да народни представители! Не сж така малко на брой хората, които сж ангажирани въ търговия, индустрия и занаяти, и, следователно, не трѣбва да се отнасяме къмъ тѣхъ съ пренебрежение, още повече, че тѣ сж една частъ отъ елита на нашия народъ. Тукъ азъ ще дамъ нѣколко цифри, които ще ви убедятъ въ казаното отъ менъ. Данитѣ сж отъ 1934 г., и по всѣка вѣроятностъ цифритѣ сж се увеличили до днесъ.

Имаме: активни индустриалци и занаятчи — 75.131, служачи и работници при тѣхъ — 221.412; неактивни — 150.042, работници при тѣхъ — 207.626; активни търговци 42.076, служачи при тѣхъ — 25.564; неактивни търговци 89.083, работници при тѣхъ — 26.059, или всичко индустриалци, търговци, занаятчи и служачи и работници при тѣхъ 836.993 души. Днесъ по всѣка вѣроятностъ сж вече къмъ 1 милионъ души.

Г-да народни представители! Вамъ е известно, че нашата страна е много богата съ надземни и подземни богатства, минерали и минерални води, които се слабо използватъ. И азъ чуохъ отъ тая трибуна да се настоява предъ почитаемото правителство отъ ония оратори, които се очертаха като противници на капитала, щото то да вземе всички мѣрки за привличане даже и на чужди капитали, за да се разработватъ тия богатства и да се създаде по-косенъ животъ у насъ. Нѣма да се спирамъ на тѣхните противоречия, а само ще констатирамъ и ще подчертая, че паистина намъ сж нуждни както земеделци и работници, така сжщо занаятчи, търговци, индустриалци, чиновници и капитали. Въ съвременната държава има определено мѣсто за всички, но ще трѣбва властта да постави нѣкои на мѣстото му и да му внуши, че, работейки, трѣбва да има предвидъ измѣнения образъ на България и общото добруване на всички граждани въ тая страна.

Смѣло твърдя, че въ тая хубава, райска земя, съ толкова много богатства, престѣпление е да има хора да страдатъ и да подлагатъ рѣжка. И за нещастие, причината за това не е нашиятъ хубавъ народъ, а ония, които сж рѣководили тая страна и сж гледали на живота презъ своя стомакъ, когато трѣбваше да го гледатъ презъ очитѣ на сърдцето си.

Памирамъ, че ние вървимъ по единъ трънливъ пътъ, като понякога се мъчимъ да чистимъ отдѣлни тръни, обаче съ това ние не само че не ще изчистимъ злото, а, напротивъ, подкастряйки го, ще дадемъ възможностъ да се размножатъ още повече трънитѣ. Повелителенъ дѣлъгъ е, ние, които сме дошли тукъ въ името на социалната справедливостъ, въ защита на онеправданитѣ, съ по-голямъ замахъ да търсимъ пътя, да изчистимъ всички тръни по него, да го отпечемъ, та народътъ да тръгне съ радостъ и пѣсни следъ насъ къмъ по-свѣтло бѣдше.

Г-да народни представители! Азъ се отялѣкохъ малко отъ предмета, но нѣмайки възможностъ досега да кажа моето мнение, използвахъ тоя случай, за да го кажа и да заявя, че азъ искамъ смѣли реформи, а не палиативи.

Крайката, която прави новото правителство на г-нъ Кростовановъ въ това отношение, за мене е твърде малка, но я оправдавамъ, защото г-да министритѣ нѣмаха възможностъ да проучатъ основно положението, тъй като за смѣли реформи трѣбватъ основни проучвания. Но азъ вървамъ, че въ скоро време ние ще бѣдемъ сезирани съ реформи, които ще внесатъ спокойствие и справедливостъ и ще създадатъ благосъстояние на всички братя въ тая страна.

Г-да народни представители! Едно отъ съсловията, за което се грижи Министерството на търговията, промишлеността и труда, е това на нашитѣ еснафи. Българските еснафи, който даде голѣмъ процентъ отъ нашитѣ будители, който даде най-много морални и материални жертви за нашето освобождение, е въ тежко финансово положение, въпрѣки че прави свѣрхусилия да се закрепи. По причина, обаче, на слабата подкрепа отъ страна на отговорнитѣ фактори, той все още страда. Твърдението на нѣкои, че нашето занаятчиство ще изчезне, е невѣрно. Трѣбваше да се посегне художествената занаятчииска изложба, за да се види какъвъ прогресъ е направило тѣ съ своя единственъ капиталъ — трудътъ и постоянството.

Нашиятъ занаятчи би станалъ още по-голямъ майсторъ, ако отговорнитѣ фактори биха създали въ занаятчиискитѣ училища условия да се развие у него художника. За нещастие, обаче, това не може да се постигне, защото, поради липса на сѣдства, много наши такива училища нѣматъ даже нуждитѣ машини и съорѣжения. А, какво се изтъква въ бюджетарната комисия, въ нѣкои училища нѣма и достатъчно майстори, какъвто е случаятъ съ славенското училище, гдето нѣма майсторъ-тапицеръ. Тогава азъ бихъ задалъ въпроса: какво може да се очаква отъ ученицитѣ въ тия училища?

Налага се реорганизиране на занаятчиискитѣ училища, а сжщо и увеличаване броя имъ, защото все пакъ единъ отъ главнитѣ поминѣци на голѣма частъ отъ градското население е и ще си остане занаятътъ. Повелителенъ дѣлъгъ се налага, щото всѣки ученикъ въ занаятчииското училище да изкара единъ стажъ или, по-право, по нѣколко месеци всѣка година да практикува въ по-образцови работилници, за да може, когато свърши училището, вземайки майсторско свидетелство, да бѣде оформено неговото художествено чувство. Така е на Западъ.

Свършилъ училището, нему сж нуждни сѣдства, за да открие работилница. Тукъ държавата ще си изпълни дѣлга, като го подпомогне и му даде леснодостѣпенъ кредитъ. Като околийски управителъ, често имахъ случай да издатъ при менъ завършили занаятчииски училища да молятъ за писарски, стражарски, па даже и разсилнически мѣста, и на въпроса, защо не упражняватъ занаята си, ми отговаряха: „Нѣмаме пари, за да откриемъ работилница“. Каква ирония на сѣдбата: отличенъ майсторъ-дърводелецъ, свършилъ съ успѣхъ занаятчииското училище, иска да се нареди на писарската маса и съ своитѣ груби и здрави рѣце да държи малката писалка, която се губи и неговко стои въ тѣхъ!

Споредъ мене, погрѣшно е схващането да има занаятчииски работилници въ което и да е държавно учреждение: затворъ, казарма и пр. Ние трѣбва да се замислимъ за премахването на такива работилници чакъ по-скоро, съ което ще обнадеемъ и ще помогнемъ твърде много на злоупоставенитѣ материално еснафи.

Налага се, както е въ много напреднали държави, и у насъ да се въведе концесийната система въ градоветѣ, т. е. ограничението на занаятитѣ, което ще допринесе за тѣхното усаѣршенствуване.

Една държава е толкова по-независима, колкото нейната индустрия е по-силно развита, особено днесъ, когато всѣка държава се стреми да се самозадоволява. Но това далечъ не значи да имаме паразитна индустрия, а индустрия, която, безъ да оцелява фиска, борейки се съ чуждата такава, и направи България по-независима въ стопанско отношение.

Поради липса на пари и поради нуждитѣ на народната отбрана, налага се, наредъ съ грижитѣ за земеделитѣ и скотовѣдството, да обърнемъ сериозно внимание на нашата индустрия. По такъвъ начинъ ние ще закрепимъ и нашето народно стопанство. Нашата родна индустрия трѣбва да има главно земеделски характеръ, т. е. преработване на нашитѣ земеделски произведения за вътрешна и външна консумация. Но независимо отъ нея, необходимо е сжщо да се развие индустрия за земеделски машини, за задоволяване на нашитѣ жетѣзници и за задоволяване отчасти нашата народна отбрана. Тукъ именно държавата трѣбва да насочи своето внимание и чрезъ редъ законоположения да тласне нашата индустрия къмъ повѣ пътъ.

А за подпомагане на нашата индустрия смѣтамъ, че правителството трѣбва: първо, да поощри ползватата, но неразвита още у насъ индустрия за преработване земеделскитѣ произведения, като съ това се помогне косвенъ на нашия земеделецъ, който си продава своитѣ произведения на безценица, за да се изнесатъ въ чужбина и се върнатъ пакъ у насъ преработени, но вече 10 пъти по-скъпи, какъвто е случаятъ, напр., съ късното, соята, кожата и др. Второ, насърчение на съществуващата индустрия, чрезъ което тя ще се закрепи. Въ това направление е направено нѣщо, но се налага повече бдителностъ отъ отговорнитѣ

лица за правилното приложение на законите. Трето, равномерно разпределение на индустриалните заведения, а не както сега, групирани в няколко града. Това ще допринесе както за подобрението на индустрията, така и за подпомагане на бедното население в цялата страна. Казвам подпомагане на бедното население, защото днес, при трудовите колективни договори, може да се разчита, че чрез тях работникът ще бъде защитен и неговото материално положение ще бъде подобро. Въпреки някои дефекти на тази система, азъ намирам, че чрез нея работничеството доби известни придобивки, каквито в 60-годишната си борба не е зарежистрирало. Бързам да добавя, че още не съм доволен от постигнатото, защото капиталът още не се е осъзнал и не е разбрал, че за да може да живее, трябва да даде да живеят хората, които са около него. Но живогът е по-силен от всички и той ще наложи своето.

На тия, които ще оспорят тази система, ще отговоря с две думи. Днес няма работник, както в миналото, да работи за 12 л., и то с свой хляб.

Грижите, полагани от правителството за работничеството, са за адмириране. Спокойствието, което е настъпало в неговите редове, показва най-красноречиво, че те са одобрени и оценени от работничеството. И ако не е истина, че друг е въвел тази система, непонятно ми е как някои наши общественици отказват нейното благотворно влияние за спокойствието и благосъстоянието на работника.

Г-да народни представители! Нашият земеделец произвежда, нашият занаятчия изработва, нашият индустриалец произвежда, и увлечени в своята непосилна работа, те едва имат време да помислят за пласмента на своите произведения. А знайно е, че колкото и доброкачествени да са те, щом техният пазар не е осигурен, рискуват да останат въ складове. Въ съвременната и в бъдещата държава търговецът е вършил и ще върши своята благородна задача да посредничи между производителите и консуматори, като срещу известна печалба за своето съществуване подпомага нашето народно стопанство, което, благодарение на неговите пари, неговата предприемчивост и риск, е закрепнало. Може би ще ми се възрази, че между търговците има безсъвестници. Въ всяко стадо има мърша. Но тук именно властта трябва да се намеси и да постави всяко на мястото му, защото безсъвестни хора, които вземат големи печалби, имаме не само между търговците, но такива има и между работниците, които, въпреки 8 часа да работят, работят едва 4—5 часа. Има и между занаятчиите, които фалшифицират своите произведения, има и между земеделците, които носят за пролетна храна 20 крини, а я продават на търговеца за 24.

Йорданъ Русевъ: Какъ може да продават 20 крини за 24?

Никола Контевъ: Може, може, но не си бил на борсата. Има малки кооператори, които са кооператори дотогава, докато вземат заем, или си продадат произведенията на добра цена, а после, при първия удобен случай, отиват при търговеца, както има и големи кооператори, които въ своите речи говорят постоянно „един за всички и всички за един“, но това не им пречи да латат по 20—30 хиляди лева заплага месечно, ...

Йорданъ Русевъ: Това не е зърно!

Никола Контевъ: ... а понъкога и от няколко мѣста да латат, и когато случайно се намърят вън от кооперацията, стават нейни врагове.

Йорданъ Русевъ: Най-напред кооперациите нямат толкова големи приходи, за да могат да плащат такива заплати. Това, което казвате, не е вѣрно!

Никола Контевъ: Ще Ви го докажа.

Г-да народни представители! Използвам случая като търговец да кажа моегo становище по въпроса за кооперациите. Съм за кооперацията, като една от формите на народното ни стопанство, но кооперация, която да се ослани на своите сили, на съзнанието на своите членове и на техните способности.

Йорданъ Русевъ: Всички кооперация се осъзнават на своите членове.

Никола Контевъ: Ако азъ разгледамъ живота на нашата кооперация, ще видите, че не е много розовъ, но ще се

задоволя да кажа само, че вследствие на лошото ръководство, много кооперации са в фалит и трябва властта да се намеси и да ги подпомага, като им дава много средства с много малка лихва, па даже и без лихва, или като съ монополи се мъчи да ги закрепни. Азъ намирам, че тоя път не е най-правият. Ако кооперацията се подкрепя съ монополи и ѝ се дават привилегии, тя ще се бюрократизира и ще стане нездраво творение, което, азъ предвиждамъ, ще загине, ако върви по тоя път. Въ борбата се катая хората, въ борбата ще се закрепни кооперацията.

Йорданъ Русевъ: Ха така! Кооперацията се е калита вече въ борба и продължение на 30 години.

Никола Контевъ: Въ много страни, където кооперацията е силна, има и цвѣтяща търговия.

Иванъ Златаровъ: Кооперациите иматъ вече 1 милиард лева капиталъ.

Първанъ Марковъ: Кооперацията е стъпила вече на своите крака и не се нуждае от помощта на държавата.

Никола Контевъ: Казахъ, мѣсто и поле за работа има и за единия, и за другия, но въ никой случай не бива да се дават привилегии на единия, за да се прѣчи на другия.

Йорданъ Русевъ: Какви привилегии иматъ кооперациите? На кооперациите не се даватъ никакви привилегии.

Никола Контевъ: Г-да народни представители! У насъ, вследствие появилите се учения следъ освобождението, преди да се развиятъ търговията, индустрията и работничеството, почна се предричане за загиването на еснафа, като отживяла стопанска форма, и да се гледа на българския търговецъ като на единъ непотен факторъ, да се създава омраза противъ него, което, за съжаление, продължава и днесъ.

Днесъ ще явяваме съ историческо опровержение и оправдано уважение къмъ еснафа и търговеца. Тъ се явяватъ предъ насъ въ много по-голямъ ръстъ и тоя ръстъ ще върви, докато съществува съвременната държава.

За да се види социалната полза отъ търговеца, индустриалеца и занаятчията, трябва да разгърнемъ страниците на миналото и ще се убедимъ, че те са били единствени, които чрезъ лична работа, рискъ и средства са създавали културна и стопанска България.

Йорданъ Русевъ: И кооперациите носятъ своя рискъ. Трябва да бъдешъ обективенъ!

Никола Контевъ: Азъ ще посоча единъ фактъ. На касничанската кооперация държавата даде 4 милиона лева заемъ. Сега молятъ министъра да бъде този заемъ безъплатенъ, за което и азъ работя, питайте г-нъ министъра, за да я закрепимъ.

На търговците, занаятчиите, индустриалците, следъ тяхното организиране, трябва да се даде свобода сами да редятъ своите сделки, като властта следи, техните организации да не бъдатъ използвани за партизански цели или да не тръгнатъ подъ знака на бюрократията, който иска да се охранява на техния гръбъ. Търговците, индустриалците и занаятчиите трябва да бъдатъ организирани за тяхното, а чрезъ това и за държавното процътяване. Най-сетне отъ тяхъ трябва да се създаде културно състояние, както това, което въ XIX векъ създаде стопанската мощъ и голѣмата култура на Западна Европа. По тоя начинъ, не чрезъ бюрократизма и партизанството, а чрезъ подпомагане на самоуправлението въ организациите на търговци, занаятчи и работници, да създадемъ това, което много държави нарекоха икономическа демокрация. Силно стопанство, привързаностъ къмъ спокойното развитие на страната, бидейки най-малко изложено на превратности — ето този е пътътъ, да можемъ, чрезъ голѣмата роля на търговеца и еснафа, като културтрегери, да създадемъ България такава, каквато историята ѝ е предопредѣлила.

Г-да народни представители! Грижите на Министерството на търговията, промишлеността и труда са твърде големи и отговорни и отъ тяхното правилно провеждане зависи твърде много да бъде ли добре или зле нашиятъ народъ.

Дирекцията на храноизноса — тоя важенъ стопански институтъ за времето — ще трябва да стои догова, докато неговата роля е необходима, и да се премахне, щомъ условията се измѣнятъ. Нека не стоимъ нито часъ по тради-

ция, за охранване на чиновници. Неговата задача е подпомагане на земеделското население, а не приютяване на безработни.

Анархията, която съществува при запазване периметри на подземни богатства, тръбва чак по-скоро да се премахне. А за да не се лиши държавата от безплатни сътрудници, ще се определят известни плащания на реално открити подземни богатства. Не са малко случаите, когато тоя, който е запазил периметърът, не го използва по липса на средства, а за да не му се отнесе по закона, праща един-два работници да ровят — уж работят. По такъв начин нашите подземни богатства остават неизползувани.

Минералните води са едно грамадно богатство, една голяма ценност на нашата държава, но остават все още непроучени по липса на средства. Тук не бива да се скъпим, защото дадените пари за проучвания ще се върнат много скоро, и то в много по-голям размер. Държавата тръбва да ангажира най-способните си учени, които да разгърнат пазвата на България и да извадят многото богатства, които ще облекчат положението на нашия отруден и обеднял народ. Минералните води, ако се предадат на Дирекцията на народното здраве, не само няма да се увеличат, но и тия, които имаме, ще ги загубим.

Експортният институт оправдава възложената му задача, с малки изключения. Налага се въ управата му да има представители на производителното население, което е пряко заинтересувано.

Балансът на нашата външна търговия е много добър, а това се дължи именно на туй, че властта взе живо участие и подпомогна твърде много нашите износители при търсенето на пазари, както и въ контролирането на произведенията, които се изнасят.

Свършвам, като вярвам, че новият министър на търговията, който иде от сърцата на народа, който познава добре тия въпроси, със своя предприемчив дух и здрав разум в скоро време ще ни зарадва с нови социални закони, които ще обнадяват нашия народ. (Ръкоплъскания)

Нъкой от дъсно: Прави предложение да се прекратят дебати, понеже вече се изказаха 8 души.

Председателстващ Димитър Пешев: Тъзи от г-да народните представители, които приемат предложението за прекратяване на дебатите, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

За следното заседание, което ще се състои утре, въ 3 ч. след пладне, председателството, съгласно на правилството, предлага следния дневен ред:

1. Доклад на бюджетарната комисия по бюджетопроектите за разходите за 1939 б. г. по: а) Министерството на търговията, промишлеността и труда — продължение разискванията; б) Главната дирекция на пощите, телеграфите и телефоните; в) Министерството на правосъдието.

2. Одобрене предложението за отпускане народна пенсия на съпругата на покойния писател Йордан Йовков и на дъщеря му.

Първо четене законопроектите:

3. За отпускане заем въ размер 75.000.000 л. от Пощенската спестовна каса на Главната дирекция на пощите, телеграфите и телефоните.

4. За сключване заем от Б. з. к. банка, въ размер 128.000.000 л., за мѐropriята по подобрене на земеделието.

5. За изменение закона за Българската народна банка. Одобрене предложенията:

6. За отпускане еднократна помощ на съпругата на покойния художник-скулптор Кирил Шиваров.

7. За приемане на държавна служба по ведомството на Министерството на народното просвещение чужди поданици.

8. За приемане завещанието на покойната Райна д-ръ Стефан Чернева.

9. За отпускане еднократна помощ на Ана Андонова и други.

Тъзи от г-да народните представители, които приемат предложения дневен ред за утрешното заседание, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигам заседанието.

(Вдигнато въ 22 ч. 55 м.)

Подпредседатели: { Г. МАРКОВЪ
 { ДИМ. ПЕШЕВЪ

Секретари: { СЕР. ГЕОРГИЕВЪ
 { ДИМ. МАРЧЕВЪ

Началник на Стенографското отделение: Д. АНТОНОВЪ